

1

1955

VYT. ARŪNAS

JONAS BALYS

K. BARĖNAS

MYKOLAS BIRŽIŠKA

VLADAS JAKŪBĖNAS VINCAS RASTENIS

SANTARVĖ

LIETUVOS DIEVAITIS

NEIGTI AR IŽVELGTI?

IMIGRANTAS IR REZISTENTAS

AR KREMLIJE TIKRAI KAS PASIKEITĖ?

RUSIŠKASIS IMPERIALIZMAS

PRABĖGOM DĖL KULTŪROS

N. 6

SANTARVĖ

kelia Krašto ir jo priešinimosi priemonių užsienio lietuvių požiūriame ir visuomeniniame gyvenime.

SANTARVĖ

plaika Lietuvos valstybiškumą, valstybinę mintį ir tradicijas.

SANTARVĖ

svarsto lietuvių laisvės kovos reikalus ir pagrindines jos problemas, padėtį Krašte, lietuviško gyvenimo bei veiklos svarbiausius klausimus.

SANTARVĖ

nagrinėja politinius, visuomeninius, ekonominčius, socialinius ir kultūrinius klausimus, Lietuvos praeities, dabarties ir spėjamos ateities problemas.

SANTARVĖ

ieško naujų idėjų ir naujų kelių visais tautinio gyvenimo aspektais dabarčiai ir ateičiai, glaudžiamame ryšyje su Krašto reikalavimais, troškimais ir viltimis.

SANTARVĖ

siekia užsienio lietuvius priartinti prie Krašto reikalų.

TURINYS

Dvejopas patriotizmas
Rusiškasis kolonializmas — **Dr. J. Balys**

OKUPUOTOSIOS LIETUVOS REIKALAI

Neigti ar išvelgti? — **V. Rastenis**
Tarybiniai mokyklų vadovėliai Lietuvoje — **B. Kazimieraitis**
Įvairios žinios

LITERATŪRINĖMIS TEMOMIS

Lietuvos Dievaitis — **prof. M. Biržiška**
Prabėgom dėl kultūros — **K. Barėnas**

KULTŪRINĖMIS TEMOMIS

Neužmirškime atsakomybės — **V. Jakubėnas**

Į LAISVĘ VEDA MŪSŲ KELIAS

Lietuvių Akademinės Jaunuomenės la-
pai
Studentai tautos laisvės kovoje — **Rimās Dubingis**

Imigrantas ir rezistentas
Akademių akimirksnių kronika

PASAULIO POLITIKOS AIDAI

Ar Kremluje tikrai kas pasikeitė?
— **Vyt. Arūnas**
Jungtinės Tautos: jų darbai, viltys, tra-
gikomedijos — **B. Erdvilas**

UŽSIENIO LIETUVIŲ VEIKLOS BARE

LIEPSNELĖS IR DŪMELIAI UGNIAKU-

RO PELENUOS

PIRŠTU Į AKĮ

SKAITYTOJŲ LAIŠKAI

SANTARVĖ

REZISTENCINIS VISUOMENINIŲ
ir KULTŪROS REIKALŲ ŽURNALAS
LITHUANIAN MAGAZINE

Redaktorius — F. Neveravičius

Redakcijos Įgaliotinis J.A.V.ėse — B. Raila

Redakcinį sambūrį sudaro: K. Drunga, A. J. Greimas, J. Masiulis, B. Raila, J. Vėbra
H. Žemelis, G. Židonytė-Vebrienė, S. Žymantas

Viršelis — dail. V. K. Jūno

Leidžia Lietuvių Rezistencinės Santarvės Informacinis Biuras

LIETUVIŠKAS
NACIONALINIS
M. MAZVYDO
BIBLIOTEKA

SANTARVĖ

1955 m.
rugpjūtis - rugsėjis
Nr. 6 (27)

REZISTENCINIS VISUOMENINIŲ IR KULTŪROS REIKALŲ ŽURNALAS

DVEJOPAS PATRIOTIZMAS

LIETUVOS POGRINDŽIO BALSAS

Kova už laisvę yra ne pavienių žmonių ir net ne pavienių visuomeninių grupių, bet visos tautos reikalas. Pavieniai žmonės ar grupės tik imasi iniciatyvos sužadinti tautoje idėjas ir vadovauja judėjimams. Taip visais laikais buvo, yra ir bus. Ir mūsų istorija kaip tik tatau patvirtina. Užgulus vokiškai okupacijai 1941 m., tautos dauguma dar džiaugėsi nuoširdžiai išsivadavimu iš bolševizmo, dar nebuvo suspėjusi įvertinti padėties rimtumo, o jau pavieniai, daugiau nusimaną ir toliau matą žmonės rimtai susirūpino. Tasai susirūpinimas neapsiribojo pavienių žmonių pasielojimu, bet pamažu išaugo į didelį judėjimą — siekti ir pasiekti Lietuvai laisvę ir nepriklausomybę, visvien kokių aukų tam šventam darbu būtų pareikalauta. Teisingas tautos reikalų nušvietimas per laisvąją spaudą padarė tai, kad dabar mes jau visiškai drąsiai žengiam tikru Lietuvos keliu. Tautos sąmoningumo okupantai nepajėgė palaužti. Tvirtas mūsų tautos pasiryžimas didina jėgas ir kelia pagrįstą pasididžiavimą. Nerasi šiandien lietuvio, kuris būtų abejingas tikriesiems tautos siekimams. ... Tačiau ir patriotizmas nėra vienalytis; jis būna dvejetainis: liežuvio patriotizmas ir veiksmo patriotizmas. Pirmaisiais mes pavadinsime tuos, kurie, užsimaskavę ekonominėse ir šiaip savivaldos vietose, tesirūpina savo ir savo giminių reikaliukais. ... Ir jie, mes tikime, nori sulaukti nepriklausomybės. Galimas dalykas, kad jie ir laisvąją spaudą paskaito ir patriotiškai, kur nėra jokios rizikos, pasaldiežuvauja apie tautos reikalus, bet kas iš to, jei nė pirštu nepajudina, kad tautai būtų geriau. ... Tai liežuvio patriotai. Kalbame apie tai

todėl, nes norime ir juos palenkėti tikrajai kovai už Lietuvą; ateityje žmonės bus vertinami ne pagal liežuvį, bet pagal veiksmą.

Mes einame su veiksmo patriotais, kurie visokiomis aplinkybėmis eina tikruoju kovos keliu, nesidarydami iš to jokio biznio sau. Mes nesakome, kad kiekvienas pilietis būtų koksai ypatingas didvyris. Ne. Jis pirmoj vietoj turi būti taurus ir sąžiningas savo darbe, suprantas *tikruosius* tautos reikalus. ... Jeigu jau kam susidarė palankios aplinkybės geriau ekonomiškai atsistoti, tegu nors dalį skiria ne reklamai, bet tikriems vieningos kovos reikalams. Nuoširdžiai viens kitam padėti, vieni kitų reikalus supprasti ir įvertinti, laikytis vienybės yra visų mūsų kasdieninės pareigos. Nereikia užmiršti, jog okupantai pabuvę išeis, o mums teks gyventi ir su savaisiais bendrauti. ... Mes neturime netekti tikro žmogaus ir gero lietuvio vardo. Okupacijos praeis, o dėmės liks, jų paskui tolygiomis vertybėmis nebeužtrinsi.

Ta proga sveikiname tuos (o jų yra dauguma), kurie visa širdim prisideda veiksmu ir darbu prie šventos tautinės kovos vyksmo kančių ir paniekinimo kelyje į Nepriklausomybę. *Ne tas yra kovotojas, kuris šaukia ir saldiežuvauja, bet tas, kuris kantariai ir ištvermingai neša kiekvienam pavieniam lietuviui uždedamą naštą.* Tasai net nepriklausydamas jokiai organizacijai atiduoda vertas garbės dukles ant švento Nepriklausomybės aukuro.

„Laisvės Kovotojas“ Nr. 20, 1944.I.25.

RUSIŠKASIS KOLONIALIZMAS

DR. JONAS BALYS

1. MAŽŪJŲ TAUTŲ NAIKINIMO POLITIKA

Sovietų spaudoje nuolatos galime rasti pasigyrimus, kaip vadinamoji „didžioji rusų tauta“ padėjusi pirmykštėms arba atsilikusioms Sibiro tautelėms pasiekti augštesnės kultūros ir geresnio medžiaginio gyvenimo. Net ir augštos vakarietiškos kultūros tautos, kaip pabaltiečiai, vengrai ar lenkai, dabar patekę rusų valdžion, nuolatos turi klausytis pamokslų, kad jiems reikią mokytis pažangos ir kultūros iš savo barbariškų pavergėjų.

Pažiūrėkime, kokią pažangą ir kultūrą rusai atnešė pavergtoms tautoms. Septynioliktojo amžiaus pabaigoje nukariavę Sibiriją, rusai pirmiausia ten įvedė vergiją ir didžiausį pavergtųjų tautų išnaudojimą. Istorikas Simonas Šaškov, savo veikalo *Istoričeskije etudy* antrame tome, išleistame Peterburge 1872 metais, duoda dvi studijas, parentas archyviniais dokumentais: „Apie vergiją Sibire“ ir „Apie vietinių gyventojų padėtį 19-me amžiuje“. Susipažinkime su tais faktais smulkiau.

Pavergę iki tol laisvas tautas, kaip ostjakus, tunguzus, jakutus ir kitas, rusai nelaisvėn paimtus vyrus išžudydavo, o moteris ir vaikus padarydavo vergais. Užkariautojams kazokams labai trūko moterų, tai jie atimdavo vietinių gyventojų žmonas ir dukteris, ir padarydavo jas savo sugulovėmis. Didesnieji „činovnikai“, kaip gubernatoriai, laikydavo skaitlingus dailiausių vietinių moterų haremus, o smulkesnieji pasitenkindavo ir viena kita. Gyvendavo su jomis „be krikšto ir santuokos“, kaip vienas stačiatikių dvasininkas skundžiasi. Ne tik savo reikalams grobdavo moteris, perteklių pardavinėdavo, imdami nuo dešimties iki dvidešimt rublių už moterį, arba laikinai išnuomodavo tas savo verges, jeigu atsirasdavo pareikalavimas. Be to, tos vergės buvo verčiamos dirbti sunkius darbus. Ir taip buvo elgiamasi ne tik karo me-

tu, bet jau ir po nukariavimo: būrys gerai ginkluotų rusų užpuola vietinių gyventojų kaimą, pasirenka ir parsiveda sau moterų ir vaikų, kurie užaugę paverčiami vergais. Jie turėjo arklio ar šuns vietoje tempti savo ponų roges, kai tie medžiodavo, arba traukti upėmis prieš vandenį rusų pirklių laivus. Laisvėje užaugusį žmogų sunku vergu padaryti, todėl rusai grobdavo vaikus ir juos užsiaugindavo vergais. Užtat dažnai atsitikdavo, kad užpuolimo metu, nebesant vilties apsiginti, vyrai išžudydavo savo pačių moteris ir vaikus, kad tik jie nepatektų rusų vergijon.

Šita vergija buvo įteisinta visa eile valdžios dekretų, išleistų 18 amžiuje, tiktai viena sąlyga buvo statoma, būtent, kad rusai tuos savo vergus apkrikštytų. Vergija Sibire buvo panaikinta tik 1848 metais.

Tačiau medžiaginis išnaudojimas ir baudžiava dėl to neišnyko. Rusų kolonistai atimdavo per jėgą iš vietinių gyventojų geriausius jų medžiogimo ir žūkavimo vietas, jų ganyklas ir pievas. Rusų valdininkai, pirkliai ir ūkininkai sugebėjo vietinius gyventojus padaryti baudžiauninkais. Jie duodavo skolon miltų, geležies įrankių ar parako, o paskum tos skolos žmogus per visą savo amžių nebeišmokėdavo, nes savo prekes rusai labai brangiai skaitydavo, o vietinių gyventojų medžioklės ir žvejybos produktus labai menkai teįvertindavo. Dar sena skola neva nebaigta mokėti, o jau reikia naują imti. Sūnūs turėdavo mokėti nepasibaigiančias neva savo tėvų padarytas skolas, nes vietiniai gyventojai buvo labai teisingi ir tikėdavo sukčiams. Be to, rusai išmokė čiabuvius gerti degtinę, už kurią iš jų viską išspausdavo, ką tik jie vertingo turėjo. Nors įstatymas draudė pardavinėti degtinę vietiniams, bet šita pelninga prekyba vertėsi visi: pirkliai, ūkininkai, rusų valdininkai ir net dvasininkai. Užtat ruselis, kuris nuvykdavo į Sibirą teturėdamas tik vieną milinę ant savo pečių, po kurios dešimties metų pasidarydavo didelis

turtuolis, nes Sibiro žvėrių kailiai yra brangus dalykas, o juos iš vietinių išviliodavo už niekus, per apgaulę, arba tiesiog jėga atimdavo. Taip išnaudojami čiabuviai mirė tūkstančiais nuo bado, degtinės ir rusų atneštų užkrečiamų ligų, ypač raupų ir sifilio. Kaikurios tautos visiškai išnyko, kitų liko vos po kelis tūkstančius, o prieš rusų atėjimą jų buvo dešimtys tūkstančių. Kaikurios tautos, pvz., ostjakai ir totoriai, buvo pasiekę augštos kultūros, kurią rusai sužlugdė, padarydami žmones vergais arba elgetomis. Visa Sibiro istorija yra istorija žiauriausios kolonizacijos ir tautų naikinimo. Tiesa, caro laikais apie tokius dalykus buvo galima laisvai rašyti ir net valdžią kritikuoti dėl nežmoniško elgesio su vietiniais gyventojais, kaip darė minėtasai istorikas Šaškov, Islavin ir kiti, bet tas mažai tepadėjo.

Po revoliucijos sovietų spauda iš pradžių visu balsu šaukė prieš tą caro laikų neteisębę, žadėjo permainas, visokias laisves ir gerovę. Tačiau kai iš tų pažadų nieko gero neišėjo, o padėtis dar pablogėjo, tai nustojo peikti caro laikų politiką mažųjų tautų atžvilgiu. Dabar rusai visados vaizduojami, kaip pažangos ir gerovės nešėjai mažesnėms tautoms. Viskas yra gerai, ką tik rusas darė ir daro, nesvarbu, ar jis buvo caristinis, ar sovietinis. Vietinių gyventojų būklė, bendrai imant, pablogėjo. Godžių pirklių vietą užėmė Gostorgas. Ir vėl tas pats: vietinių gaminiai labai pigiai įkainojami, o fabrikinės prekės brangios. Nebėra jokios konkurencijos, gali pirkti ir parduoti tik Gostorge už jo nustatytas kainas. Dabar pirklių vietoj visą didelį pelną suima valstybė, tai ir visas skirtumas. Kaip paprastai esti, revoliucijos metu prie raudonųjų pirmiausia prisidėjo visokie banditai. Vietiniai nuo jų gynėsi. Tada sovietai įsakė visiems atiduoti ginklus. Žmonėms, kurie gyvena iš medžioklės, ginklo netekimas reiškia badą ir mirtį. Kai užėjo sukollektivinio tvaikas, vietiniai išplovė visus savo gyvulius. Padariniai aiškūs — visuotinis badas. Tada sovietai bent iš dalies atstatė privatinę nuosavybę. Dabar bandos brigadierius kairur gauna nuosavybėn trečią veršiuką, o piemenis — kas penktą. Kita beprotybė yra stengtis staigiu būdu klajoklius arba piemenis paversti sėsliais arba žemdirbiais. Užtat nuo 1927 metų so-

vietai nebeduoda jokių statistikų, kiek dar liko gyvų žmonių tose Sibiro ir vidurinės Azijos mažose tautose, kurių globojimu ir sukultūrinimu sovietai taip mėgsta pasigirti. Kai geležinė uždanga pakils, tada pamatysime, kad daugelis tų tautelių, kurios pergyveno carų jungą, visai pradingo iš žemės paviršiaus valdant sovietams, o likučiai tapo visiškai surusinti, ko ir bolševikai neginčija, priešingai, visais būdais tą surusinimą paskubina.

Kaip matome, ir carų, ir bolševikų laikais rusų politika mažųjų tautų atžvilgiu yra ta pati. Pirmiausia žudymas, moterų ir vaikų grobimas, o kurie dar išlieka gyvi, tai padaromi vergais ir baudžiauninkais, atimamos visos jų gėrybės, žemė ir gyvuliai, jie verčiami sunkiai dirbti už menkiausią atlyginimą, turi nuolatos badauti, ir pagaliau surusinami, kad nei ženklo nebeliktų, jog tai nerusų kraštas ir žemė.

Tas pats dabar vykdoma ir su mūsų tauta. Elgiasi su mumis rusai lygiai taip, kaip su puolaukinėmis Sibiro tautelėmis. Skirtumas tik tas, kad anų nereikėjo į Sibirą vežti, nes jie jau ten ir gyveno, o mūsų tautiečiai tremiami ar verčiami neva savanoriškai apleisti savo brangų kraštą ir vykti Sibiro dirvonų plėšti.

Tačiau kiekviena prievarta iššaukia pasipriešinimą. Rusiškas imperializmas sutiko aštrų pasipriešinimą iš pavergtų tautų pusės. Priešinasi dabar sovietams lietuviai ir kitos naujai pavergtos tautos.

2. MAŽŪJŲ TAUTŲ PRIEŠINIMASIS SURUSINIMUI

Kai rusai nuo caro Jono Žiauriojo laikų pradėjo nukariauti didelius plotus nuo Uralo kalnų iki Kamčatkos, pavergdami visą eilę nerusiškų ir iki tol laisvų tautų, tai daug krauju buvo pralieta abiejose pusėse. Panaudodami geresnius ginklus ir klasotos priemones, rusai skerste išskersdavo vietinius gyventojus, o likusius pavergdavo. Tačiau pavergtos ir išnaudojamos tautos dažnai sukildavo, išpjaudavo kazokus ir visokius „tarybinius žmones“, renkančius duokles ir visai išnaudojančius vietinius gyventojus. Rusai niekur nebuvo mėgstami, niekas jų nelaukė, nieko gero iš jų nesitikėjo, nelaukė pavyzdžiu, priešingai, matė jų nedorybes ir patys vengė tokiems

pasidaryti. Pavyzdžiui, kai stačiatikių dvasininkas Gromov bandė prikalbėti korjakus, kad jie apsikrikštytų, tai jie jam atsakė, kad jie to nedarys, nes „biją, jog kartu su priėmimu rusiško tikėjimo ir jie pasidarys tokie pat nedori ir nesąžiningi, kaip kazokai“.

Būdingas yra čukčų, gyvenančių rytinia-me Sibire priešpriešais Aliaska, nusiteikimas, išreikštas jų šamano (burtininko) Tnepa žodžiais, pasakytais rusų misinin-kui Argentovui, kai pastarasis ragino čuk-čus apsikrikštyti: „Jūs — rusiški žmonės, Dievas davė jums ir rusišką tikėjimą, ir arklius; mes žmonės čukčai, Dievas davė mums ir čukčų tikėjimą, ir šiaurės elnius. Ir taip jūs, tikite rusiškai ir pasiliekaite su savo arkliais, o mes, čukčai, tikime čuk-čiškai ir pasiliksimė su savo elniais. Dievas, apžiūrėdamas visus tikėjimus ir visus žmo-nes, pažvelgęs iš dangaus pastebės: rusai gyvena rusiškai, o čukčai — čukčiškai“ (Šaškov, ten pat t. 2, p. 230-31). Tikro iš-minčiaus būta to čukčų šamano.

Įdomius faktus pateikia suomių kalbinin-kas Castrénas, daugiau kaip prieš šimtmetį kelis metus praleidęs Sibiro tautelių ostjakų ir samojedų tarpe, tyrinėdamas jų kalbas. Kartą jis keliavo laivu Obio upe. Nakties metu įsiveržė į jo laivą būrys susijaudinu-sių ostjakų. Mat, jie palaikė profesorių ko-kiu augštu rusų valdininku ir ėmė jam triukšmingai skūstis. Labiausiai jie skundė-si, kad rusų popas verčia jų vaikus lankyti rusišką mokyklą. Profesorius, žinoma, ban-dė jiems įrodinėti, kad tai nieko blogo nėra, priešingai, bus gerai, jei jų vaikai išmoks skaityti ir rašyti. Tada ostjakai jam išdėstė, kodėl jie nenori rusiškos mokyklos. O prie-žastys buvo tokios: iš patyrimo jie žiną, kad jų vaikai, lanke rusišką mokyklą, pasi-daro savųjų priešais, padeda rusams engti tautiečius, be to, jie neretai ištvirksta; mo-kykloje jie girdi tik rusų gyrimą ir savo tautos niekinimą, tyčiojamasi iš jų kalbos, papročių ir tradicijų, nes viskas, kas seno-viška ir jiems brangu, ten laikoma „velnio išmislu“ ir pan. Užtat ostjakai, bijodami prarasti savo tautybę, nenorėjo išeiti iš miškų ir tyrumų, kur svetimą įtaką ir ru-sai negalėjo jų pasiekti.

Bijodami pasidaryti tokiais, kaip rusai,

kurių jie nekenė, gerai pažindami jų nedo-rybes, ostjakai ir samojedai vengė visko, kas turėjo ryšio su rusų nešama civilizaci-ja. Samojedų kalboje išsireiškimai „pasida-ryti krikščionimi“ ir „pasidaryti rusu“ reiškė tą patį. Nenorėdami pasidaryti rusais, jie nenorėjo apsikrikštyti.

Tai taip priešinosi vietiniai gyventojai prieš rusų įtaką ir jų vadinamą kultūrą prieš šimtą metų. Visa tai vaizdžiai aprašė prof. Castrénas savo laiške iš Sibiro, kuris buvo atspausdintas Rusų Mokslų Akade-mijos *Biuletenyje*, 1847, t. 3, p. 302 (plg. dar ten pat p. 238-239).

Ir po šimto metų padėtis nedaug tepasi-keitė. Dabar rusai visoms tautoms prievar-ta bruka savo naują religiją — marksizmą, kurio kitos tautos kratosi, kiek tik galėda-mos. Šiandie pasidaryti „geru komunistu“ reiškia tą patį, kaip ir pasidaryti „geru ru-su“, t.y. nutautėti. Ostjakai ir samojedai nenorėjo stačiatikystės ir rusiškų mokyklų, nes tai reiškė surusinimą. Šiandie lietuviai ir kitos tautos nenori komunizmo, nes ta-tai irgi reiškia pasidaryti rusais, prisiimti visas jų blygybes. Kiekviena tauta nori iš-laikyti savo individualybę, pasilikti tu, kuo jie yra, neišsižadėti savo kalbos, tikė-jimo ir papročių, kurie jiems yra brangūs. Visi kratosi vadinamos „rusiškos kultūros“, kuria nesusižavėjo ir puslaukinės tautelės. Nepasitikėjimas viskuo, kas yra rusiška, neišnyko ir mūsų dienomis, nes patyrimas rodo, kad tokia kultūra nieko gera nežada.

Dabar sovietai giriasi, kad jie pristeigę daug mokyklų ir gydymo punktų atsiliku-siuose kraštuose, kur jų anksčiau nebuve. Tai vis užplanavimai ir projektai popieriu-je, labai skirtingi nuo gyvenimo tikrovės. Medicinos pagalba teikiama pirmoj eilėj rusų valdžios ir partijos pareigūnams, kurių gausiai siunčiama į visus užgrobtus kraštus, iki pačių atšaurio arba poliarinių sričių. Iš vietinių gyventojų gal tik vienas kitas už-sitarnavęs rusams „partiecas“ tegali pasi-naudoti medicinos pagalba, nes vietinių gy-ventojų reikalai ir sveikata rusams nerūpi. Tiesa, stengiasi bolševikai, pristeigti savo mokyklų, kad per jas vietinius gyventojus greičiau surusintų ir sukomunistintų. Ta-čiau vietiniai žmonės tokių komunistinių mokyklų taip pat nenori, kaip nenorėjo

caro laikais popų vedamų cerkviinių mokyklų.

Įdomūs faktai kartais patenka ir į sovietų spaudą, parodą tikrąją padėtį. Teko viename žurnale skaityti toks būdingas atsitikimas. Pastatė Sibiro taigoje mokyklą, rodos, tunguzų vaikams ir ruošėsi jos iškilmingam atidarymui. Keliolika šimtų verstų keliavo augšti partijos ir valdžios pareigūnai, atsivežė laikraščių korespondentus ir fotografus, norėdami padaryti didelę reklamą: žiūrėkite, tolimsios šaurės miškuose atidaryta mokykla vietiniams pusiauikiams klajokliams. Ir koks buvo atvykusių ruselių nustebimas, kai jie mokykloje vaikų vietoje rado būrelį senelių ir bobučių, kurie partijos pareigūnams trumpai ir aiškiai pasakė: „Jei jums reikia nužudyti tam tikras mūsiškių skaičius, tai žudykite mus senius, o mūsų vaikai turi gyventi, mes juos išsiuntėme į miškus ir jūs jų negausite.“ Iš skaudaus patyrimo žinodami, kad rusai vietinius žmones tik naikina visokiais būdais,

dažnai gudriais prasimanymais įviliodami į pinkles, čiabuviai nepasitiki jokiais bolševikų sumanymais, visados turėdami pagrindo galvoti, kad už jų slepiasi kokia nors klasa. Lietuvių jaunimas irgi dažnai išvežamas į Rusiją, neva lankyti kokias ten jų mokyklas. Daugelis jų taip ir dingsta, kaip vandenyje paskęsta. Ar tenka stebėtis, jei tunguzai savo vaikus, užuot siuntę į sovietų mokyklą, pasiuntė slėptis į miškus, o jų tėvai ir seneliai pasiryžo pasiaukoti, jeigu jau taip bus reikalinga.

Tokiu būdu matome, kad mažosios tautos nenori vadinamos rusiškos kultūros ir stengiasi nuo jo bėgti, kaip nuo maro. Visi sovietų pasigyrimai apie atsilikusių tautų kultūrinimą yra propagandos išpūstas dalykas, stengiantis paslėpti tikruosius tikslus: išnaikinti ir surusinti bei sukommunistinti visas mažesnes tautas, nes nerusas negalės būti geras komunistas.

Šiandien Sovietų Sąjungoje visos religijos yra toleruojamos — toleruojamos tokiu pat būdu, kaip persenęs arklys kad yra leidžiamas pievoje užbaigti savo dienas.

Rene Mac Coll — „Just Back from Russia“, 1954.

JAV Prezidentas gen. Eisenhower, Jungtinių Tautų dešimtmečio sukakties proga aiškindamas JT Chartos dvasią ir jos autorių tikslus, pabrėžė:

„Chartoje glūdi jos autorių įsitikinimas, kad — teisingumas, padorumas ir laisvė tvarkingoje bendruomenėje yra dėsniai, kurie iškėlė žmogų augščiau laukinio gyvulio. Paneigti betkokiam žmogui galimumą gyventi po savo paties stogu yra nusikaltimas prieš žmoniją.“

Jeigu toks buvo Chartos autorių įsitikinimas, tai kur jis šiandien? Argi tai tiesa, ar to pasiekta? Kur balsas atstovų tų tautų, kurioms Rusija atėmė galimumą laisvai gyventi po savo stogu? Matome tik derybas su nusikaltėliais prieš žmoniją...

OKUPOOTOSIOS LIETUVOS REIKALAI

NEIGTI AR IŽVELGTI ?

V. RASTENIS

Lietuviškuose laikraščiuose palyginti dažnai matom pluoštus žinučių ir samprotavimų, pavadintų „Žinios iš Lietuvos“, „Okupuotoje Lietuvoje“, „Pavergoje Tėvynėje“ ar panašiai.

Tų žinių šaltiniai dvejopi. Vieni — iš liudininkų, patekusių į Vakarus iš anapus uždangos, kiti — iš Lietuvoje leidžiamų laikraščių ar Vilniaus radijo.

ZINIOS IŠ LIUDININKŲ

Vienos rankos pirštų beveik pakanka suskaičiuoti lietuviams, per ištisą dešimtmetį įstengusiems prasiveržti iš Lietuvos į Vakarus. Ir tų dauguma toli gražu nėra matę visos Lietuvos, tad gali tik šį tą papasakoti apie siauras apylinkes, kuriose jiems teko būti. Jų atsakymai į bendresnės reikšmės klausimus dažnai esti paremti tik jų nuomonėmis, spėjimais ar girdėtais gandai, bet ne jų pačių patyrimu.

Daug miglos į tuo keliu gaunamas žinias įneša ir klausinėtojai, neiškęsdami nedėję į liudytojų lūpas savų samprotavimų.

AR RUSAI DEDASI LIETUVIAIS?

Pasakojimuose apie dabartinį gyvenimą Kaune skaitėme teigimą, kad „Rusai lietuvina pavardes“. Tas teigimas Vakaruose jau seniai pažįstamas. Šiuo atveju bandyta tą teigimą patikrinti, tikriau tariant, patvirtinti. Bet kaip? Teigimas iš anksto priimamas, kaip jau maždaug žinomas dalykas, ir iš liudininko tik laukiama patvirtinimo, o ne paneigimo. Liudininkas, tačiau, atsako nežinąs, ar yra toks patvarkymas, kuriuo Lietuvon atvykstantieji rusai būtų skatinami pakeisti savo pavardes lietuviškomis. Bet (jei norite...), liudininkui esą „žinomi keli atsitikimai, kai rusai sulietuvino savo pavardes“. Iš tų „kelių atsitikimų“ liudininkas paminė tik vieną: jis pažinojęs po karo Lietuvoje atsiradusį rusą (pagaliau, jis apie tą rusą žinąs tik tiek, kad jis ir prieš karą

Kaune negyvenęs), kuris vadinęsis Valančium. Tačiau ir liudininkas nesako, ar tas Valančius tik dabar taip pasivadino, ar jis tą pavardę jau nuo tėvų paveldėjo. Tiesa, jis nemokėjęs lietuviškai. Bet ar negalėjo jis būti Rusijoje gimęs ir augęs tenai gyvenusių lietuvių Valančių sūnus? Taigi šis Valančiaus atvejis nėra įrodymas, kad tikrai rusai keičia savo pavardes, pasivadindami lietuviškomis pavardėmis.

Toliau ten pat nurodoma, kad laikraščių korespondentai esą daugiausia rusai, tačiau korespondencijas pasirašinėją lietuviškomis pavardėmis. Bet juk tai visai kas kita. Laikraščiuose gali betkaip pasirašinėti — tai nėra pavardžių keitimas.

Tad, po tokio liudijimo, vistiek lieka nežinoma, kaipgi su tuo „pavardžių lietuvinimu“. Sekant spaudą, susidaro priešingas įspūdis, būtent, kad rusai nededa pastangų Lietuvoje dėtis lietuviams ir slėptis po lietuviškomis pavardėmis. Jei taip būtų, tai nebūtų Lietuvoje tiek daug rusiškų pavardžių. O jų spaudoje minima labai apsciai.

KAIP KALBA?

Kitas pavyzdys. Buvo paskelbta tokia išvada, paremta pasikalbėjimu su Kaune gyvenusiu liudininku:

„Lietuviai kalba tik lietuviškai, o rusai su rusais, žinoma tik rusiškai. Lietuviai kalbėdami su rusais, priversti kalbėti rusiškai. Įstaigose, kur daugiau rusų viršininkų, vyrąja rusų kalba, kur jų mažiau — abi. Tačiau yra mažesnių įstaigų, kaip artelės, kur vartojama tik lietuvių kalba“.

Tiek daug apie kalbos vartojimą kiekvienas ir be tenai buvusių liudininkų gali numanyti. O klausimai, į kuriuos niekas tenai nebuvęs negali atsakyti, vistiek lieka be atsakymo. Būtent: katra kalba susirašinėjama tarp įstaigų? Katra kalba vedamos įmonių knygos? Katra kalba vyksta įmonių darbininkų susirinkimai? Jei direktorius

kalba į darbininkus rusiškai, ar gali kas nors pareikšti nesuprantas jo kalbos? Ar rusai skatinami išmokti lietuviškai? Ar yra išmokusių? Ar rusų kalbos nemokėjimas yra kliūtis darbui gauti?

AR SKELBTINA ŽALIAVA?

Šie du pavyzdžiai yra paimti iš žinių apie gyvenimą Lietuvoj, paremtų liudininkų lietuvių pasakojimais, skelbtų mūsų laikraščiuose. Jeigu jau čia yra žinių, kurios arba nieko nesako, ar net klaidina, tai ką bekalbėti apie žinias, paremtas atsitiktinai kurį laiką katrame Lietuvos kampely buvusių nelietuvių liudininkų pasakojimais! Kiekvienu atveju, tokios žinios yra tik *žaliava*, kuri galėtų būti naudinga tik būdama visa nuosekliai sugretinta ir atsargiai įvertinta. Žaliavos išleidimas tiesiai į spaudą mažai, kartais net neigiamai patarnauja.

ŽINIOS IŠ SPAUDOS

Kitas žinių iš Lietuvos šaltinis yra iš tenai gaunami laikraščiai ar radijas. Visiškai suprantama, kad tai ne tik ribotas, bet ir stipriai nepatikimas šaltinis. Tačiau būtų klaida atmesti viską, kas ten skelbiama, kaip melą. Imkim, pavyzdžiui, Kaune, sugriautojo Tilmanso fabriko vietoje pastatytą „Pergalės“ turbinų fabriką. Būtų juokinga sakyti, kad tokio fabriko nėra. Jis yra. Ir kad jo pagamintos turbinos vartojamos didžiosiose elektros stotyse (Kachovkoj ir kt.), taip pat nėra pagrindo netikėti. Iš viso nėra pagrindo netikėti, kad Lietuvos teritorijoj dabar yra daugiau pramonės, negu buvo nepriklausomybės laikais. Kiek daugiau — čia jau reikia žiūrėti labai atsargiai. Ir ypač svarbu įsižiūrėti, ką tatai praktiškai reiškia Lietuvos ūkyje, kiek naudos iš tos pramonės turi pati Lietuva. Tas pats ir su visomis kitomis gyvenimo sritimis.

AIŠKINTI AR NEAIŠKINTI?

Perduodant iš spaudos ar radijo gaunamas žinias į mūsų spaudą, dažniausiai blaškomasi dėl būdų, kaip jas perduoti. Ar tik pakartoti, kas ten sakoma, nurodyti šaltinį ir skaitytojai tesišino, kaip tas žinias vertinti? Ar prie kiekvieno iš ten paimto teigimo prijungti savo paaiškinimą, kad skaitytojas nebūtų suklaidintas?

Plikas sovietinės propagandos kartojimas vargu ar gali būti pateisinamas. Tiesa, toje

propagandoje yra ir faktų, bet tie faktai, neatskirti nuo propagandinių pagražinimų, taip pat yra tik *žaliava*. O juk retas skaitytojas iš tos kurnekur pabarstytos medžiagos galės atrinkti ir sugrupuoti patikimus duomenis ir juos įvertinti. To negalėdamas, jis neturės net ir apytikrio vaizdo, o tik tą patį chaosą, kuriuo propagandistai kasdien maitina Lietuvos gyventojus. Tariamiosios nuosakos („esą“, „giriiasi, kad“) pavartojimas ar kokio posakio į kabutes įterpimas beveik nieko nepadedą.

Pavyzdžiui, kas iš to, jei pakartosime, kad Vilniaus radijas 15 metų okupacijos sukakties proga gyrėsi, esą per paskutinį dešimtmetį Lietuvoje buvo išleista 62 *milionių egzempliorių knygu!* Netikėti tuo skaičium? Jei netikėti, tai kam jį ir minėti? O gal jis tikras?

Greičiausia tas skaičius maždaug tikras. Bet ar tai reiškia, kad knygos troškulys ir knygleidyba Lietuvoj taip nepaprastai pakilo? Tas klausimas kaip tik ir turėtų būti patyrintas.

Visų pirma, reiktų išsiaiškinti, jei yra prieinamų duomenų, kiek gi knygų kasmet būdavo išleidžiama nepriklausomybės laikais. Greičiausia ne tiek daug, tai yra, ne 6,2 milijonai per metus (išeity po 2 egz. asmeniui, įskaitant ir naujagimius).

Bet čia pat reikia surinkti kiek galima daugiau duomenų, kiek per pastarąjį dešimtmetį Lietuvoj buvo išelista propagandinių brošiūrėlių (po 12-16 psl.), nes jos irgi, be abejo, įeina į tuos 62 milijonus „knygū“. O jų gi vien „Tiesos“ leidykla kasmet papildavo gal iki poros milijonų: Stalino, Malenkovo. Berijos(!), Chruščiovo ir kitų kalbos bei partijos nutarimai (maskviniai ir vilniškiai) buvo leidžiami paskiromis brošiūromis po 100 ir net po 200 tūkstančių kiekviena! Pridėkim prie to begalybę instrukcijų, kaip auginti veršiuokus ir paršiuokus, kaip šerti kiaules ir karves, kaip auginti linus ir kukurūzus, kurių paprastai leidžiama po 10, 15 ar daugiau tūkstančių, tai vėl susidarys šimtai tūkstančių ar net milijonai „knygū“. Toliau, reikia pažvelgti ir į storesniašias knygas. Jų tarpe vyrauja politinė-marksistinė literatūra su Stalino, Lenino ratšais ir kompartijos istorija priešaky. Atėmus visas tas knygas ir kas metai iš naujo leidžiamus visų mokyklų vadovėlius, tikrosios mokslinės ir grožinės litera-

tūros pavadinimų ir egzempliorių skaičius liks visiškai kitoks. Be to, išleisti pagal planus tai daug išleidžiama, bet visa ta politinė literatūra arba parduodama tik tiesioginės ar bent netiesioginės prievartos keliu, arba metama į makulatūrą.

Tai būtų paaiškinimas, ypač jei būtų surinkti į vieną vietą bent jau pačių leidėjų viešai paskelbtieji duomenys.

Bet tuo tarpu retai tepasirodo šitaip parengtų paaiškinimų. Tam reikia turėti po ranka surinktus ir jau sutvarkytus duomenis kiekvienu klausimu. Duomenų yra nemaža, bet beveik visi jie palaidi. Dėlto ir paaiškinimuose tenka verstis palaidais nurodymais, kaip čia ką tik duotajame pavyzdyje. Kad taip nebūtų, vienas iš svarbiausių uždavinių ir yra kiek galima greičiau susitvarkyti bent turimą medžiagą.

Deja, tas darbas ligšiol nėra ne tik atliktas, bet ir nebuvo deramai dirbamas ten, kur jis natūraliai, tikėjomės, turėjo būti dirbamas. Įsitikinus, jog nedaug tėra vilčių, kad jis artimiausiu laiku būtų įstatytas į tinkamas vėžes ten, kur jo laukta, šio darbo ėmėsi specialiai tam tikslui įkurtas Lietuvos Būklės Studijų Centras, kuris, Lietuvos Nepriklausomybės Fondo remiamas, per tam tikrą laiką tikisi užpildyti susidariusią spragą, „pasivyti tikslą“, nuo kurio tolokai atsilikta.

Pažymėtina, kad su pirma pavaizduotais paaiškinimais būna dar blogiau. Nesant po ranka jiems reikiamos parengtos medžiagos, bandoma iš anos pusės gaunamus teigimus „griauti“ bent „paprastesnėmis“ (tai yra, mažiausiai pasirengimo tereikalaujančiomis) priemonėmis: pasišaipymu, pasimėgdžiojimu, arba bent plokščiu pasiginčijimu su tais duomenimis.

Pavyzdžiui, skaitėme spaudoje tokį prašėsimą su „paaiškinimais“:

„Permenka socialinė globa“. Lietuvos pavergėjai gūriasi, kad jie labai rūpinasi socialine žmonių globa ir jiems šelpti kasmet skiria dideles pinigų sumas. Vilniaus radijas pasigyrė, kad šioms reikalingams 1954 metais buvo paskirti 88 milijonai rublių. Girdi, nuolatinę valstybės pagalbą gauna pensininkai, „didžiojo tėvynės karą“ ir darbo invalidai. Tai yra tik pasigyrimas. Iš tikrųjų socialinė globa šiuo metu Lietuvoje yra pasigailėjimo vėta. Tai rodo ir nepaprastas elgetų skai-

čiaus padidėjimas. Daugumą elgetų sudaro rusai ir vad. „didžiojo tėvynės karą“ invalidai. Išmaldos prašančiųjų ir elgetaujančių pilni miestai ir miesteliai. Jie neitų pas žmones duonos plutelės prašyti, jei valstybė jiems pensiją ar pašalpą mokėtų. Žmonės elgetauja tik nuo bado gelbėdamiesi. Laisvuose kraštuose, kur valstybė tikrai socialine globa rūpinasi, nėra elgetų. Tuo tarpu pavergtoje Lietuvoje elgetų skaičius nemažėja. Tai rodo, kad socialinė globa permaža ir blogai organizuota“.

Kiek gi tas pasiginčijimas pasako apie tikrą socialinės globos būklę? Ar tai nuginčija, kad 1954 metais tam reikalui buvo paskirta 88 milijonai rublių. Visai ne. Tie 88 milijonai, minimi biudžete ir jo apyskaitose bei kitokiuose oficialiuose pranešimuose, matyti, iš tikrųjų tam reikalui buvo paskirti ir išleisti. Kitas klausimas, *kaž* *je praktiškai reiškia*, kam ir kiek jie padėjo! Į tą klausimą tik apytikriai būtų atsakyta patyrinėjus, kiek šiuo metu iš 88 milijonų rublių gali būti išmokėta pensijų bei pašalpų, kokio dydžio, ar iš tų pensijų galima pragyventi Lietuvoje. Taip sau pasakyti, kad tai tik tuščias pasigyrimas tie 88 milijonai, labai lengva, bet ir nereikšminga. Ištyrus gal pasirodytų, jog 88 milijonai yra ne pasigyrimas, o kaip tik prisipažinimas, kad socialinė globa nepakankama...

Toliau — kuo gi remiantis teigiama, kad Lietuvoje miestai ir miesteliai dabar „pilni elgetų“? Toks teigimas negali būti paremtas tenykštės spaudos žiniomis, nes ta spauda nieko panašaus nėra ir tikriausiai nėrašys, vistiek kaip bebūtų. O liudininukų tam patikrinti čia nėra arba yra permažai. Vadinasi, vartojamas argumentas, paremtas greičiausiai spėjimu ar gaudu. Pagaliau, *kaž* *reiškia* „pilni“ miestai elgetų? Pavyzdžiui, kiek elgetų reikia, kad Vilnius būtų jų „pilnas“? Dešimties, šimto, tūkstančio?

Taigi ginče dėl socialinės globos gerumo ar blogumo šis elgetų argumentas nėra argumentas iš vienos pusės todėl, kad nėra patikimų duomenų daug ar nedaug elgetų dabar Lietuvoje yra, iš kitos pusės — elgetos nebūtinai yra krašto socialinės globos laipsnio rodiklis, ypač tai nėra rodiklis socialinei globai išleidžiamų lėšų rodiklis. Tai greičiau yra rodiklis policinių nuostatų

griežtumo ir jų vykdymo rodiklis. Sovietinėj santvarkoj labai lengvai gali visiškai nebūti elgetų. Policija visus elgetaujančius gali sugaudyti ir uždaryti kur nors, kad viešumoj nebūtų matyti nei vieno elgetaujančio. Ar tai bus įrodymas, kad socialinė globa puiki?

O štai Amerikoj, ne tik valstybė, bet ir daugybė rbdaringų organizacijų socialinei globai išleidžia milžiniškas sumas, tačiau elgetų yra. Aš kasdien turiu praeiti New Yorko 57-tos gatvės protarpį tarp Šeštos ir Septintos Avenue — „geras rajonas“, prie garsiosios Carnegie Hall. Ir kone kiekvieną kartą matau čia du ar tris elgetaujančius invalidus (dažniausia tuos pačius). Ar iš to darytina išvada, kad New Yorkas „pilnas elgetų“, ir kad socialinė globa Amerikoj apgailėtina?

Dar pavyzdys. Skaitėme laikraščiuose tokią žinią:

„Vilniaus radijo pranešimu, gyvulininkystės produktyvumui pakelti 1955 metais numatyta 200-uose kolūkių ir visuose tarybiniuose ūkiuose įdiegti tvartinę-stovyklinę gyvulių laikymo sistemą... Toks pripažinimas pats savaime pasako, kokia bloga padėtis yra Lietuvos kolektyviniuose ūkiuose su gyvulių tvartais ir jų žiemojimu“.

Aiškintojas aiškiai nesuprato, ką jis aiškina. Tvartinė-stovyklinė gyvulių laikymo sistema neturi nieko bendra su gyvulių žiemojimu. Tai gyvulių laikymo būdas per apskritus metus, be palaido ganymo. Lietuvoj toks gyvulių laikymo būdas buvo retas, bet jis pripažįstamas naudingas. Jei šiais metais iš tikrųjų visuose Lietuvoj esančiuose tarybiniuose ūkiuose (jų yra 70) ir bent dviejuose šimtuose kolūkių (tai yra, kas devintame kolūkyje) jiems pavyktų įgyvendinti šią gyvulių laikymo sistemą, tai greičiau būtų pažanga, o ne blogos padėties „pripažinimas“.

Tokiais aiškinimais tik patys aiškintojai mažina pasitikėjimą jų nusimanymu ir tuo pačiu pagerina padėtį tos propagandos, kurią jie neva stengiasi „griauti“.

KO SIEKIAMA?

Vakaruose leidžiamoje spaudoje žinių iš Lietuvos sklaidimas gali turėti tik vieną tikslą: supažindinti gyvenančius čia lietuvius su tuo, kas iš tikrųjų vyksta Lietuvoj.

Ar prasminga rodyti esamą tenai padėtį juodesnę, negu yra?

Yra nemaža palinkimo kalbėti apie dabartinę padėtį Lietuvoj, tik tamsiomis spalvomis ją piešiant ir iš anksto apie kiekvieną iš ten girdimą pasigyrimą kokiais nors laimėjimais sakyti, kad tai bus melas. Sąmoningai vengiama paminėti ką nors, kas galėtų atrodyti teigiama, ar bent netaip jau labai nepakenčiama. Kaikam atrodo, kad, pavyzdžiui, yra tiesiog „tėvynės išdavimas“ išsitariti, jog atskirais atvejais net ir kolūkyje gali būti geras derlius, arba pramonės darbininkų gali būti ir neblogiau ar net atskirais atvejais geriau gyvenančių, negu nepriklausomybės laikais... Arba, kad vis dėlto ir dabartinėse sąlygose žmonės ne vien tik verkia ir aimanuoja, kad gyvenimas vis dėlto vyksta, kad žmonės ne tik miršta, bet ir gimsta, veda, ir net linksminasi...

O juk iš tikrųjų ir tai yra. Tai nėra įrodymas, kad gyvenimas geras ar kad jis „bent pakenčiamas“, bet faktas, kad žmogus net ir labai sunkiai pakenčiamomis sąlygomis vis dėlto gyvena ir ne vien tik kruvinas ašaras lieja. Tai, kas Lietuvoje dabar iš tikrųjų yra, jau pakankamai skaudu ir baisu, ir nėra reikalo tyčia tirštinti spalvas tik pačiais dramatiškiausiais įvykiais, kaip masiniai išvežimai arba priverstinis moterų apvesdinimas su mongolais bei jų buvusių vyrų pavardžių tiems mongolams perdavimas... Vieni iš tų dramatiškųjų įvykių nėra nuolatiniai, kitų greičiausia ir visai nebuvo, tad kam mes patys sau turim iškreipti vaizdą, kada mums kaip tik svarbu jį turėti kiek galima tikresnį.

Be to, norint neva palaikyti tikėjimą, kad sovietinė santvarka netikusi ir neišsilaikys, stengiamasi kreipti dėmesį tik į tos santvarkos nepasisekimus. Jei tenai kuo didžiuojamasi, tai tas iš principo priimama, kaip propagandinis pasigyrimas, melas, o jei kur anie prasitaria, kad ir pas juos kas nors negerai, tai tie prasitarimai gaudomi, kaip vienintelė tiesa jų kalbose, kaip neabejotini įrodymai, kad tenai viešpatauja tik netvarka ir viskas griūva.

Jei tikrai taip ir būtų, tai, regis, turėjo jau sugriūti. Bet, štai, Lietuva jau išistas dešimtmetis tebėra tose pačiose replėse ir nematyti, kad jos rengtūsi nulūžti. O pati sovietinė valstybė taip „griūva“ jau beveik

40 metų, ir vis niekaip nesugriūva. Priešingai, net galingieji bijo ne tik jos pastūmėti, kad greičiau griūtų, bet vengia net paliesti. Vadinasi, tuose nesisekmingų ir griuvimo vaizdavimuose yra kažkas netvarkoj. Matyt, tas vaizdavimas, kad sovietinėj valstybėj viešpatauja tik netvarka ir griuvimas, nėra visai tikras. Kai toks vaizdavimas nepasitvirtina, tai net ir tie, kurių tikėjimui palaikyti toks vaizdavimas skiriamas, gali būti paskatinti suabejoti, imti nepasitikėti tokiu vaizdavimu. Vadinasi, tendencingas padėties vaizdavimas, vistiek ar jis liestų tik padėtį Lietuvoj, ar visoj sovietijoje, galų gale težada tik priešingas pasėkas, negu jų laukiama. Vienintelis dalykas, kuris yra reikalingas, tai *tikra tiesa*, kiek tik jos galima patirti, ar kiek jos galima „iššpešti“ iš turimų, labai kritiškai ir atsargiai vertintinių duomenų.

NEPRASMINGA POLEMIKA

Mažiausiai reikalingas dalykas yra polemika čionykštėje spaudoje su Lietuvoje skleidžiamąja propaganda. Juk čionykščiai laikraščiai į Lietuvą nepatenka, taigi atskirtimų nepaskaitys nei tos propagandos autoriai, nei jos skaitytojai.

Būtų kas kita, jei būtų įvykdytas Ženevos konferencijoj iškeltas sumanymas „pakelti uždangą“ ir pasiekti laisvo apsimainymo spauda tarp Vakarų ir sovietijos, ir jei tai apimtų taip pat ir Lietuvą. Bet, jei tai įvyktų, tai būtų ženklas, kad prasidėjo sovietinės sistemos išsigimimas, ir kad jau yra vilčių, jog išsilaisvinimas iš jos tikrai gali per tam tikrą laiką ateiti „taikingomis priemonėmis“. Tuo tarpu beveik nėra pagrindo tikėti, kad tai artimoje ateityje galėtų atsitikti.

Jei kas mano, kad tokia polemika su sovietine propaganda faktiškai yra kreipiamą į tam tikrą senosios išeivijos dalį, esančią Maskvai palankiosios spaudos įtakoj, tai irgi klysta, nes tos spaudos skaitytojai (beveik be išimties gyvenimą baigiančios kartos žmonės) kitų laikraščių irgi beveik nepaima į rankas.

Pagalčiau, lieka nelietuviškųjų visuomenių, ypač įtakingųjų jų sluoksnių įtikinimas. Bet argi juos pasieksime lietuviškuose laikraščiuose sovietinę propagandą „griaudami“?

Gal, sakytum, lietuviški laikraščiai turi

„apginkluoti“ kiek galima daugiau lietuvių, kad jie galėtų dalyvausti kitų įtikinėjimo veikloje... Bet čia kaip tik ir prieinam priė klausimo— koks gi tas „apginklavimas“ turėtų būti? Palaidos žinėlės arba tokio pobūdžio, kaip anksčiau čia paminėtieji, „aiškinimai“, ar šiaip beatodairinis tvirtinimas, kad ten „blogai ir baisu“, juk nėra ginklai. Čia dar labiau reikia kiek galima pilnesnio vaizdo, kas iš *tikrųjų* Lietuvoje vyksta.

Vadinasi, svarbu ne šiaip jau iš anksto viską neigti, bet visų pirma *išvelgti* ir pasikui tinkamai įvertinti viską, kas pastebima. Svarbu pastebėti okupantų nepasisekimus, bet nemažiau svarbu išdrįsti pažvelgti ir į jų pasisekimus, *išvelgti*, ką jie iš *tikrųjų* neša lietuvių tautai: čia kaip tik ir tenka susidurti su labiausiai baiminančiais reiškiniiais, dėl kurių yra rimto, įtikinančio pagrindo šauktis visų laisvės gynėjų užuojautos ir pagalbos.

Lygiai svarbu neužmerkti akių ir prieš tokius reiškinius ar net okupantams tarnaujančios valdžios bei jos atskirų pareigūnų veiksmus, kurie net ir esamose aplinkybėse, galbūt, Lietuvai ūkiniu ar kultūriniu požiūriu naudingi. Tokiais atvejais reikia apgalvoti būdus, kaip toki reiškiniiai bei veiksmai galėtų būti įvertinti ir kokios iš to išvados turėtų būti daromos mūsų veiksmuose.

KOKYBĖ SVARBIAU UŽ KIEKYBĖ

Klaida manyti, kad „informacija gerai veikia“, jeigu paskleidžia daug visokių palaidų žinelių iš Lietuvos. Svarbu tų žinių-žinelių *daug surinkti*, bet „leisti į rinką“ tas žinles taip palaidas, kaip jos patenka į mūsų pusę, neprasminga. Paskiras žinias skelbti prasminga tik tais atvejais, kai jos praneša neabejotinus faktus, ir faktus, turinčius reikšmės bendrajam Lietuvos gyvenimui. Visos smulkiosios žinėlės, kurios yra tik paskiri gyvenimo vaizdo „skuteliai“ pirma turėtų būti atitinkamai grupuojamos, vertinamos, iš jų didesnio kiekio turėtų būti atidžiai sudaromos atskirų gyvenimo sričių apžvalgos. Tik iš tokių apžvalgų semiam informacija, paskleista ir mūsų visuomenėje ir plačiau, gali būti vertingas ginklas Lietuvos reikalui pasaulio opinijoje ginti.

TARYBINIAI MOKYKLŲ VADOVĖLIAI LIETUVOJE

KAIP AUKLEJAMAS NAUJASIS ŽMOGUS

B. KAZIMIERAITIS

Ar galima pakeisti žmogaus prigimtį? Žinoma! Antai, gal prieš metus ar daugiau kažkur Indijoje buvo sugautas vaikas, lakstęs su vilkais, jau keturkojis, jau plėšrus, laukinis, vilkiškas. Tai jei žmogus gali pavirsti vilku, daug lengvesnis darbas yra išdildyti jame visas įprastines dorovines normas ir įskiepyti naujas. Tik pradėk nuo mažens, kol jaunas, kol linksta, ir tas būsimasis žmogus visiškai skirsis nuo mūsų pažįstamo europiečio. Tik kalk jam nuolatos naujas normas, kalk ir kalk.

Tokį naują žmogų stengiasi sukurti bolševikiniai kraštai — žmogų su naujomis dorovinėmis normomis, žmogų be tautybės, visiškai kitą, naują, mums svetimą, kupiną klasinės pagiežos ir neapykantos žmogų, tikrą bolševiką.

Šitoks žmogus šiandien paskubom auginamas ir Lietuvoje. Turint galvoje, kad Lietuvoje yra daug bendrinių ir specialiųjų mokyklų, daug bibliotekų, net kaimuose, kur prieš okupaciją jų nebuvo, platus visokių jaunimo sąveikos ratelių tinklas, bolševikinės jaunimo organizacijos, labai aiškūs bolševikų siekimas nesigailėti lėšų ir pastangų, kad jaunoji karta išaugtų jau perauklėta, nauja, bolševikinė, kaip tas Mičiurino šermukšnis, kurin įskiepyta vyšnia.

Kadaise senutė rašytoja Žemaitė, užsibuvusi Amerikoje, grįžo į Nepriklausomą Lietuvą ir šuktelėjo, kad Lietuvos neradusi. Lietuvą ji rado, bet, žinoma, ne tokią, kokios norėjo, ir todėl paleido apyvarton tuos karčius žodžius. Bet šiandien yra žymiai didesnis pavojus, kad grįžę Lietuvon nerasime Lietuvos, nes jaunoji karta paskubom lenkiama ir laužiama. Kaip šitas lenkimas ir laužimas vyksta, rodo šiandieniniai vadovėliai, vartojami Lietuvos pradinėse mokyklose.

Valstybinė Pedagoginės Literatūros Leidykla Kaune 1954 metais išleido dabartinei pradinei mokyklai skaitymų knygas, paruoštas P. Gailiūno, A. Chlebinsko ir E. Orvidienės ir pavadintas *Gimtuojų žodžiu*. Tai nėra nauji vadovėliai, jais jau seniai naudojasi subolševikinta lietuviška mokykla, nes 1954 m. išleisti tų knygų jau ketvirtieji leidimai.

Pats jau tų vadovėlių pavadinimas, žinoma, nieko bendra nebeturi su ta šių žodžių prasme, kurią mes ligi šiol pažinome: lietuviški žodžiai, lietuviškas turinys. Kadangi iš tų vadovėlių išnykęs beveik visas lietuviškas turinys, tai pavadinimas gimtasis žodis bereiškia čia, kad jie yra lietuviškai parašyti, vadinasi, padaryti taip, kaip bolševikams ir reikalinga: tautinė forma (žodis), o socialistinis turinys.

Šiuo tarpu turime dvi tas vadovėlių dalis: II, skirtą pradinės mokyklos II klasei (skyriui), ir IV.

Knygos išleistos dideliais tiražais (II klasei — 45.000 egz., IV kl. — 22.000), įrištos kietais kartono viršeliais, spaudos darbas, palyginti, atliktas švariai, popierius vidutinis; knygos iliustruotos.

Negalima praeiti nepaminėjus knygų iliustracijų. Atskirų asmenų štai kokių sudėti paveikslai: Stalino, Lenino (net po kelis), Melnikaitės, Mičiurino, Puškino, Janonio, S. Nėries, Gorkio, Žemaitės, Cvirkos, Čechovo, Kosmodemjanskos. Yra ir gamtos vaizdų (net vieno A. Žmuidzinavičiaus paveikslas atspaudas!), o apie žmones ir jų darbus — kolūkio daržai, vištos, karvės, kanalai, fabrikai, šventinės eisenos ir kt.

Jei rašytoja Žemaitė prisikeltų iš numirusių, tai jai užtektų parodyti vien tuos lietuviškos mokyklos vadovėlius, kad ji skausmingai pradėtų šaukti, jog dabar tai nėra

Lietuvos, nes jai pačiai, tai didžiajai lietuviškosios gamtos vaizduotojai, vienoje knygoje skirtos dviem atvejais kelios eilutės, o kitoje trys trumpučiai gabaliukai. Tai ne ji viena tokia nuskriausta. Kiti mūsų klasikai, kurių raštai sudarydavo pagrindą mokyklinėms skaitymų knygoms nepriklausomose Lietuvoje, kaip žodžio meistrai, šiandien jau nebereikalingi, nes jų meistriškumas nebuvo ir nėra socialistinis. Kas, kad jie gražiai rašė, kas, kad lietuviškai, apie Lietuvą ir jos žmones, apie jos gamtą ir žmonių darbus! Kai jie rašė, tada nebuvo pionierių, nebuvo pastangų varyti ūkininkus į kolchozus, nebuvo soclenktynių, todėl anie visi rašytojai nebenaudingi ir nebereikalingi, tad jų kaip ir nebūta, tartum jie nebūtų rašę.

Reikia čia pasakyti, kad dabartinės Lietuvos okupacinės švietimo įstaigos yra iš pagrindų peržiūrėjusios literatūros programas, ir kai kurie rašytojai iš programų yra visiškai iškritę (juos pakeitė nauji „klasikai“, kaip Konst. Jasiukaitis, Julius Janonis ir kt.). Krėvės, Vydūno ar Šeinius nėra vardų nebėliko, ne tik raštų. Reikalas, žinoma, čia ne toks paprastas: nebėliko raštų ir vardų. Jis truputį sudėtingesnis. Tai reiškia, kad nei Vydūnas, nei Krėvė, nei Šeinius, nei kiti uždraustieji nebebus minimi jokiuose literatūros vadovėliuose ir jų raštais niekas nebesinaudos, niekam jie nebebus prieinami, tartum tokie rašytojai nebūtų gyvenę ir rašę ir tautos mokę ir turtinę. Tai baisėnis dalykas negu baisus.

Bet nevisi klasikai yra šitaip išnaikinti iš žemės paviršiaus. Žemaitės, Maironio, Vaižganto, štai, kaikiuriuos raštus dar pakartoja dabartinės Lietuvos valstybinės leidyklos, todėl mažos jų nuotrupos susirado vietos ir šiuose skaitymų vadovėliuose. Be Žemaitės, štai II klasei (skyrui) skirtajame vadovėlyje išspausdinta B. Sruogos „Ožys dzingulys“, A. Baranausko (10 eilučių iš „Anykščių šilelio“ apie mišką) ir Putino Mykolaičio „Vyturys“. IV klasei (skyrui) skirtoje knygoje duota, be jau minėtosios Žemaitės, dar A. Baranausko kita ištrauka iš „Anykščių šilelio“, K. Donelaičio „Metų“ dvi ištraukos (apie pavasarį ir rudenį), V. Pietario pasaka „Lapė vaišina vilką“, Maironio „Žiemos naktis“, J. Biliūno „Pirmutinis streikas“ ir Vaižganto „baudžiau-

ninkų dalia“. Tai ir viskas. Net Vienuolis-Zukauskas buvo netikęs „didžiajai tautų draugystės“ idėjai savo Kaukazo legendomis! O labiausiai, tur būt, nukentėjo Vaižgantas, kuris vadovėlyje tiesiog išprieivartautas, nes jo čia išspausdintas dalykėlis toli gražu iki Vaižganto, kaip rašytojo, didybės, bet jis pasirodė labai tikęs bolševikų rankose, kaip priemonė klasių neapykantai kelti. Bolševikams, žinia, šitokia prievartavimo priemonė naujiena (amerikiečių John Steinbeck dar ir šiandien neįveikia pasipriešinti bolševikų melui, kad Amerika nebėra ta, kokią jis vaizdavo savo romane „Grapes of Wrath“).

Tų vadovėlių nemačiusiam skaitytojui tuoj kils klausimas, tai kokių gi rašytojų kūryba sudėta į tuos vadovėlius.

Vadovėliuose yra skaitomosios-mokomosios-auklėjamosios medžiagos niekieno nepasirašytos, vadinasi, pačių knygų redaktorių parašytos ar paimtos iš tokių rusiškų vadovėlių, kuriais bus naudojosi lietuviškųjų skaitymų sudarinėtojai (kai jie didžiąją dalį medžiagos yra išvertę iš gatavai jau palaimintų rusiškų vadovėlių, tai rodo vien jau visos tos rusiškos pavardės, kuriomis mirga knygosna sudėtieji dalykai). Bet yra ir pačių lietuvių autorių prirankiota. Kas jie?

Štai II klasėje skirtoje knygoje po kelio-liko, po kelis ar bent vieną dalyką yra išspausdinta šių lietuvių autorių: A. Jonyno, V. Reimerio, P. Cvirkos, K. Ušinsko, E. Mieželaičio, S. Nėries, A. Venclovos, L. Geros, J. Lapašinsko, V. Mozuriūno, V. Valsiūnienės, J. Avyžiaus, T. Tilvyčio, K. Korsako, J. Janonio, A. Kazanavičienės, viena kita liaudies pasaka ir daina. Visa kita: N. Nadieždina, B. Jemeljanovas, A. Kononovas, V. Osiejeva, V. Vojevodinas, N. Kostromas, S. Antonovas, V. Majašovskis, N. Krupskaja, J. Krilovas, L. Kasilis, M. Iljinas, E. Segalis, S. Maršakas, D. Nensichinas, I. Vsevoložskis, E. Voronina, L. Tolstojus, B. Žitkovas, E. Čarušinas, A. Puškinas ir įvairių pavergtųjų tautų liaudies, labiausiai visai knygos idėjai tikę kūrybos pavyzdžiai.

IV klasės (skyrus) vadovėlyje pavardės truputį įvairuoja. Suprantama, ten jau paaugesni vaikai, ir jiems dažniau jau sudainuoja Jonas Šimkus, juos moko jau Liūnė

Janušytė, Halina Korsakienė, Konst. Jasiukaitis (dabar jau miręs, taigi naujasis klasikas), A. Gudaitis-Guzevičius, iš enkavedisto išėjęs į rašytojus, jau sutarybėjęs Putinas-Mykolaitis ir kt. Būdinga, kad apie tą pačią Gruziją, kur vaikščiojo A. Vienuolio-Žukausko (dabar jau sutarybėjusio, bet mokykloms, matyt, netinkamo ar dar nespėjusio tarybiškai pasirodyti, kai vadovėliai buvo sukirpti, taigi nė eilute neparodyto vaikams) prakeiktieji vienuoliai ir čiurleno kalnų upės, vaikams čia paimta ištrauka iš P. Cvirkos įspūdžių, nors šio rašyme nebėra jau grožybių, pateikta lyg ir maldelė Stalino tėviškei.

Pavardės, kaip matome, daugiausia naujos mums. Naujos tų verstinių dalykų, naujos ir lietuvių autorių. Kaip jos iš tiesų nebus naujos, jei pati Lietuva su jos praeitimi dabar berūpi tiek, kiek iš jos galima išskelti kokią kibirkštį apie priespaudą ir pasipriešinimą, o šiaip žmogus iš pat mažų dienų turi atsistoti ten, kur prasidėjo bolševikiniai laikai, ir nuo ten prasideda visa istorija, tiesa, su didelėmis, akiplėšiškaip padarytomis spragomis, švepla, šleiva, kreiva, bolševikinė istorija, taip jau sukirpta, kaip turi būti pagal iš toliau atsiųstuosius pavyzdžius. Naujoji mokykla turi išmokyti jaunimą nematyti tų spragų, o žiūrėti į Staliną, Leniną, Černiachovskį, Mičiūriną, kolūkį, milžiniškus kanalus, kurių pakraščiuose nevieno tų būsimų jaunųjų piliečių tėvai kasdami paklojo savo kaulus, ir į „didžiąją tėvynę“, kuri iščiulpia iš pavergtųjų tautų jų istoriją, meilę savo kraštui ir nevienu atveju juos pačius, nes savo tėvynės jau nebėra nei vadovėlyje, nei vaiko sąmonėje ir nebeturi būti, yra tik „didžioji tėvynė“.

Kad Lietuvoje mokyklinio vaiko sąmonėje nebėra jau Lietuvos, kad ta Lietuva liko tik visiškai nereikšminga sąvoka, rodo ne tik pats iš pagrindų pakeistasis socialinis krašto vaizdas, ypač kolūkiai, bet ir nauja pažiūra į praeitį ir dabartį. Gamta visur lieka gamta, ir truputis Donelaičio, Baranausko, Maironio ar Zemaitės ypatin-gos meilės savojo krašto gamtai nesukels. Žmogus, tiesa, suauga su gamtovaizdžiu, bet kolūkis keičia ir tą prisirišimą prie žemės (jau niekieno žemė). O kas mokyklai skirtuose vadovėliuose liko iš lietuviškos praeities, tai baudžiaivos žiaurumas, kurį

vaizduoja ištraukos iš Vaižganto ir K. Jasiukaičio. Tai pažodžiui ir viskas. Visa Lietuvos praeitis trumpam sustabdoma ties baudžiaivos žiaurumu, ties raudonųjų pas-tangomis įsigalėti mūsų krašte 1919 metais, ties pirmąja ir dabartine okupacija, dar ties paskutiniąja vokiečių okupacija, kiek iš jos galima išspausti bolševikinio didvyriškumo. Vienintelis vienas straipsnelis apie Lietuvos praeitį, rodos, būtų apie Vilnių, bet ir to viena tik antraštė mums sukelia istoriją, tiems kurie mokykloje tos istorijos mokė-mės. Kiek pačiame straipsnyje apie Vilnių liko lietuviškos praeities, gali įsitikinti pats skaitytojas. Ten rašoma:

„Vilnius yra Tarybų Lietuvos sostinė. Tai didelis ir senas miestas. Jį buvo užgrobusi ponų valdoma Lenkija. Vilnių Lietuvai grą-žino Tarybų Sąjunga. Vilniuje yra įžymus senovės paminklas — Gedimino pilis. Ji stovi ant kalno, kuris vadinamas Pilies kalnu. Pro jį teka Vilnelė ir Neris.“

Tai pačios svarbiausios straipsnelio eilu-tės, skirtos Vilniaus ir Lietuvos praeičiai. Daugiau nė tiek nėra jau per abi knygas. Išnyko Lietuvos valstybės kūrimasis, didieji kunigaikščiai, jų valstybiniai darbai ir žygiai, kovos su rusais, vokiečiais ir lenkais. Net pats Gediminas, išeitų, buvo kažkoks pasakiškas asmuo, kurio vardu pavadinta pilis, o ne Lietuvos valdovas.

Toliau jau pasakojama, kas matyti nuo Pilies kalno, kokios Vilniuje yra įstaigos. O tie patys didieji „lietuviai“, kuriems Vilniuje pristatyta paminklų, straipsnelyje ši-taip aptariami vaikams:

„Lenino aikštėje stovi didingas V.I. Lenino paminklas, o geležinkelio stoties aikštėje — J.V. Stalino paminklas. Šie paminklai gyvai primena žmonėms didžiuosius žmonijos vadus — V.I. Leniną ir J.V. Staliną.

„Černiachovskio aikštėje stovi J. Černiachovskio paminklas. Černiachovskis — tai karys didvyris. Jis vedė Tarybinės Armijos dalinius į kovą prieš hitlerinius grobikus. Jis žuvo kovoje už tarybinių žmonių ir Lietuvos laisvę. Dėl to jį lietuvių tauta labai myli ir gerbia.“

Sunku pasakyti, ar Černiachovskis, Leninas ir Stalinas turi atstoti Vytautą Didįjį, Kęstutį, Algirdą ar Basanavičių, Kudirką

ar nepriklausomosios Lietuvos gynėjus ir vadovus, bet Gedimino pilies suminėjimas ir tie trys vardai sudaro visą Lietuvos istoriją. Taigi, pradinę mokyklą baigęs lietuviukas apie savo tautos ir krašto praeitį tik tiek ir težinos.

Žinoma, skaitymų knygose praeitis yra ir ypač dabartis yra. II klasei (skyrui) skirtoje knygoje iš 220 psl. yra išstis didžiulis skyrius, užimęs gerą ketvirtadalį knygos, pavadintas „Didžioji Spalio socialistinė revoliucija“. Šitame skyriuje jau pačios kaikiurios antraštės rodo, kas ten rašoma (Kaip gyveno valstiečiai iki Tarybų valdžios, Kaip gyveno darbininkai iki tarybų valdžios, Žiaurusis grafas, Kaip vienas ponas dieną ilgino, Spalio šventė, Vladimiras Iljičius Leninas, Berniukas ir Leninas, Josifas Visarionovičius Stalinas, Lenino tiesa, Labas rytas, Maskva, MTS, Kolūkyje, Kolūkio gyvulių ir paukščių fermose, Kolūkio darže, Raudonoji gurguolė, Kolūkiečių daina ir t.t.). Vyresniesiems skirtoje knygoje tokios medžiagos dar daugiau (Kremlius, Partija, Gruzijos širdyje, Lenino biustas, Keturi komunarai, Įmonės daina, Jau pakilo mūsų žemė, Už taiką ir t.t.).

Patys skaitinių pavadinimai rodo, kuo turi gyventi ir ko mokytis Lietuvos šiandieninių mokyklų vaikai. Kas tėvams buvo brangu, tai jau užmiršta ir palaidota, o ko jie nekentė, tai vaikams pilama į širdį, lyg medus. Visi tie nuodai nieko bendra neturi su Lietuva. Jie yra sovietiniai, jie iš lietuvių daro sovietinius piliečius, kurie nieko nesigailėtų „didžiajai tėvynei“. Jiems skaitymuose pateikiamosios Dagestano legendos berniukas akmeniu pavirto, bet nepasakė Timūri, kur yra vandens šaltinis. Cvirkos Stepukas neišdavė sužeisto bolševiko. Visais tokiais atvejais tiek vaikai, tiek suaugusieji yra didvyriai, ir mažo paprasto žmogaus jau nebėra. Niekšai buvo tik prieštarybiniais ir vokiečių okupacijos metais, kai bolševikai tada turėjo progos rodyti savo didvyriškumą. Kadangi knygos bus ruoštos tuojau po karo ir iki šiol vis be pakeitimų kartojamos naujomis laidomis, todėl nenuostabu, kad to išpūsto bolševikinio heroizmo ir propagandinės laikraštinės neapykantos vokiečiams gana daug pridėta (tokie išsireiškimai vaikams, kaip „sužvėrėję fašistiniai budeliai“, „muškit prakeiktuosius okupantus!“):

Bet augančioji Lietuvos karta mokoma ne tik dievinti Lenina, Štalina, Černiachovskį ar keturis komunistus, sušaudytuosius po 1926 m. gruodžio 17 d., ar bolševikinės didvyres Melnikaitę ir Kosmodemjanską, ar Klemensą Žutą, apie kurį rašo J. Palemonas-Paleckis. Didžiama tų asmenų jau yra mirę, paversti „didžiosios tėvynės“ ar „didžiojoje tėvyneje“ mažosios įvairaus laipsnio šventaisiais, bendriniais ar parapijiniais. Kaip ir visų, taip ir bolševikinių šventųjų dorybės — siektinasis paprasto žmogaus idealas. Kaip siekti ir pasiekti šito idealo — štai tas tikslas, kuris yra skirtas bolševikinei mokyklai, besistengiančiai iš pagrindų pakeisti žmogų.

Sovietinis žmogus — kolektyvinis, bet kolektyvizmo pastangos milijonus žmonių nuvarė į kapus Rusijoje ir Ukrainoje, kai ten buvo suvalstybinta žemė (gana atvirai šitą vyksmą yra pavaizdavęs Šolochov savo „Pakeltojų velėnoje“). Aišku, kad ir Lietuvoje didžiausias rūpestis bolševikams buvo — suvalstybinimas žemės ir kitos smulkiosios nuosavybės (didesniųjų pramonės įmonių suvalstybinimas tegalėjo paliesti tik mažą procentą gyventojų, turėjusių tas įmones, o miškai, vandenys, geležinkeliai buvo suvalstybtinti pačios nepriklausomos Lietuvos). Kaip ūkininkas ar mažo namelio savininkas ar smulkus amatininkas jaučiasi, kai jam atimama iš rankų nepriklausomybė sau ir savo šeimai užsidirbti duoną iš seno jam priklausiusioje ar jo paties pirktose žemėje ar gyventi jo per vargą įsigytame namelyje ar įsakoma nugabenti amatininkų artėlėn stališkuosius ar kurpiškuosius įrankius, tą jausmą gali suprasti kiekvienas lietuvis, kuris ką nors turėjo. Tą jausmą nugaltėti bolševizmas stengiasi bent augančioje kartoje, nes senajai jau nebėra išsigelbėjimo. Stebuklingiausia, kad lietuviai, kuris mokėjo gerbti valstybės turtą (išimčių visur yra!), staiga jau mokyklos suole turi iš skaitymų knygų mokytis gerbti bendrąją nuosavybę! IV klasės (skyriaus) knygoje išspausdintas Lenino našlės N. Krupskajos ilgas pamokymas vaikams, pavadintas „Mano“ ir „mūsų“. Krupskaja ten pradeda nuo pasikalbėjimo apie berniuką, kuris sienoje pasikabino Lenino paveikslą, išplėštą iš knygos. Krupskaja užsipuolė jį:

„ — Juk tu pagadinai knygą.

„ — Aš ne iš savo“, — atsakė jai vaikas, nes paveikslas buvo išplėštas iš bibliotekos knygos.

Toliau ji pateikia vaikams savo išvedžiojimus dėl sulkolchozintos žemės ir dėl kito kio valstybės turto. Kaip, pagal Krupskąją, galvojo prieškolchozinių laikų ūkininkas, čia gal ir ne tiek svarbu minėti. Žymiai svarbiau, kaip ji moko vaikus žiūrėti į dabar suvalstybintą turtą ir kaip ji nupasakoja esamą padėtį.

„Stovi, būdavo, traktorius lauke pamirštas“, rašo ji, „visi vaikščioja pro šalį, ir niekam jis nerūpi. Niekas negalvoja, kad reikia jį į daržinę įtempti. Lyja, sninga, o traktorius vis tebestovi lauke. „Ne mano“ traktorius, „nėr ko man“ rūpintis juo“.

„Brigadininkas“, toliau ji rašo, „kuris turi rūpintis arkliais, eina gulti nutaręs, kad arkliai nepastips, jei naktį pastovės nepašerti. Jei arklys būtų nuosavas — tada kas kita“.

Ji toliau rašo ir apie mokinius, kurie grobsto mokyklos knygas, įmonėse kemšasi į kišenes saldinius, vagia elektros lemputes. Žinoma, Krupskajai gal ir netektų atverti kasdieninio gyvenimo žaizdų, jei tas traktorininkas ar arklių brigadininkas turėtų žmonišką gyvenimo ir darbo sąlygas ar vaikas namie elektros lemputę... Valstybės išnaudojamas vergas turi prasimanyti kaip nors, kad galėtų gyventi!

Bet valstybė, negerindama žmogaus gyvenimo sąlygų, tepakišdama tik savo idealizuojamų šventųjų paveikslus, kaip sektingą pavyzdį, stengiasi iš mažumės įdiegti jam visiškai kitus dorovinius dėsnius. „Kurkite naują gyvenimą, naują būitį, naują kultūrą, kaip kūrė Iljičius“, išspausdintas Stalino pasakymas vadovėlio pirmajame puslapyje. Kaip tą naująjį gyvenimą sukurti? Pirmiausia su šaknimis reikia išrauti visas piktžoles. Piktžolėmis apibūdinti II klasei (skyrui) skirtoje knygoje išspausdintas vaizdelis apie mokinių ekskursiją per laukus. Jis labai būdingas suprasti tam naujam žmogui. Ten, be kita ko, rašoma:

„Mokytoja sustoja ir glosto varpas. Jos čėža ir tarytum skamba. Paskui iš pakraščio mokytoja išrauna mėlyną rugiagėlę.

„ — Mokytoja, — sako Saulytė, — kodėl išrovėte? Ji tokia graži!

„ — Nieko, Saulyte, — atsako mokytoja, — ji graži, bet priešas, kenkėjas. Priešų negalima gailėtis. Rugiagėlė — baisus javų priešas, piktžolė“.

Štai jums K. Binkio ir kitų poetų apdainuoti rugiagėlė („Vien tik mėlyna akyse, žemėj, ore ir danguj...“)! Štai jums socialistinis realizmas, negalys pakęsti nieko, kas neįsijungia į socialistinę „statybą“ ir kovą prieš „kenkėjus-piktžoles“! Nesvarbu čia, žinoma, tai, kad rugiagėlė yra piktžolė, kad su šita naująja šviesa ir ją sunyksta visa senoji rugiagėlės romantika, kaip ir kolchozan išeinančio ūkininko sodyba su romantiškais prieklėčiais ir jo paties sodintomis obelaitėmis, bet ypatingas pats tas šio žolyno pakartotinis išvadinimas priešų, kenkėju ir skiepijimas minties nesigailėti. Tai naujojo, bolševikinio, žmogaus stuburkaulis, kurį jam suteikia bolševikinė mokykla, kad jis būtų panašesnis į Leniną, kuris, kaip tvirtina anglų filosofas Russell, su džiaugsmu kalbėjo apie žudymą (B. Russell savo knygoje „Unpopular Essays“ rašo šitaip: „Kai aš susitikau su Leninu, tai jis man sudarė žymiai menkesnį įspūdį, kad tai esama didelio žmogaus, negu buvau tikėjęsis; susidariau ryškiausių įspūdį jo fanatiškumo ir mongoliško žiaurumo. Kai paklausiau jį dėl socializmo žemės ūkyje, tai jis žibančiomis akimis paaiškino man, kaip supjudęs neturtinguosius kaimiečius prieš turtinguosius, „ir tie tuojau iškarstė juos ant artimiausių medžių — cha! cha! cha!“ Šitas jo kvatojimasis prisiminus skerdynes užšaldė man kraują.“).

Nors naujasis lietuvis savo istoriją turi pradėti jau nebe nuo Mindaugo ir Gedimino, bet nuo Lenino ir Stalino, nors jo pažiūra į pasaulį turi būti tokia, kaip Lenino ir Stalino — viskas tik „didžiai“ tėvynei, visa meilė jai, o neapykanta visoms rugiagėliškoms piktžolėms, kenkėjams, bet jis turi išmokti matyti net ir tai, ko nėra, taip pat iš mažumės, būdamas mokyklos suolo, ir nematyti, kas yra.

Taigi vaikams knygon dedami apsakymėliai, kur pasakojama apie Mičiurino sodus — šalčio nebijančias ir burnoje tirpstančias kraušes, kiaušinio didumo slyvas,abrikosus ir vynuoges, jėvose ir šermukšniuose sirpstančias vyšnias (ana, L. Janušytės viename pasakojime kažkur prie Nevėžio

ŽINIOS

Skaičiai

* 1955 m. Lietuvoje egzaminus brandos atestatui laikė 8540 mokinių.

* 1955 m. Lietuvoje yra 70 sovchozų ir 10 mašino-melioracinių stočių.

* Š.m. liepos mėn. iš Lietuvos vien į Ukrainą padėti nuimti derlių išvyko 500 kombainierių.

* Iš SSRS min. pirm. pavaduotojo Lobanovo pranešimo š.m. birželio mėn. 14 d. Rygoje įvykusiame Lietuvos, Latvijos ir Estijos žemės ūkio darbuotojų pasitarime paaiškėjo, kad kolchozininkų darbo aktyvumas yra žymiai menkesnis, negu Latvijoje ir Estijoje. 1954 m. vidutinis darbdienų skaičius darbingam kolchozininkui sudarė Estijoje 383 d., Latvijoje 372 d., o Lietuvoje tik 227 d. (minimumas darbdienų yra 100).

Pajamos iš gyvulininkystės, palyginti su kitomis kolchozų pajamomis sudarė: Latvijoje 63 proc., Estijoje 78 proc., Lietuvoje 49 procentus.

Pagal 1953/4 m. apskaičiavimus, pieno primelžimo iš vienos karvės vidutinis kiekis kilogramais siekė: Latvijoje 1732, Estijoje 1642, o Lietuvoje tik 1259.

Repatriavusių iš Lietuvos į Lenkiją skaičius

Pagal komunistinės Lenkijos Vyriausios Statistikos Valdybos (Główny Urząd Statystyczny — Rocznik Statystyczny 1948) duomenimis iš Lietuvos į Lenkiją repatriavo:

1945. I-IV — 10.477 asmenų.

VII-XII — 43.422 „

1946. I-VI — 109.257 „

VII-XII — 14.186 „

1947. I-IV — 497 „

VII-IX — 174 „

Iš viso 1945-47 m. — 178.013 asmenų.

pionieriai jau pradeda auginti tokius sodus, jei patikėsime autorei!). Su tokia romantika pasakojama ir apie fabriko darbą („Staklės-milžinai pačios ir pragrėžia, ir drožia, ir padeda gatavas dalis ant nuostabaus keliuko. O darbininkas tik prižiūri jas, kad jos sutartinai dirbtų. O kai reikia sustatyti mašiną iš gatavų dalių, nuostabūs keliukas vėl padeda darbininkams. Darbininkai stovi šalia keliuko. Jis pats atneša jiems, kas reikalinga. Ir darbininkai greit sustato automobilį iš dalių“, rašo M. Iljinas ir E. Segalis). Bet tokia mičiuriniškų sodų, fabrikuose lengvai automobilius gaminančių darbininkų, į pionierius besiveržiančių vaikų, būsimųjų Lenino ir Stalino tėvynės didvyrių romantika, aišku, tėra ir tegali būti tik „didžiojoje“ tėvynėje. Kitur gyvena žvėrys o ne žmonės, kurie kitus smaugia ir išnaudoja. Tuos kitų kraštų

žmones pavaizduoja du apsakymėliai apie Amerikos negrus („Džimo likimas“ II sk. knygoje ir „Pietinė valstija Alabama“ IV sk.).

Jei vėl grįžtume prie ano Žemaitės tvirtinimo, kad parvažiavusi ji neradusi Lietuvos, tai mes, labai galimas dalykas, turime vilties pačią Lietuvą rasti, bet jau kitą. Ar ten pakelės šermukšniai ir jievos augins vyšniais, ar mičiurininės kriaušės tirps burnoje — sunku pasakyti, dėl to labai galima suabejoti ir netikėti. Bet kad jaunoji karta mokyklose auklėjama nulietuvinta, nebažįstanti savo tautos praeities, kad jai tautiškus kumas nebevidina jau vaidmens, kad jai skiepijama neapykanta viskam, kas netarybiška, viskam, kas buvo rugiagėliška-piktžoliška, tai rodo tarybiniai vadovėliai, naudojami dabar Lietuvos mokyklose.

Bent susitartų

* „Sovietskaja Litva“ 1955.VI.5. rašo, kad 1953 m. Lietuvoje kukurūzais buvo užsėta 4,000 hektarų, 1955 m. jau 158.000 ha. (Tokie skaičiai buvo pateikti Lietuvos žemės ūkio pavilione Maskvos parodoje). Bet bolševikinė „Elta“ „Tiesoje“ 1955.VI.15. cituoja SSRS min. pirm. pavaduotoją Lobanovą, kuris š.m. VI.14 Rygoje įvykusiame Lietuvos, Latvijos ir Estijos žemės ūkio darbuotojų pasitarime pareiškė, kad 1955 m. kukurūzų pasėlių plotai Lietuvoje siekia 82,000 ha.

* „Sov. Litva“ 1955.V.28. Vilniaus U-to studentai I. Klebanov ir I. Barysas rašo, kad „Drobės“ fabriko produkcija 1954 m. palyginti su 1950 m. gamyba padidėjusi beveik 9 kartus.

O „Tiesoje“ 1955.V.31. vyr. ekonomistas V. Miškinis rašo, kad 1954 m. „Drobės“ bendrosios produkcijos gamybos planas (tik planas, o ne pati gamyba!) padidėjo, palyginti su 1950 m., beveik 7 kartus.

Buv. Fizikos ir Chemijos instituto rūmai

Kaune, Linksmadvaryje, besitraukiančių 1944 m. vokiečių sugriauti VD Universiteto Fizikos ir Chemijos Instituto rūmai, dabar atstatyti.

Gana dideliame keturių augštų pastate dabar yra kolchozų pirmininkų ir buhalterių kursai su bendrabučiu.

Tikroji lygybė susidaro iš teisingo kiekvieno asmens santykio su jo pareigomis. Gerai, kad kalvio sūnus, jei tam turi talento, būtų ministru. Bet reikėtų numatyti, kaip paprastą ir teisingą pasėką, jog ministro sūnus, jei jis tetinka kalviauti, kad ir būtų kalvis.

Leon Blum

Susisiekimas autobusais iš Vilniaus 1955 m. vasarą

Vilnius-Kaunas (per Jiezną-Prienus) — tris kartus į dieną: 7,20, 9,20 ir 16 val.

Vilnius-Palanga (per Jurbarką) — 8,30 val.

Vilnius-Palanga (per Kryžkalnį) — 9,30 val.

Vilnius-Panevėžys (per Ukmergę) — du kartus į dieną: 9,20 ir 18.00 val.

Vilnius-Druskininkai (per Varėną) — du kartus į dieną: 8,40 ir 14,30 val.

Vilnius-Marijampolė (dabar praminta Kapsukas) (per Alytų) — 7,00 val.

Vilnius-Alytus — du kartus į dieną: 8,00 ir 17,00 val.

Vilnius-Ukmergė — keturis kartus per dieną: 7,00, 11,00, 15,30 ir 19,30 val.

Augščiausiojo Teismo liaudies tarėjai

1955 m. vasario mėn. 18 d. Okupuotosios Lietuvos Augščiausiasis Sovietas išrinko 19 Augščiausiojo Teismo liaudies tarėjų.

Štai jų sąrašas:

Edvardas Antinas, Uljan Chudopkin, Petras Jacys, Elena Jančauskaitė, Šalomeilis Jutkevičius, Nadiežda Kleva, Aaronas Matukinas, Elena Nerlikaitė, Jekaterina Novikova, Valentin Rostovcev, Anatolij Sadin, Antanas Skeivys, Marijona Škopovaitė, Aleksandr Stepanov, Kasparas Stungys, Zinaida Suchoviej, Regina Vaviečiūtė, Ivan Zernov, Georgij Žvanyj.

Iš vardų ir pavardžių matyti, kad iš 19 tarėjų 9 yra rusai ir 1 žydas.

LITERATŪRINĖMIS TEMOMIS

Lietuvos dievaitis

Kas buvo ir ką po šimto metų mums paliko Adomas Mickevičius?

Literatūrinis pasikalbėjimas su prof. MYKOLU BIRŽIŠKA

1855 metais lapkričio 26 dieną, 9 val. vakare, Turkijoje, choleros epidemijos užsmaugtas, mirė didžiausias lietuviškos dvasios ir mūsų kraujo poetas Adomas Mickevičius.

Krymo karo išvakarėmis jis ten buvo nuvykęs iš Paryžiaus — kelti savo tautiečių dvasią kovai prieš carizmą ir pats drauge joje dalyvauti. Jis ne tik buvo apdainavęs Lietuvos praeities garbę ir grožį, poemoje išliejęs gilų josios pasiilgimą, į taurinęs tiesos, dorovės ir laisvės idealus, bet ir pats visą save pirmosiose eilėse paskyręs laisvės kovai.

Praėjo šimtas metų... Ką mums paliko Adomas Mickevičius, kuris, anot kito, romėnų poeto Horacijaus, „nemirė visas“? Taip, jis paliko kaipą daug daugiau, negu savo silpno kūno dulkes.

Kaip šią šimtmetinę sukaktį aprašyti, kaip suminėti dalykus, kurie sudėti į šimtus mokslo ir literatūros istorijos knygų? Kaip glaustai sužymėti bent tai, kas būtų svarbiausia mums lietuviams apie šį Lietuvos poetą?

Abejoti daug neteko. Gyvųjų lietuvių tarpe mes tebeturime vieną vyrą, kurio gyvenimas, dvasios raida ir darbai per kelis dešimtmečius yra bene daugiausia siejęsi su Adomu Mickevičiumi. Tai Mykolas Biržiška — Kauno VD ir Vilniaus universitetų buvęs rektorius, lietuvių kultūros ir literatūros istorijos profesorius. Jau pirmomis Nepriklausomybės aušros dienomis jis buvo tas pirmasis ir vienintelis, kuris paruošė Lietuvos mokykloms Ad. Mickevičiaus raštų rinkinį, sudėdamas ten kitų ir savo atliktus vertimus. Jis įtraukė Ad. Mickevičių į „Mūsų Raštų Istoriją“. Jis nagrinėjo šio poezijos milžino įtaką kitiems ano meto Lietuvos kultūrininkams pvz., rašinyje apie „Pr. Semetą — A. Mickevičiaus bičiulį“, — „Iš mūsų kultūros ir literatūros istorijos“, II t., 83-112 psl.). Kauno VD universitete prof. M. Biržiška pastoviais tarpais studentams skaitė kur-

są apie Ad. Mickevičiaus gyvenimą ir kūrybą — 1924, 1928, 1930, 1934 metais ir vėliau...

Šimtai literatūros mokytojų, laikraštinių, literatū, istorikų tebėra likę Lietuvoje ar laisvuosiuose Vakaruose, — visi perėję prof. M. B. mokyklą, dažnas tik iš jo ir per jį pažinę ir pamėgę Mickevičiaus kūrinius. Tad gauti gyvus ir dabartimi pulsuojančius įspūdžius apie Ad. Mickevičių mes, rodos, ir negalėtume rasti kito tokio gyvo ir trykštančio šaltinio, kaip Mykolas Biržiška.

SANTARVĖS Redakcija todėl įgaliojo savo atstovą Amerikoje ir, laimei, netolimą profesorius kaimyną Los Angeles'e, buvusį jo mokinį Kauno VD universitete, Bronį Railą, praversti mūsųose dar mažai mėgintą literatūrinį pasikalbėjimą apie Adomą Mickevičių ir čia jį suglaustai pateikti mūsų žurnalo skaitytojams.

Ir taip mūsų įgaliotinis jau nuo pavarario pradėjo tuo reikalu profesoriui „neduoti ramybės“. Kiekviena susitikimo proga ar į namus apsilankęs, jis profesoriui kėlė klausimus žodžiu ar surašęs ant popierėlio. Profesorius, šiaip nesmarkus laikraštinių interview mėgėjas, tačiau kiekvieną kartą buvo labai palankus kalbėti apie žmogų, kurį jis myli — Adomą Mickevičių. Ne viena valanda taip prabėgo, ne vienas klausimas buvo iškeltas, nagrinėtas, ištaisytas, sujungtas ar kitaip nusakytas. Pagaliau profesorius, labai spaudžiamas, idant pokalbininkas painėse nesusimaišytų, net pats sutiko kaikuriais klausimais paruošti ant popierėlių užrašytus pasisakymus.

Taip gimė čia spausdinamas literatūrinis pasikalbėjimas.

Jo pagreitinimui laimingai prisidėjo viena aplinkybė. Profesorius užimtas, jis nuolat dirba tiek namie, tiek ištisomis dienomis Los Angeles miesto bibliotekoje, kur renka medžiagą naujiems savo veika-

lams, O liepos mėnesį susstrebavo Los Angeles autobusai ir tramvajai, — profesorius nebegalėdavo išvažiuoti bibliotekon... Tai ir buvo puiki proga priverstinai namie išaldytą profesorių paskubinti šio „pasikalbėjimo“ galutinį suredagavimą.

Iš šių eilučių mes matysime, kas lietu-

* * *

Šiais metais viso pasaulio lenkai labai garsiai ruošiasi paminėti ir jau mini Adomo Mickevičiaus šimtmetines mirties sukaktuves... Ar teisinga, Profesoriau, kai lenkai Mickevičių laiko vien tik lenkų poetu?

Adomo Mickevičiaus visa poetinė kūryba — lenkų kalba. Jo publicistika išeivijoje — prancūzų kalba. Tėvų namuose ir mokykloje — lenkų kalba. Akademinė Vilniaus aplinka — lenkų kalba. Lenkiškoji literatūrinė aplinka sveria jo kūrybai. Lenkiški politiniai Vilniaus akademikų siekiai ir jam bendri. Krašto nepriklausomybės praradimas, 1812 metais su Napoleono kariuomene lenkiškų pulkų pasirodymas, lenkiškuoju ejęs 1831 metų sukilimas, — visa tai bajoriškoje ir miesčioniškoje Lietuvos visuomenėje, čia ir Mickevičiui, lenkiškai svėrė pažiūroms ir jausmams.

Vakaruose atsідūręs lenkiškoje išeivijoje, gyvendamas politiniais jos reikalais, siekdamas — kaip ir ji — maskolių pavergtos tėvynės išvadavimo, veikdamas prieš silpninančius politinį emigracijos svorį nesibai giančius tarpusavinius jos ginčus ir nesutikimus, jis tačiau sakėsi ir prieš mozūro (lenko) kėlimąsi kažkuo augštesniu už lietuvių. Kad ir skyrė lietuvius nuo slavų (lenkų), bet ir laikė lietuvius esant susiliejusius su lenkais į vieną tautą, ir būsimąją išlaisvintą tėvynę vaizdavo, kaip 1791 m. gegužės 3 d. konstitucijos dvasioje sudarysimą Lenkiją, kur pvz., Šiauliai tebebūtų viena vaivadijų, taigi Lietuva beliktų Lenkijos provincija. Tad ar Adomas Mickevičius ne lenkas ir ne lenkų rašytojas? O dar ir mūsų karta tebeatsimena jo tėviškę buvus lenkiškoje Naugarduko vaivadijoje...

viams ir pačiam profesoriui buvo ir koki pavyzdį mums paliko didysis poetas Adomas Mickevičius, kurį lenkų poetas Slowacki pašalpiai pavadino „Lietuvos dievu“. Dievu, žinoma, Mickevičius nebuvo, bet — kaip Biržiška mano — jis pelnytai, šalia kitų, galėtų sulaukti Vilniuje Lietuvos Dievaičio paminklo...

Ir tūli lietuviai dėl tų lenkiškų vaivadijų davėsi Adomą „nusavinti“ vien lenkams... Ar mes galime sutikti su „polskos šliachtos“ sąvoka Lietuvoje?

Taip, bet toji lenkiškoji Naugarduko vaivadija tik mūsų metu teatsirado (ir vos dvidešimt metų teišsilaiškė), Varšuvos kariuomenei užėmus ir Lenkijai prijungus Lietuvos rytus (Vilniaus kraštą) ir Gudijos (Baltarusijos) vakarus, kurie per amžius priklausė Didžiajai Lietuvos Kunigaikštijai, o ir Mickevičiaus metu, tad jau maskolių valdžioje, nebuvo nuo Lietuvos nutrūkė. Pats Naugardukas, kuriame jis augo ir mokėsi, nuskuręs, mažas, nedidutis, Mickevičiui tebešvietė dar savo žiląja, lietuviškąja praeitimi ir vaizdingai ją tebeprimenančiais Mindaugo pilies griuvėsiais...

Na, vėl sakoma, — bet niekur aplinkui nei Mickevičiaus metu, nei vėliau lietuviškai nekaltėta: lietuvių kalbos niekur jis ten negirdėjęs. Mickevičiai — lenkai „Zdziada pradziada“!.. Kasžin. Dar XXVII a. Mickevičiai tebegyveno Vilniaus krašte, lietuviškoje Rodūnės parapijoje, iš kur vienas jų, Adomo prosenolis, tepersikėlė į gudiškąją Naugarduko sritį. Adomo veidas, to veido bruožai, išduoda tik jau ne lenkišką kilmę. Kai bene 1898 m. A. Mickevičiaus paminklui Varšuvoje skulptorius Godebskis įieškojo gyvo modelio, šiame lenkiškiausiame mieste vienas tesirado veidu Mickevičiui giminingas — mokytojas Jachinauskis, irgi Adomas, karštas lenkų patriotas, bet taip pat iš Juodgudžios kilęs, kaip ir Mickevičius, taip pat ne lenkiškos kilmės: jis gavo Godebskiui pozuoti...

Patekę maskolių valdžion, Mickevičiai, kaip ir visi kiti Lietuvos bajorai, buvo įra-

šydinti „polskaja šliachta“, „polskimi dvo-rianami“, patys to nei praše, nei reikalavę, nei darę iš to kokių lenkiškų išvadų. Mickevičiams suprasti būdingas kad ir mažmožis: Adomas buvo pakrikštytas, tėvui jį paguldžius ant Lietuvos Statuto!.. Tai ne taip efektinga, kaip būsimąjo jo bičiulio šiaulėniškio Prano Šemetos krikštyjimas, kai šio vyriausiojo sūnaus krikšto tėvais passtatyta 10 baudžiauninkų porų (jo kitų brolių krikšto tėvai buvo jau tik Šemetų giminaičiai ir šiaip tituluoti bajorai), bet vis dėlto savaip reikšminga. Pagaliau, visai aiškiai Adomas pasisako, kas jis toksai, kildindamas Mickevičių giminę iš lietuvių kunigaikščio Rimvydo, kurio vardu pagerbė jis ir vieną savo „Gražinos“ veikėją. Čia jau ne vien savo gyvenamosios šalies, bet ir savo kilmės atžvilgiu jis lietuvis (litvinas).

Ar Mickevičiaus jaunystės laikais mokykla ir kultūrinė aplinka Lietuvoje buvo tik lenkiška, kaip šieji pretenduoja?

Sakysime — namie, mokykloje, universitete — Naugarduke, Vilniuje, Kaune — sutikime, supo jį lenkų kalba. Taip, Lietuvos bajorai, iš dalies ir miestelėnai dažnai vertėsi lenkų kalba, bet tai dažniausia buvo vietos žmonės, bent „gente lithuani“. Mickevičius savo amžiuje nematęs nei Varšuvos, nei Krokuvos miestų, o 1831 m. neilgai pagyvenęs prūsineje Lenkijos dalyje, mažiausiai pasilikusioje lenkiškos istorijos atsiminimų ir tradicijų, kūrybiškai tenyškėčių savo įspūdžių nei nereikškė. Savo „Vėlinių“ III dalyje vaizduodamas ir salioninius varšuviečių pasikalbėjimus daro tai ne iš kokių savo varšuvinių įspūdžių, kurių ten nebuvęs neturėjo, bet iš kitų apie tai pasakojimų.

Adomo kūryboje skamba — Lietuvos gamta, Lietuvos žmonės, Lietuvos mokykla. Tiesa, toji mokykla visoje Lietuvoje ligi pat 1831 m. sukilimo buvo lenkiška, bet — Žemaičių Kalvarijos mokykla davė mums Daukantą ir Valančių, Raseiniai Valiūną, Kražiai Stanevičių ir Jucevičių, Kاونas Zabitį ir t.t. ir t.t. — ne kitokios, bet „lenkiškos mokyklos“ Vilniaus universitetas lenkų publicistų ir patriotinių veikėjų išgarsintas ir tebegarsinamas lenkiškuoju,

bet — ten Lietuvos istorijos mokslą grindžia Lelevelis, Danilavičius, Onacevičius, iš ten išeina Lietuvos istorikai Daukantas ir Valančius, Balinskis, Kraševskis ir kiti. Buvę universitetininkai proziniais raštais ir poetiniais kūriniais kelia Lietuvos praeitį, jos garbę ir grožį visokiose srityse, visaiptingiasi būti naudingi Lietuvos žmonėms.

Bemaž visa poetinė Mickevičiaus kūryba semiama iš Lietuvos ir verčiasi jos įspūdziais: baladės, Vėlinės, Gražina, Konradas Valenrodas, Ponas Tadas... O kai Krymo sonetai pasemti ne iš Lietuvos, bet iš svetimo krašto, vistiek juose poetas neatplyšta nuo Lietuvos ir jos užburiančių atsiminimų. Taip, „Litwa — ojczyzna moja“, dar Paryžiuje aiškiai pasako poetas, tuo net sukeldamas nevienu lenko nepasitenkinimą. Kodėl ne „Polska — ojczyzna moja“, smarkiai jį puolė poetas Vitvickis, kurio net kaip Mickevičius įsidėjo „Ponan Tadan“, ir puolė ne be pagrindo... Esą, „jau maskolis, prūsas ir austras savaip Lenkiją išskirstė, — to dar betrukio, kad patys lenkai imtų ją skaldyti ir skirstyti vis smulkesnėmis dalimis, kažkokiomis mažutėlėmis tėvynėmis ir gabalėliais“...

O Mickevičius savo Paminkle dar aiškiau nurodo savo tėvynės ribas: nuo Nemuno ligi Pripeties, taigi Lietuvą ir Gudiją.

Kada taip Mickevičius rašė ir kaip iš viso jis laikėsi emigracijoje?

Taip jis rašo ne tik toli jau būdamas nuo Lietuvos — Vakaruose, bet jau (ne eilėmis) parašęs Lenkų tautos ir išeivių knygas, „Księgi narodu i pielgrzymstwa polskiego“ virtusias lenkams išeiviams patriotine evangelija, o vėliau ir skaitydamas viešąsias paskaitas apie slavų literatūras, daugiausiai ir karščiausiai kalbėdamas apie lenkų literatūrą.

Tik ir tremtyje atsidūręs, jis dažniausiai ir mieliausiai sueina su išeiviais iš Lietuvos, tad ir lietuviais. 1831 m. pabaigoje Paryžiuje įsisteigus Lietuvos Draugijai (Towarzystwo Litewskie, vėliau išplėsta ir — į Ziem Polskich, taigi Gudijos ir Ukrainos), vos ten atvykęs Mickevičius jon įstoją. Kurdamas „Poną Tada“, bendrauja su

lietuviams, kurie vėliau net stengėsi jį sukurstyti, kad parašytų dar Pono Tado sūnų. Išeiviai iš Lietuvos vis jį išskiria kaip saviškį. Žemaičiai lietuviškai vadina jį lietuvininku. Su žemaičiu Korilskiu (Kobeciu) prisimena jis lietuviškas dainas; yra net likęs jo pažymėtų lietuviškų dainų lapelis. Jis peikia lietuviškai nemokančius lietuvius. Keleris metus paveiktas iš Lietuvos savo vežimu atvykusio Vilniaus joniškio Tovianskio (Taujenio) misticizmo ir dar prieš tai, Petrapilyje, žemaičio tapytojo Oleškevičiaus panašiai veikiamas, Mickevičius spiečia apie save tovianskininkus — daugiausia lietuvius. Iš Lietuvos jam atsiuntė Nemuno vandens butelį... tuo vandeniui pakrikštytas jo sūnus! Konstantinopolyje poetas miršta, — amžinybėn jį palydi kun. Laurinavičius, žemaitis!

Tad, pagaliau, — kas jis?

Ir aš taip klausčiau: tad kas jis mums, bent mums? Lenkas ar lietuvis? Svetimas, ar mūsų poetas?

Ne tik Lietuvos, bet ir lietuvių poetas. Taip, rašęs lenkų kalba, veikęs Lenkijos patriotu, tegu net jis „gente lithuanus, natione polonus“, — bet tikrai pats kilniausias tos taip daugelio mūsų nemėgiamos grupės vyrų. Tik ir lenkai nepvalo nei pamiršti, nei nevertinti, nei nutilėti, jog tas didysis lenkų poetas yra — lietuvis.

Tad, 1915 m. kurdamas Vilniaus lietuvių gimnaziją, čia pat lietuvių literatūron įvedžiamą Adomą Mickevičių, kuriam ir 1919 m. savo leidinį „Iš Adomo Mickevičiaus raštų“ paskyriau, o 1925 m. „Mūsų Raštų Istorijos“ II leidime tris skyrius įrašiau. Taipgi Vytauto Didžiojo ir Vilniaus universitetuose eilę metų skaitydamas savo literatūrinius kursus — prof. V. Krėvė-Mickevičius lenkų literatūros istoriją, o aš lietuvių literatūros istoriją, — kiekvienas Adomą Mickevičių į savo kursą įterpdavova, prof. Krėvė kaip lenkų poeta, o aš kaip lietuvių, — ir nė sykio nesukirtova...

Kartą kitas didelis lenkų poetas Slovakis, taip pat išėjęs Vilniaus universitetą ir išeivijoje stojęs į Lietuvos Draugiją, net kiek lietuviškomis temomis kūręs (Mindaugą ir dar kaip), bet šiaip mūsų nepretenduojamas nei lietuviui, nei mūsų poetu būti

laikomas, buvo piktai pavadinęs Mickevičių „Lietuvos Dievu“ — „Bóg litewski“... Be reikalo piktai! Kai lenkų valdomame Vilniuje buvo sumanyta Mickevičiui pastatyti paminklą ir skulptoriaus Pronaškos projektas — dar medinis — buvo laikomas Šnipiško panėryje, sukeldamas daugelio nepasitenkinimą ir pravardžiavimą „božek'u litewski'u“, jį pamatęs nusistebėjau, kaip tiksliai pataikyta! Taip, ir Pronaškos sukurtas božek litewski, ir tikras Adomo Mickevičiaus įvertinimas, — tai Lietuvos dievaitis.

Kaip nekartą tas atsitinka, lenkai ginčijosi, ginčijosi — ir nieko nepastatė, nei pronaškinių, nei kitokio Mickevičiaus paminklo... O Vilnius, kai jis vėl bus laisvos Lietuvos sostinė, nuspelno, kad jame stovėtų bent šių Lietuvos dievaičių paminklai: Gedimino, Vytauto, Adomo Mickevičiaus (ne Varšuvoje, Krokuvoje ar Lvice...) ir Dr. Jono Basanavičiaus!

Kiek didelis, Profesoriau, buvo Mickevičiaus vaidmuo lietuvių tautiniame atgimime?

Dar vilniniai ir kauniniai Mickevičiaus kūriniai randa atgarsio žemaičiuose studentuose. Jau Simanas Daukantas 1822 m. „Darbuose senųjų lietuvių“ naudojasi istoriniu mūsų poeto apsakymėliu Živilė, kaip „istorijos šaltiniu“. Simanas Stanevičia 1823 m. kuria „Žemaičių šlovę“ Vilniaus jaunimui, žinomos Adomo Giesmės jaunystai, gal ir Gražinos kiek veikiamas. Tarpukiliminiame 1831-1863 m. laikotarpyje carų administracija ne tik draudė Lietuvoje plauti Mickevičiaus kūrinius, bet ir patį jo vardą minėti. Tačiau ne tik maskolių cenzūros leisti jo kūriniai — buvo skaitomi, bet ir gaudyte gaudomi kontrabadininkų iš Vakarų atnešamieji (przemca w Litwė žyd tomiki moich dzieł) ten išleistieji Vėlinių III dalis, Lenkų Tautos Knygos ir Ponas Tadas, kurie drauge su Kraševskio Anafieliu ir Kondratavičiaus kūriniais, Bernotavičiaus Pajauta, Chodžkos pasakojimais iš praeties, Ževuskio Lietuvos bajoraičiams ir kitkuo šildė mūsų bajoraičių, vyrų ir moterų, klierikų ir kamendorių lietuviškus jausmus.

Atsiminkime kad ir Pono Tado vaidmenį Barono Anykščių Šileliui sukurti! Mickevičiaus kultas veikė mūsų lenkmečio jaunąją šviesuomenę tiek savo lietuviškomis temomis ir savybėmis, tiek ir savo kūrinių maištingąją dvasia. Gi polenkmečio praušrininkai ir aušrininkai lietuviškai maudėsi lenkiškoje Mickevičiaus, Kraševskio, Kondratavičiaus poezijoje. Ąsanavičius atmintinai mokėjo beveik visą Konradą Valenrodą! Dagilis jį vertė lietuviškai, Armīnas vertė Gražiną, kaip savo ruožtu Višteilis Kraševskio Vitolio raudą arba Norkus Kondratavičiaus Margyrį. O toliau jau varpininkas Kudirka ryžtasi ir Vėlinių III dailį (ne visą) išversti, dar vėliau M. Gustaitis pasirodo su Krymo Sonetų ir Vėlinių II dalies vertimais, iki pagaliau jau Nepriklausomoje Lietuvoje Šakenis ir Valaitis pasireiškia Pono Tado vertimais arba, net bolševikų pavergtoje, Putinas pateikia pilną Konrado Valenrodo vertimą.

Stiprėjo, ar silpo lietuvių visuomenėje tas mickevičiškumas?

Lenkų kalbos žinia polenkmetinėje Lietuvoje su kiekviena lietuvių karta vis eina menkyn ir siauryn. Lenkiškieji Mickevičiaus kūriniai platesnėje lietuvių visuomenėje vis mažiau bepaskaitomi, o jų vertimai originalų neatstoja, dažnai tėra tik labiau ar mažiau nevykę turinio atpasakojimai, kurie vargiai begali sudominti skaitytoją ir mickevičinio poetinio polėkio bemaž visai nepasilaikę. Mickevičiniai Gražinos ir Aldonos (ne lenkų karalienės, bet Valenrodo mylimosios) vardai vėliau plačiai prigijo patriotinėje lietuvių visuomenėje, greta poškinės Birutės arba — dar vėliau ir rečiau — bernotinės Pajautos... Trys Budriai, mairominis Vilijos vertimas, vienas kitas Odės jaunystai posakis, kaikas iš Improvizacijos ir Pono Tado vėlyvu Šakenio vertimu prasidėjęs domėjimasis — štai bene viskas, kuo Mickevičius plačiau bus mums prigijęs.

Be abejo, čia prisidėjo ir kalbinis (neliteratinis) švietimo Ministerijos nusistatymas, pašalinęs Mickevičių iš mokyklinės lietuvių literatūros — visuotinojo literatūron, gi visuotinosios šedevrų pažinimas sėmtinas — iš vertimų! Vyrai, ką mes darom! Mickevičiaus vertimas lietuvių kalbą —

vertėjo intencija ir skaitytojo supratimu — tegali eiti ir būti tik giliai išgyvenamas savo jo poeto tautinē kalbon *įsavinimas*, ne kažkokia svetimo mums kūrėjo rašinio kad ir rūpestingiausias vertimas. *) Čia jau daugiau, negu tik literatinis darbas, o tiesiog jau tautinės pareigos atlikimas.

Kiek žinome, Tamstos stojimas lietuviškon veiklon turi savo atskirą istoriją... Įdomu, kaip Tamstą asmeniškai yra veikusi ir paveikusi Mickevičiaus poezija?

Mano tėvas — gydytojas, lenkų kalbos žemaitis dvarininkaitis — bestudentaudamas Maskvoje suėjęs su kiek vyresnio kurso Ąsanavičium ir jam savo surinktasias žemaičių dainas įteikęs. Motina — Maskvoje užaugusi ir ten mokslus išėjusi lenkų kultūros krekėnavietė, kurios tėvas gimė mickevičiniame Naugarduke (keliolika metų vėliau už Adomą). Ją bene labiau negu Mickevičiaus poezija, nuteikė jos motinos kosciuškinės tradicijos (kilmė — iš Tado Kosciuškos sesers), kuriomis ir savo tris sūnus ji mėgino paveikti ir nustatyti.

Kai motina mums praeitį aiškino unijonistinėje (liublinskiėje) dvasioje, Lietuvą vos beužsimindama, anksti ir plačiai mums pravėręs savo bibliotekinės spintos duris tėvas tuo pat mums priartino Mickevičių, kurio keturtomis poezijos rinkinys užėmė joje garbingą vietą. Geros atminties, jis nesykį mums kartodavo iš Mickevičiaus, ne Odę jaunystai, Vėlines ar Valenrodą, bet būdamas aiškios, ramios sielos vyras — iš Pono Tado. Šiaip bene dar artimesnė jam buvo žemės besilaikanti Kondratavičiaus poezija, kurios 10 tomų taip pat buvo jo bibliotekoje ir kurio „Margyrio“ lietuviškąjį kun. Norkaus vertimo rankraštį gavęs

*) Nuošalyje palikčiau klausimą, ar iš viso begali — net ne poezijos, o betkurios, net mokslinės srities rašinio vertimas — literatūrinis ir kitokiais požiūriais ne tik prilygęs, bet net augščiau už originalą pakilęs, — visiškai pavaduoti originalą? O čia, lietuviškuose Mickevičiaus kūrinių vertimuose, begauname tik lyginti, kiek kuriame vertime poetas nuo vertėjo yra nukentėjęs.

bene iš Basanavičiaus pasiskaityti, dar Maskvoje atmintinai kartotojo savo sužadėtinėi...

Aštuonerių-devynerių metų berniukas skaičiau Mickevičių, atmintinai išmokdamas, daugiausia iš Pono Tado, Ižangą, Tortų tortą, Jankelio koncertą, Epilogą. Bet labiausiai vaiką, matyt, bus paveikusi Gražina, nes eidamas dešimtuosius metus ir pamėginęs, žinoma, lenkiškai, „sukurti“ „istorinę dramą“ iš Lietuvos XIV amžiaus pabaigos ir bene vieną vienintelę jos sceną teįveikęs, atsimeņu tam akstiną gavęs iš Gražinos. O jau būdamas gimnazijoje ėmiau giliau išgyventi Konradą Valenrodą ir Vėlinių III dalį, jų audringumą ir maištingumą.

Visa tai mane veikė ne vien kaip jaunuolį, bet ir kaip tautiškai atbundantį lietuvių, didžiausiame lenkų poete atrandantį ir pajuntantį tokį pat, kaip ir jis, lietuvių, — lenkiškai kalbantį, lenkiškai rašantį, lenkiškai veikiantį, betgi *lietuvių*, kurio lenkiškoji kalba jau tik ne bendrinė etninės Lenkijos, bet visa pakvėpusi Lietuva, kaip Chodzkų arba Kondratavičiaus rašinių. Jo lenkiškieji kūriniai tokie man buvo savi, o jo patriotinis ir iš viso lenkiškas jo veikimas vis ir vis lietuviškumu man dvelkė. Tiesą sakant, kažin ar be Kondratavičiaus, o po to ir Barono, man būtų buvęs lengvas perėjimas nuo Mickevičiaus prie Maironio: perdidelis ir staigus būtų buvęs šuolis nuo augšto ir kieta kalno į minkštą lanką.

Ar jaunystės įspūdžiai vėliau keitėsi?

Bestudijuojant man paskendus lituanistinėje ir lietuviškoje spaudoje, o taip pat ir šokus revoliucinėn politikon, nuo manęs Mickevičius kurį laiką buvo lyg nutolęs, bet Vilniuje ir Kaune paskui įsikūrus, jis man vėl atgijo visu savo šviežumu ir, sakyčiau, aštrumu. Po lenkais atsidūrę, slėgiami ir niekinami, mes, Vilniaus lietuviai, lengviau supratome ir teisinome Konradą Valenrodą, kad ir patys tuo keliu neėjome. Ar vėliau, 1941-1943 metais, vokiečių atžvilgiu pats save laikęs Valenrodo sekėju Lietuvos švietimo tarėjas Dr. P. Germanas mus stebina ir tik savo kancія teisėtisina?...

Ir ne vien pedagoginiais sumetimais vadovavaus, kai 1919 m. rengiau mokyklai Mickevičiaus kūrinių atranką, jai verčiau Vėlinių Konrado Improvizaciją ir kun. Petro Regėjimą, Kelią Rusijon ir Draugams maskoliams. Nebūdamas poetas, supratau, į ką kėsinauos, tad nuo priekaištų draudžiaus žymėdamasis ne verčiau, o tik turinį atpasakojąs...

Kai 1921 m. spalio 1 dieną želigovskiniai lenkai išmetė Vilniaus lietuvių gimnaziją iš jos rūmų, drauge ir mane, jos vedėją, — pirmame išmestosios gimnazijos mokytojų tarybos posėdyje pasiūliau pavadinti brangią mūsų mokyklą Adomo Mickevičiaus lietuvių gimnazijos vardu. Taryba tada nutarė ją pavadinti Vytauto Didžiojo lietuvių gimnazija. Kelias dienas prieš tai „Vilniaus“ laikraštyje išspausdinau Mickevičiaus „Mano Paminklo“ ir Pono Tado epilogo („Apie ką bedūmoti“...) savo vertimus, kuriais ir savo jausmus reiškiau — nuoširdžios, gilios pagarbos poetui, bet dar labiau — mano tautos, ir ypačiai Vilniuje, mickevičinio siūlo supratimą ir atjautimą. Tuomet tatai mano darbo kambario sienoje greta kits kito kabėjo Adomo Mickevičiaus, Karolio Markso ir Vinco Kudirkos portretai, už kuriuos vėliau augščiau, jau Kaune, toje pat sienoje iškėliau Kryžių.

Kaune Mickevičių, kaip sakiau, ir universitete dėjav lietuvių literatūros istorijos kursan. 1925 m., „Mūsų Raštų Istorijos“ II leidime ir raštu suriūšau jį su mūsų tauta. 1927 m. mokyklinės Mickevičiaus kūrinių antologijos II leidime apleidau (gal be didelio reikalo atsižvelgęs į nepriklausomybinio jaunimo lenkų kalbos nebemokėjimą) lenkiškus originalus, o vertimus papildžiau Pono Tado ištraukomis iš Šakenio ir Valaičio vertimų, kaipą ten ir savo įdėjęs.

Tiktai Vokietijoje, tremtyje, pajutau „Księgi pielgrzymstwa polskiego“ gilesnę prasmę, ir kaip prieš 100 metų būsimasis rusiškai rašęs ukrainiečių istorikas Kostomarov savo tautiečiams, taip aš — tik ne raštu kaip jis, bet savo mintyse — mėginau jas pritaikinti mūsų imamiems tautiniams Lietuvos ir lietuvių reikalams,

Grįžtant prie mokslinės pusės, kuri Tamsitai nuolat rūpėjo universitetinėje veikloje, kaip apibūdintumėt lenkų literatūros mokslininkų veikalus apie Mickevičių, ką pavadinčiau mickevičilogija?

Lenkų mickevičilogija labai plati, pradedant dar poeto amžininkais Mochneckiu, Cybulskiu ir kitais. Ji labai reikšminga pozityvizmo ir realizmo laikotarpiu tyrinėtojų darbais (labiausiai Chmieliovskio, Kallenbacho ir Vlado Mickevičiaus poetui skirtomis monografijomis, taipgi Tretiako, Bruchnalskio ir daugelio kitų tyrinėjimais), kaip lygiai mūsų pasireiškianti naujoviškesniu Pigonio, Kleinerio ir kitų Ad. Mickevičiaus kūrybos nušvietimu.

Pažymėtina, jog labiausiai ir plačiausiai iširta poeto jaunystė Lietuvoje ir Maskolijoje, ypačiai paskelbus jo draugų filomatų korespondenciją ir iš viso jų archyvą. Geriau nušviesti ir keli pirmieji posukiliminiai poeto gyvenimo metai, bet gal silpniausiai — tautiški (Tovianskio) ir potautiški jo laikotarpis. Kiek toks Petras Chmieliovskis — sausaplunksnis, bet labai sąžiningas ir turiningas tyrinėtojas — plačiai poetą suriša su jo visuomenine aplinka, tad ir su lietuviškąja aplinka, tiek nevienam kitam galima prikišti perdidelį poetą veikiančios ir poeto veikiamos aplinkos susiaurinimą, kur ir lietuviškasis fonas nukenčia.

Dar blogiau — poeto sūnus Vladas ne tik savo monografijoje aiškiai nutyli, kas, jo nusimanymu, galėtų jo tėvą parodyti mažesnę ir nuleisti jį nuo tų augštybių, kuriose jį laiko lenkų šviesuomenė, bet ir rūpestingai jis gaudė ir naikino tokią medžiagą apie tėvą. Dviejų pasaulinių karų tarpe lenkų literatas Boy-Zeleński spaudoje drąsiai iškėlė Vlado Mickevičiaus ir kaikiurių kitų žinovų slepiamą dalyką, jog poetas Paryžiuje turėjo meilužę Deibelytę (vinietę), kuri su juo prigyvenusi ir vaikų... Tas dalykas, lyg nuleidžias didįjį tautos vyrą į paprastesnių žmonių tarpą, ne tik lenkų raštinijoje, mokykloje, visuomenėje vis dar nutylima, bet — pasirodo — ir mūsų literatūroje slepiama jau nuo lietuvių visuomenės. Taip, kauninėje Lietuviškoje Enciklopedijoje bu-

vo įdėtas straipsnelis su trumpomis žiniomis apie Deibelytę, bet bostoninėje Lietuvių Enciklopedijoje nebepakartojamas...

Kaip lenkus veikė Mickevičiaus poezijos turinio lietuviškumas ir ar nekėlė pagundos tai kaip nors klastoti?

Lenkų visuomenėje lenkiškas (ne lietuviškas!) Adomo Mickevičiaus lietuviškumas ilgai atjaučiamas ir simpatizuojamas. Ir Lietuvos lenkai bei „lenkai“ tokio poeto lietuviškumu gėrėsi ir net didžiujosi. Bet jau bene XIX a. pabaigoje literatas Belza Pono Tado įžangą „Litwo, ojczyzna moja“ ryžosi pataisyti į... „Polsko, ojczyzna moja“! Nors neteko girdėti, kad kitas kuris Pono Tado leidėjas būtų pasekęs Belzos pavyzdžiu, betgi tenka pažymėti, jog tautiniam lietuvių sąjūdžiui ėmus kratytis lenkybės liekanomis ir reikštis savarankiškai, nepriklausomai nuo lenkų, drauge ir lenkų visuomenės simpatijos Lietuvai ir lietuviams ėmė gesti ir šalti, čia ir Mickevičiaus lietuviškumas lenkų sąmonėje — dilti...

Dar visai neseniai esu skaitęs londoniškame dienraštyje „Dziennik Polski“ straipsnelį apie Mickevičių, kur kūrybinis poeto kelias siejamas su įvairiomis vietomis („lenkiškuoju“ Vilniumi ir kt.), bet nutylimas Kaunas, nors iš ten išėjo Gražina, Vėlinių II ir IV dalys, dar ir jo reikšmingoji Ode jaunystei...

Tik ir mums lietuviškas (ne lenkiškas!) Mickevičiaus lenkiškumas nelengvai priimtinas. Kiek Vilniuje (po lenkais) lengvai jį įsidėjau gimnazijinėn lietuvių literatūron, Kaune jau teko dėl to su mūsų švietimo Ministerija grumtis ir — pralaimėti: gimnazijinėje programoje Mickevičius teisliko tik visuotinės (ne lietuvių) literatūros reikėju. Mėginau bent jaunimui, Mickevičiaus lenkiškumą sušvelninti, 1927 m. Mickevičiaus antologijos leidime jo „Polską“ versdamas „Tėvyne“, bet tas dalyko nepataisė, o lenkų spaudoje (Vilniuje gyvenusio tautiško Brenšteino, mano seno pažįstamo) buvau subartas, kaip Mickevičiaus „falsifikatorius“. Ar bebuvu lenkų spaudoje bartas

Belza už Litvos pavertimą Polska, neprisi-menu...

Čia dar pridursiu, jog mano 1919 m. mokyklinis Mickevičiaus raštų leidimas, kaip sakiau, dviem tekstais — lenkišku ir lietuvišku, dar 'be Pono Tado, — tuomet Vilnių valdžiusios lenkų administracijos nebuvu leistas siųsti į Varšuvos knygynus pardavimui... Nesisekė man mickevičiniame fronte nei lenkų, nei savųjų pusėje!

O kaip Adomas Mickevičius mūsų dienoms? Ar jis „paseno“?..

Mickevičius, kaip poetas, žinoma, nepaseno.

Didžioji poezija — o tokia gi yra jo poezija — nesensta, tik domėjimasis ją, branginimas ir vertinimas visuomenėje banguoja: čia kyla, čia mažėja, čia plinta čia siaurėja, ir vėl atsigaua.

Skaičiau vienos varšuvietės laišką, kuriai ji tarp kitko tvirtina, jog kaip tik dabartiniame politiniame ir socialiniame režime Mickevičius susilaukęs to, apie ką svajojęs: kad jo Ponas Tadas plačiai patekęs į liaudį (pod strzechy)... Vilniuje neseniai pasirodė, pakartotas ir Jungtinėse Amerikos Valstybėse, Konrado Valenrodo lietuviškasis Putino vertimas. Tad ir Lietuvoje Mickevičiui neužkirstas kelias siektis kolūkinės visuomenės, nors smaili politinė Valenrodo tema ne tik daugiau kaip prieš 100 metų teisingai sukėlė maskolių administra-

cijos uždraudimą šią poemą platinti, bet ir dabartinėje bolševikinamoje lietuvių visuomenėje tik jau nebus dar pasenusi...

Ar Šibiran ištremto Šakenio išverstasis Ponas Tadas esti dabar platinamas Lietuvoje, abejoju — dėl „liaudies priešu“ pavesto vertėjo likimo; nebent platinama silpniau atliktasis Valaičio vertimas. Šakeninis Pono Tado vertimas visai neprošalį būtų dabar — Adomo Mickevičiaus sukaktuviniai metais — išvijoje pakartoti dėl šio kūrinio vertime kad ir daug nustojusio, bet ypač dabartinei mūsų emigracijai taip gyvo ir jaudinančio veikimo, primenant mums mūsų paliktąjį kraštą, jo žmones, jų reikalus ir reikalėlius.

Pats Mickevičius, atsidūręs išvijoje, nenuleido rankų, bet sunkiomis tremties sąlygomis visas pasiskyrė Tėvynės vadavimo reikalui, tam nevengė nei revoliucijon dėtis (Italijoje), nei rengtis ginklu su maskoliais susiremti (Turkijoje), tik labiausiai vengė emigracinių ginčų ir barnių. Savo kūrinių ir gyvu žodžiu jis stengėsi stiprinti ir tikrai stiprino savo tautiečių nuotaikas ir dvasią. Tuo jis mums yra jau ne vien poeto, bet ir aktyvaus veikėjo pavyzdys. Lapkričio 26-tą (Mickevičiaus mirties dieną skirkime šio mūsų Didžiojo Tautiečio atminimui pagerbti, jo poezijai ir veiklai nušviesti. Skirkime ją sąmoningam įsavinimui mūsų tremtinių pirmūno, kuris svetur atsidūręs besikivirčijančių išvių tarpe skundėsi:

*O tym-że dumać na paryskim bruku,
Przynosząc z miasta uszy pełne stuku,
Przekleństw i kłamstwa, newszesnych zamiarów,
Za późnych żalów, potępieńczych swarów!*

*Biada nam zbiegi, żeśmy w czas morowy
Lękliwie nieśli za granicę głowy!
Bo gdzie stąpili szła przed nimi trwoga,
W każdym sąsiedzie znajdowali wroga,
Aż nas objęto w ciasny kreg łańcucha
I każą oddać co najprędzej ducha.*

.....
 Gdy im prędkiego zgonu życzą strażę,
 Wrogi ich wabią z dala jak grabarze!
 Gdy w niebie nawet nadziei nie widzą!
 Nie dziw, że ludzi, świat, siebie ohydzą,
 Że utraciwszy rozum w mękach długich,
 Plwają na siebie i żrą jedni drugich!

* * *

.....
 Jedyne szczęście, kto w szarej godzinie
 Z kilku przyjaciół siadł przy kominie,
 Drzwi od Europy zamykał hałasów,
 Wyrwał się z myślą ku szczęśliwszym czasom
 I dumał myślił o swojej krainie...

(*Apie tai mąstyti ant Paryžiaus grindinio belieka, pareinanų iš miesto ausim sklidinom bildesio, keiksmų ir melo, neįgyvendinamų ketinimų, pavėluoto gailėsio, pragariskų barnių!*)

Vargas mums, bėgliai, kad maro metu užėjus užsienio gaudėm baimingas galvas! Nes kur bežengėme — prieš mus ėjo baimė, kiekvieną kaimyną laikėme, kaip priešą, kol pagaliau apsupo mus ankštu grandinės spūdžiu ir liepia ko skubiausiai mirti.

.....
 Kai greitės mirties jiems linki sargai, priešai, it duobkasiai, iš tolo juos vilioja!
 Kai net ir danguje vilties jie nebemato, ar nuostabu, kad žmonės, pasaulį, patys save
 jie šlykština, kad ilgose kančiose proto netekę jie spjauto į save ir viens kitą smaugia!

* * *

.....
 Vienintelė laimė, jei kas sutemų valandą su keliais bičiuliais atsėdęs prie židinio, užsitrenks duris nuo Europos triukšmo, ištrąks mintimis į laikus laimingesnius ir dūmos, mąstys apie savo šalį...)

„Ponas Tadas“, Epilogo ištrauka — proza išvertė F. Neveravičius.

Ne, nepaseno mūsų Adomas Mickevičius.

Los Angeles, Kalifornijoje

M. Biržiška

1955.7.21.

PRABĖGOM DĖL KULTŪROS

K. BARĖNAS

JUODAS IR BALTAS KNYGOS LIETUVIS

Savo metu Gogolį buvo pradėjusi griaužti sąžinė, kad *Mirustomis sielomis* jis bus apšmeižęs rusų tautą, tai žmogus rašė kitą knygą, kuria gražino ir dailino ir giedrino tą pirmojoje, rodos, sumurzintą vaizdą, bet pagaliau susimaišė jam protas, ir naujoji knyga, toli gražu nepasiekusi pirmosios meninių aukštybių, neišvydo pasaulio: ji pavirto pelenais. Puolamas kritikos, jautrus Gogolis pats buvo bepasijuntęs kaltas, kad jo pavaizduotoji Rusija tokia juoda, bet, matyt, pats jis taip pat matė, kad antrojoje parodytoji ta šviesioji tokia netikra, jog jai vieta tik pečiuje... Ak, sunku pagauti šventumą ir šviesumą! Net ir Dantei nepasisekė danguje pasiekti meniškų viršūnių, o pragaras, kur kankinami ir jo poiltiniai priešai, meniškai vis gražus ir gražus, kaip ir Gogolio baisioji Rusija.

Gražus ir mūsiškis Donelaitis su visais savo Slunkiais tinginiais, su vėjagaudžiais Plaučiuūnais, su Pelėdomis. Gražus ir Poška, kurio muzikėlis valgo bėralinę duoną. Tik aš galvoju, ar nereikėjo anuomet imti ir nuversti sakyklą, kai Donelaitis pradėdavo pamokslų metu skaityti savo *Metus* ir šmeižti muzikus arba lietuviškiesiems ponams anuomet ar neverta buvo persauti Dionizą Pošką, kad jis eiliavo ne apie dvarų kultūringumą, o apie jų daromąsias skriaudas. Būtų peršovę per pilvą, pasodinę ant ledų, tai Poška po to taip būtų išgyręs dvarininkus, kad ai-ai-ai! Donelaitis taip pat, išlindęs iš sulaužytos sakyklos šipulių, iš naujo gal būtų perkūręs *Metus*, ir tada visi muzikai būtų tokie šviesūs, kaip angelai.

Tik ilgainiui mūsų literatūra sąlygos nuvedė ypatingu keliu: į tautinės kovos rikiuotę. Imk ar Pietarį, ar Maironį, ar Vaižgantą, ar Krėvę, ar Kudirką, ar iš dalies

Brazdžionį, Miškinį, Aistį — tai vis patriotai lietuviai, kurie visą savo talentą ar didžiąją dalį jo paskyrė tautai kelti ar gyvai jai palaikyti. Beveik tik su nepriklausomybės metais pakenčiamas ir vertingas pasidarė jau kiekvienas rašytojas, nors ir neskatinąs patriotizmo, bet pajėgus meniškai apdoroti pasiimtąją medžiagą.

Šiandien sąlygos vėl labai ypatingos. Ypatingesnės dar ir už anuos metus, kai rašė Vaižgantas ar Maironis. Tada bent periodinė spauda buvo įkinkyta į tautinę kovą o dabar ji šitiems uždaviniais nebenturi nei laiko, nei vietos, nes reikia vis rietis ir peštis, iki nuogumo vienas kitą išrengti ir prausti bjauriausiais purvais. Tad dalis spaudos, nepajėgdama pro kasdienybės purvą įžiūrėti savo tikrųjų šios dienos uždavinių, ima reikalauti, kad grožinė literatūra atliktų viską už ją, kad ji būtina būtų šviesi, giedri, teigiama, kad ji auklėtų, mokytų, žadintų, patriotintų periodinės spaudos nuvalkiotą, nunešiotą, purvan ir niekybėn numurdytą lietuvių. Iš tiesų reikia rasti kokią nors išeitį, kokią nors atpirkimo ožį, ir kai kas mano, kad bus geriausia, jei grožinė literatūra bus sudėginta su visais smilkalais ant laužo šitam atpirkimo reikalui.

Kadaise Br. Raila *Santarvėje* rašė dėl mūsų literatūros liaudiškumo. Ten jis pasiskundė, kad nepriklausomybės metu mūsų miestas buvęs pavaizduotas gogoliškomis spalvomis, kad rašytojai neįžiūrėję jame šviesos. Bet Br. Raila bent nepraeina tyloje pro kitą labai svarbų reikalavimą grožinei literatūrai: jis nori, kad vis būtų siekiama meno augštybių, kad mūsų literatūra vytųsi ir pasivyty kitas.

Br. Railos nuosaikumas šiais klausimais priimtinas neviesiems mūsų spaudos bend-

radarbiams, kurie paskui jau rašė dėl šviesos, giedros ir teigiamumo mūsų literatūroj. Viename laikraštyje tiesiog buvo pagrasinta išmesti į laužą knygas tų autorių, kurie nematys ir nerodys šviesos buvusios Lietuvos. O viena, va, mergaitė, neseniai piktinosi paskutiniaisiais kaikiurių rašytojų darbais ir skundėsi, kad iš jų ji negalėsianti kitataučiams papasakoti apie savo kraštą.

Iš tiesų labai tragiška, kai nėra kitų šaltinių pasakoti apie savo kraštą, o vien tik grožinė literatūra, o grožinei literatūrai atitenka réksmingojo patriotizmo uždavinys. Ar šitoks reikalavimas nėra kartais tik noras išprieivartauti mūsų literatūrą? Dar ir prievartaudamas ją juk neįtiksi visiems, nes čia, kas srovelė, tai vis kitokie skiriami literatūrai uždaviniai (atsiminkime tik Ramono Kryžius, Alanto Pragarą pošvaistes, Jankaus Paskutiniąsias knygas, ir jau bus gana).

Dar kartą sakau: mūsų sąlygos labai ypatingos, dėlto iš grožinės literatūros reikalaujama tų dalykų, kuriuos turėtų atlik-

ti labai jau užimta mūsų periodinė spauda, organizacijos ir t.t. O grožinę literatūrą tektų palikti jai pačiai grumtis ir atsistoti ant savo kojų. Šiandien, turbūt, literatūra kryžiuojama tik anapus geležinės uždangos. Amerikiečiai nežada išmesti laukan savo Dos Passos, Faulknerio ar Caldwellio, o Dievulėli, toks gi kartais juodas, toks baus (kartais net neįtikimai!) tas jų vaizduojamasis amerikietis! Rusai nesušaudė Dostojevskio už tuos jo pavaizduotus bepročius, vokiečiai paliko gyvą Šilerį, kuris ne-laiku judino laisvės klausimus, italai leido savo mirtimi baigti dienas Dantei, kuris pragaran įgrūdo net ir vyskupą, prūsų Lietuvos muzikai nieko nedarė Donelaičiui. Tai ar ir mes negalėtume pradėti suprasti, kad grožinė literatūra nėra nei istorijos vadovėlis, nei šviesūs ekonominiai straipsniai su Maisto ir Pienocentro išvežamųjų gaminių statistika, nei publicistiniai pamokslai tiems, kurie susiamerikonino pavardes, apsitvėrė dolerine kinų siena ar skuba visaip veikti, kad greičiau nutaustų jų vaikai?

LITERATŪRINĖ MAŽAKRAUJYSTĖ

Lietuvių Rašytojų Dr-jos vadovybė Nemuno leidyklos savininką A. Vilainį-Šidlauską pripažino kaltu literatūrine vagyste (su visais išraitymais!) ir pritaikė jam sunkiausią mūsų sąlygomis įmanomą bausmę: paskelbė tą jo vagystę viešai visiems žinoti. Vadinas, pats rašytojų susibūrimas, jų bendruomenė ėmėsi priemonių, jei ne užkirsti kelią, tai bent įmanomomis priemonėmis bausti literatūrinę vagystę: prie gėdos stulpo pastatyti nusikaltėlių.

Prieš nusikaltimus kovoti atskiram žmogui tiesiog neįmanoma, čia tik pati bendruomenė gali ką padaryti, bet yra ligų, prieš kurias kovą vesti palikta jau beveik išimtinai pačiam atskiram asmeniui. Ta liga kuri vis stipriau įleidžia šaknis į mūsų literatūri-

nį kūną bus literatūrinė mažakraujystė. Kai žmogus serga mažakraujyste, tai gydytojas duoda šiokių tokių patarimų ir prirašo dar vaistų. Žinia, svarbiausias vaistas nuo tokios bendrinės ligos — geras, atitinkamai vitaminais turtingas maistas, tik jis gali mažakraujystę priremti prie sienos, o kaj mažakraujis čiupinėjasi skaudančią ir svaigstančią galvą, tai iš šalies, nors ligonis būtų pats geriausias draugas, tiesiog beveik neįmanoma ką nors padėti. Gerai valgyk... Paprašyk gydytoją vaistų... Tai gerai, jei yra kas valgyti, jei žmogus iš pasiturinčių, tai tada ir patarimas valgyti galioja. O ką gi dabar gali patarti mažakraujei literatūrai? Gerai valgyk? Paimk šiek tiek vitaminų? Rašytojai šoks bartis. Kur tu, sakys, žiūrėk, kokiose sąlygose mes dirbame, kiek

geriausių syvų iščiulpia fabrikas! Elgetiški honorarai, niekas neperka knygų, o nevie-nas dar skatina: rašykit, rašykit!

Dėl sąlygų tai, žinoma, teisybė. Jau to-kios mažakraujiškos sąlygos, kad ir gana. Bet Sean O'Faolain savo knygoje apie no-velę primena autoriams, jog reikalavimas gerų sąlygų nėra būtinas laidas, kad jau štai ims rašytojas ir sukurs gerą dalyką. Geri literatūros dalykai gimsta ir be gerų sąlygų, o geras rašytojas turėtų jausti savo atsakomybę prieš kultūrą ir mažakraujiškų daiktų neduoti spausdinti.

Pati Rašytojų Draugijos vadovybė pripa-žįsta, kad tokia padėtis yra, nes šiais metais viename savo bendraraštyje ragino rašyto-jus rinkti geriausią knygą premijai gauti, jei ir nevisos jos būtų perskaitytos (girdi, ir Lietuvoje niekas nekreipdavo dėmesio į kur nors Ukmergėje ar Telsiuose išleistas menkavertes knygas). Perlą, žinoma, leng-va pastebėti: blizga ir iš toliau (tokių per-lišku blizgėjimu savo metu premiją patrau-kė P. Andriušio Sudiev, kvietkeli, išleistas, sakytume, emigrantiniuose Telsiuose — net Australijoje, ne tokios jau garsios lei-dyklos, kaip amerikinės). O dirbtinius per-lus nuo tikrųjų tepajėgia atskirti tik specia-listai. Knygos atveju būna taip, kad eilinis skaitytojas už perlą dažnai palaiiko ir bliz-gantį stiklą. O, girdi, kokia graži knyga! O, kiek daug čia patriotizmo, doros ir ki-tokių idėjinių gėrybių!

Žiūrėkite, kuo gi ne puikūs mūsų rašy-tojai Vytautas Alantas ar Petronelė Orin-taitė? Seniai įsigijo vardą, seniai duoda skaitytojams progų gėrėtis savo darbais. Kas čia dabar, žinodamas jų meniškus ta-lentus, pagailės dolerių, kai pamatys, kad yra išėjusi kurio nors jų nauja knyga? Alantas ir Orintaitė! Taigi, broleli ar se-sele, taigi, mūsų žodžio meistrai. Taip, taip, žodžio meistrai!

Turiu abiejų jų lentynoje po pačią nau-jausią knygą — V. Alanto *Svetimas pagai-rės* ir P. Orintaitės *Grožvylės meilė*, ir jos

abi privertė mane susimąstyti dėl mūsųškos literatūros mažakraujystės. Abu rašytojai patriotai, abu šviesūs ir tiesūs, abu plaka lietuviuo ydas. Imkit tik mane ir skaitykite! Kai išėjo Vyt. Alanto knyga, tai jo *Lietu-vės kerštą* bandėme lyginti su Adomo Mic-kevičiaus Gražina, su Konradu Valenrodu, tiek ten patriotizmo. Aš nežinau, kokį idė-jiską perlą recenzentai suras dar Orintai-tės knygoje, bet man viena tik aišku, kad abi tos knygos stilistiškai nebepralenkia vyskupo Valančiaus knygelių ar Lazdynų Pelėdos, ir todėl niekaip nebegalima išsi-sukti minties, kad mūsų šiandieninė litera-tūra mažakraujėja, liūdno minties, nes ši-ta liga, pasirodo, pradeda pritapti ne tik prie tų, kurie šiandien dar tik bando, išlei-džia pirmąsias knyges, bet ir prie mūsų literatūros didžiūnų.

Jei aš paminėjau čia tuos du vardus, tai visiškai ne dėl to, kad, štai, tie du mūsų ra-šytojai jau būtų sunkiausi ligonys. Ne, už juos yra žymiai sunkesnių, o minėti kaip tik tuos, o ne kitus vardus mane privertė vie-na labai, rodos, pašalinė aplinkybė, būtent, tai, kad jų knygas išleido tokia leidykla, kuri stengiasi išjudinti neskaitančiuosius sa-vo leidinių pigumu ir šių dienų sąlygomis savo tiražo didumu. Žinoma, kad tas ma-žiausiai ir tik pačius pigiausių leidinius skaitęs lietuvis nevisada supras, koks čia galėtų būti stilistinis skirtumas, sakysim, tarp Alanto *Pragarą pošvaisčių* ir jo *Sveti-mų pagairių*. O skirtumas yra ir kaip tik to „masinio“ skaitytojo nenaudai.

Gerai numanau, kad rašytojų darbo są-lygos prakeiktai sunkios, ir čia tiesiog nė-ra jokio recepto, kaip imti gydytis, ką val-gyti ir kokių vitaminų daugiausia sunaudoti, kad knygos išeitų gerai apdorotos (jeigu pasakyčiau: „Vyrai, moterys, neberašy-kim!“, tai mane nurėdintų šalin, kaip ne-dorą heretiką), bet jos turėtų būti gerai ap-dorotos, vis tiek, ar leidžiami tik 500 egz., vadinasi, brangiomis kainomis, ar 2000, tai-gi plačiajai liaudžiai.

KULTŪRINĖS KLASĖS

Amerikietis profesorius Edward Shils *Encounter* žurnale ėmė ir gnybtelejo britams dėl jų intelektualų ir kultūrininkų. Kaikas iš britų šiek tiek pasipiktino dėl to straipsnio ir ėmė gintis, o kaikas pripažino profesoriui daug tiesos, bet atviriausias buvo Reading universiteto dėstytojas John Wain, kuris ta proga intelekto ir kultūros atžvilgiu britų visuomenę suskirstė į tris klases.

Pagal Wain, pati augščiausioji klasė yra maždaug dalis tų, kurie išeina iš garsiųjų Oksfordo ir Kembridžio universitetų ir sudaro pačią tirščiausią ir riebiausią britų visuomenės grietinėlę. Ten prieinamas kelias pirmiausia lordų vaikams, bet ten taip pat veržiasi ir vidurinėsios klasės vaikai, kurių didžiausia svajonė būna ne kultūros kūrimas, o pastangos įsigytuoj garsiųjų universitetų diplomu kaip nors persiristi per tvorą iš savosios į augštesnę klasę ir sudaryti riebesnius pragyvenimo šaltinius.

Kas atlieka nuo šitos pačios riebiosios grietinėlės, tai jau ir su diplomais daugiau eina nebe kultūros kurti, bet į biznesius, renkasi technologiją, kaip pragyvenimo šaltinį. Dažnas ir šitų, ypač jaunystės metais, galvoja apie kultūrą, bet visos jų svajonės baigiasi tuo, kad jie bent palaiko kultūrą, re-

mia ją. Šitų bibliotekas dažnai sudaro pigieji knygų klubų leidiniai, kurių lygis labai margas.

Žymiai blogiau ešą su darbo klase, kurią sudaro trys ketvirtadaliai visų krašto gyventojų. Šitų žmonių niekad nėra palietusi ta tikroji kultūra, o jų turėtoji liaudinė seniai jau mirusi, taigi šitoji dalis gyvena tuo, ką duoda pramoginė pramonė (pradedant karusele ir baigiant filmomis) ir pigioji spauda. George Orwellio pastaba, kad vakarų moderniojo pramonės miesto pilietis estetiškai prilystąs žemiausiam laukiniui, tik iš pirmojo žvilgsnio atrodanti pikta, o iš tiesų tai esanti pažodinė tiesa (kitais atvejais, žinoma, tas darbininkas pralenkiąs laukinį).

Mes savosios tremtiniškosios-emigrantiškosios bendruomenės gal ir nepajėgtume suskirstyti į kultūrines klases (net ir ne-drįstume.), ypač dėlto, kad mūsų sąlygos kitokios ir Wain pateiktieji rėmai nelabai tiktų. Visdėlto būtų labai įdomu, kas pats norėtų priskirti save į tarpą tų, kuriuos Orwell yra pakrikštyjęs žemiausiais laukiniais. Gerai, kad bent žinome, kiek turime kultūriškai į viduriniąją klasę skirtinųjų: apskritus 2000 (Nidos Knygų Klubas turi tiek prenumeratorių)!

Paaškėjo, kad stalas, prie kurio susėdę jie lošė, buvo gyvas stalas — nugara tautos, kuri staiga ėmė judėti, ir vienu akimirksniu velniop nuėjo ir jų šachmatų lenta ir figūros.

Sainte-Beuve

Nuspirkti bilietą, iškeliaujant, vienoje kurioje partijoje, ir po to jau niekad nepasiziūrėti, kaip rieda traukinys, nei, ypač, kuo jis rieda — žmogui tai reiškia atsidurti pačiose geriausiose sąlygose tapti nusikaltėliu.

Peguy

LITERATŪRINĖ VAGYSTĖ

A. Vilainio-Šidlausko Nemuno leidykla, daugiausia besiverčianti senų vertimų perspausdinėjimu, nekartą yra pažeidusi autorines vertėjų teises ir moraliai ir materialiai. Tuo reikalu LRD-ją pasiekė ne vieno LRD nario skundas. Kitų kolegų teisės net pakartotinai pažeistos. Antai, prieš porą metų, nė neatsiklausus vertėjo F. Neveravičiaus, Nemuno perspausdinta jo verstasis Reymonto Kaimiečių 4 tomų veikalas. Vertėjas būtinai norėjo pataisyti naujos laidos vertimą, tačiau leidėjo atspausta fotografiniu būdu — be pataisų. Pagaliau pažadėta vertėjui honoraras, bet netesėta. Su L. Tolstojaus Annos Kareninos vertimu pasielgta dar žiauriau: nuskrįsta vertėjas ne tik materialiai, nieko jam nesumokant, bet ir moraliai, būtent nuslepiant vertėjo vardą. F. Neveravičius laiške LRD-jai smulkiai išdėsto to vertimo istoriją:

„Nemunas 1954 m. išleido Tolstojaus 4-rių tomų Annos Kareninos vertimą. Nemuno leidinyje visų keturių tomų vertėju pažymėtas Pr. Povilaitis. Iš tikrųjų pirmųjų dviejų tomų vertėjas esu aš. Šio vertimo istorija trumpai yra ši: Sakalo b-vės Kaune prašytas, Anną Kareniną pradėjau versti 1937 m. pabaigoje ir ligi 1939 m. pabaigos išverčiau du tomus. Sakalo b-vei po nacionalizacijos (ir prieš jos denacionalizavimą) patekusi su visais jos reikalais Valstybinės Leidyklos sudėtin, ši pastaroji bene 1942 m. vasarą paklausė mane, ar esu baigęs versti veikalą, o jeigu ne, tai ar galiu jį baigti versti šešių mėnesių būvyje. Dėl darbo sąlygų neturėjęs anuo metu galimumo tokiu trumpu laiku šį vertimą atlikti taip, kaip laikau būtina atlikti didžiųjų veikalų vertimus, nuo tolimesnio vertimo atsisakiau ir pasiūliau Leidyklai kreiptis į Pr. Povilaitį, pirmaeilį vertėją, dėl kurio vertimo buvau tikras,

kad nesudarys didelio kontrasto su manuoju. Veikalas Valstybinės Leidyklos taip ir buvo išleistas: 1 ir 2 tomai mano, kaip vertėjo vardu, 3 ir 4 — Pr. Povilaičio vardu. Šis mano reikalo išdėstymas liudininkų nereikalingas, nes geriausias liudininkas yra pati knyga, Valstybinės Leidyklos leidinys. Tačiau ir nemaža kolegų pamena, kas buvo šio veikalų vertėjai. Pvz. kan. M. Vaitkus yra gyvas liudininkas, kai šio veikalų vertimo (I ir II t.) rankraštis buvo nagrinėjamas per literat. šeštadienius pas S. Ciurlionienę. — Turėjęs nemalonių susirašinėjimų su manim Kaimiečių atveju, p. Vilainis-Šidlauskas naiviai, bet drauge ir gudriai nusprendė, kad „pavedęs“ visą Annos Kareninos verimą Lietuvoje pasilikusiam Pr. Povilaičiui, išmuš man iš rankų teisinį ginklą reikšti betkurius pretenzijas į leidėją honoraro ar kt. reikalais. Toks rašytojo apvogimas tikriausiai yra pirmas atvejis mūsų knygų leidimo istorijoje. Mano giliausiu įsitikinimu šiuo atveju turėtų reaguoti Lietuvos Rašytojų Dr-ja, kad man padarytoji moralinė skriauda būtų bent iš dalies atitaisyta.“

Lietuvių Rašytojų Dr-ja, kurios pareiga yra ginti rašytojų teises, skelbdama rašytojo F. Neveravičiaus laišką ištrauką, viešai smerkia Nemuno leidyklos neteisėtą ir neteisėną veiksmą — dvigubą literatūrinę vagystę, įvykdytą nesumokėjus vertėjui priklausomo honoraro ir net nuslėpus jo vardą.

Visi laikraščiai, kurie smerkia šią nešvarią spaudos bylą, prašomi paskelbti šį viešą raštą, o Annos Kareninos knygos turėtojai malonėkite I-II to veikalų tome vertėją pažymėti F. Neveravičių.

LRD Valdyba

Ne, aš nenoriu prisirišti prie nudėvėtų ir mirusių gyvenimo formų! Ne jose aš norėčiau rasti bendrumą su savo tėvais. Tai, kuo aš norėčiau dalintis su jais, yra gyvenimo, tiesos ir proto meilė. Reikia susiderinti su giliausiais visatos įstatymais, o ne su prietarais ir įpročiais, įžeidžiančiais jų tikrąją prasmę. Jieškotina to, kas yra mūsų būdo ir mūsų laikų tiesa, kaip darė mūsų protėviai savaisiais laikais. Įgyvendinti reikia tai, kas teisinga mūsų žmonijos mirksnyje.

Leon Blum

KULTŪRINĖMIS TEMOMIS

NEUŽMIRŠKIME ATSAKOMYBĖS

VLADAS JAKUBENAS

Likimas lėmė, kad lietuvių tautos istorija ne tik politinėje, bet ir kultūrinėje srityje yra surišta su didelėmis, net katastrofinomis kliūtimis. Politika ir kultūra nebūtinai eina kartu: Europoje turime pavyzdžių, kai tautos, netekusios politinės laisvės, vis dėlto galėjo, kad ir kuklesnėmis sąlygomis gan laisvai plėtoti savo kultūrą: paimkime lenkus, ar čekus, ar kroatų, kurių kultūrinė veikla svetimųjų valdžioje būdavo kartais varžoma, trūkdama, bet nebūdavo nei visai užkertama, nei leidžiama, bet iki smulkmenų reguliuojama.

Lietuvių kultūra, taip plačiai suklestėjusi per du dešimtmečius laisvo gyvenimo, dabar nenoromis pergyvena gilų skilimą. Mūsų tautos branduolys, likęs Krašte ir ten iki šiol išsilaikęs neištremtas gali „laisvai“ plėtoti tautinę kultūrą pagal svetimųjų smulkiai nustatytas gaires. Gausi emigracija, kurios tarpe ypač daug kultūrinių veikėjų ir vadovų gyvena „laisvomis“ sąlygomis ta prasme, kad niekas netrukdo kurti kultūrinės vertybes taip, kaip kiekvienam patinka, jei... yra laiko po sunkaus darbo pragyvenimui užsidirbti, jei yra kas knygas skaito, dainas dainuoja, ir jei iš viso yra nuotaikos tam darbui, kuris galimas tik kaip „hobby“ — laisvalaikio užsiėmimas.

Kiekviena emigracija įgauna tendencijos manyti, kad tik joje įsikūnija tautos esmė, kad tik ji gali teisingai ir teisėtai atstovauti tautą. Nespręskime čia, kiek tai yra pateisinama, bet neužmirškime, kad kiekvienai naujai emigracijos metai mus keičia, uždeda savo skraistę ir nejučiomis toliau nuo Krašte pasilikusios tautos kamieno.

Kultūros srityje yra dirbama abiejose pusėse, tiek Krašte, tiek ir emigracijoje. Kartais, paskaičius mūsų spaudą, gali atrodyti, kad emigracijos kultūrinis gyvenimas tik klesti ir auga, o Lietuvoje nieko kito nėra,

kaip kolchozų vargas ir žmonių trėmimai.

Kaip visuomet, teisybė yra per vidurį. Emigracijoje mes toli gražu neviską padarome, ką galėtume, bet ir Lietuvoje neviskas yra komunistiški himnai ir mitingai.

Šiame straipsnyje noriu paliesti vieną sritį, kuri kiek sunkiau duodasi reglamentuojama, negu literatūra, būtent muzikos kūryba. Pagal specifines muzikos meno ypatybes muzikos kūrinys gali būti iškeliamas dviem būdais: jį *atliekant*, kaip vienkartinį parodymą, ir jį *išleidžiant*, kaip būdą jį dokumentuoti ir įamžinti. Antrasis būdas mums šiuo metu ypač svarbus ir įdomus.

Lietuvoje šis reikalas yra okupantų valdžios priežiūroje ir jos sparčiai vykdomas. Pagal nerašytus Sovietų Sąjungos dėsnius, muzikos menas, kaip ir kiekvienas kitas menas, yra *kažkas svarbaus* valstybiniu mastu. Čia didelės reikšmės turi propagandinė meno reikšmė, bet atrodo, kad yra ir kažkas daugiau: žiaurios komunistinės tikybos išpažintojams ir vykdytojams irgi reikalinga kažkas jų „sielai“, ko jie negali rasti komunizme, o, gali būti, randa mene. Kaip bebūtų, bet meno ir menininkų padėtis yra ypatingai privilegijuota ir saugesnė, negu kitų visuomenės sluoksnių. Yra faktas, kad beveik be išimties mūsų muzikai tebegyvena Lietuvoje ir dirba savo srityje. Muzikos kūryboje yra nuveikta daug: nemažai parašė senesni, jau anksčiau pripažinti muzikai, iškilo ir keletas naujų talentų. Ypač svarbu, atrodo, kad visa, kas yra vertingesnio yra *leidžiama*. Šių kūrinių dalis, tiesa, yra mums nepriimtina, nes surišta su komunistinio režimo garbinimu, bet daug kas, net Stalino premija apdovanoti veikalai yra neutralūs, nes jų „premijuotumas“, ar „sovietiškumas“ yra tik nereikšminga iškaba, už kurios slypi daugiau ar mažiau vertingas sinfoninis ar kamerinis

veikalas. Gali būti, kad ir vokaliniai kūriniai, kiek pakeitus jų tekstą, gali prabilti į mus nebe sovietine, bet nuoširdžia lietuviška kalba. Muzikos srityje ir rafinuočiausias enkavedistas nenustatys, ar, pav., „Kulkinė simfonija“ yra tikrai sovietiška, ir ar ją komponuodamas kompozitorius nesivaizdavo, pav., buržuazinio vienkiemininko „kuloko“? Ar negali būti taip, kad sugriovus kone viską, kas sudarė lietuviško gyvenimo pagrindą: laisvą ūkininką, religiją, laisvą tautinę literatūrą ir spaudą — nesąmoningus lietuvių tautos jėgos suplakia ten, kur jas sunkiausiai aptikti: į mūsų kompozitorių kūrybą?

Kaip bebūtų, jei kada griūtų geležinės uždangos ir mes vėl susitiktume su Krašte išlikusia tauta, tai muzikos srityje ne tik kad nerasime sugriuvimo, bet mus pasveikins didžiulė spausdinčių kūrinių krūva, kurių gera dalis, jei ne dauguma, tiks tuojuos vartoti.

Ką tuo atveju parodytų emigracija? Emigrantų kompozitorių kūriniai dabar Lietuvoje negrojami ir nedainuojami; juos ten bus įdomu išgirsti. Galbūt, pradžioje mūsų emigrantai kompozitoriai atsiveš vieną kitą spausdintą, tremtyje parašytą dainelę, bet daugiausiai, jie turės išimti iš porfelių jau prieš daugelį metų parašytus veikalus, sunesiotų ir suplyšusių rankraščių pavidalu.

Tiesa, šis tas išeivijoje yra išleista: vieną kitą kūrinių išleido dar Vokietijoje „Patria“, New Yorke keletą dainų išleido „Pašvais-tė“. Kaikas išleista autorių lėšomis, kaikas — privačių rėmėjų. Kun. Juras iš Lawrence Mass. savo lėšomis išleido net du stambius veikalus: K. V. Banaičio „100 liaudies dainų“ ir J. Kačinsko „Mišias“. Nei leidykloms, nei kun. Jurui nebuvo iš to jokio biznio, net išlaidos toli gražu negrižo. Užtat dabar šis reikalas, atrodo, ima sustoti.

Gyvenant komerciniame anglosaksų pasaulyje, sunku kelti balsą už nekomercišką reikalą. Tačiau mūsų emigracijos praieityje kartais būdavo vykdomi dalykai visai nekomerciški: pav. buvo išleisti didžiuliai Miko Petrausko veikalai, ar J. Zilevičiaus „Vytauto Didžiojo kantata“ — ir kt.

Esama muzikinė medžiaga šiuo metu yra kiek kitokio pobūdžio: turime simfoninių veikalų, turime naujoviškesnio pobūdžio

dainų ir instrumentaliųjų kūrinių. Mūsų simfoninė muzika buvo, ypač Amerikoje nekartą atlikta ir susilaukė palankių amerikiečių kritikų atsiliepimų. Galime todėl drąsiai tarti, kad šie muzikos kūriniai, jei būtų išleisti, galėtų būti nemažos propagandinės reikšmės. Sunku reikalauti iš kompozitoriaus, kad jis brangiai mokėtų už savo partitūrų fotokopijavimą ir jas siuntintų dirigentams; gi atspausdinus vieną kitą partitūrą, ją galima būtų plačiai išsiuntinėti. Mūsų kompozitorių naujoviškesnės dainos galėtų tikti amerikiečių rinkai; tačiau tai galima tik, jei jos būtų spausdintos ir aprūpintos gerais anglų kalbos vertimais.

Taigi, neapsiribokime premijomis literatūrai. Palaikykime mūsų šventa, pirmą pareigą išgelbėti mūsų kompozitorių emigrantų kūrinius nuo sunykimo, juos dokumentuoti ir įamžinti. Biznio iš to nebus; geriausiu atveju išlaidos gali grįžti po daugelio metų. Šį reikalą turėtų gerai įsisąmoninti mūsų išeivių organizacijos: turėti gerą propagandinę medžiagą yra vienas iš ginklų kovai už mūsų tėvynės išlaisvinimą. Jei šis klausimas bus dažniau ir aktingiau keliamas, ir jei išeivių organizacijos duos pavyzdį, galėsime susirasti, ypač Amerikoje daugiau privačių rėmėjų. Svarbu įsisąmoninti, kad reikia leisti ne vieną kitą populiarią dainelę galimam bizniui ir greitam naudojimui, bet reikia apsaugoti mūsų kultūrinės vertybes, kurios gali supūti kompozitorių portfeliuose, ar, tai ypač pavojinga, supelėti įpėdinių rūsiuose ir spintose, kai mūsų muzikų kūrėjų nebebus gyvųjų tarpe. O taip būna, deja. Negausi, bet publikai dėkinga A. Vanagaičio kūryba tebėra neišleista ir iš dalies guli chaotiškame stovyje „Margučio“ archyve. P. V. Sarpaliaus rankraščiai ir gausi lietuviškos muzikos biblioteka guli pas jo sūnų pusrūsy ir vargu ar kada išvys viešumą.

Mums, išeiviams, meno, kaip kovos ginklo, sąvoka yra aiškesnė, negu senos emigracijos lietuviams amerikiečiams. Užtat mums priklauso pareiga padaryti iš to išvadų ir šį klausimą ne tik kelti, bet duoti pradžią jį vykdyti platesniu mastu. O problemai iškilus visu griežtumu mus parems ir senoji emigracija, kuri sprendžiamais ir sunkiais momentais mums visuomet ištiesdavo pagalbos ranką.

Į LAISVĘ VEDA MŪSŲ KELIAS

LIETUVIŲ AKADEMINĖS JAUNUOMENĖS LAPAI

Redaguoja: Bronius Budginas, Jonė Kondratavičiūtė, Vladas Muchlia, Julius Šmulskštys

Redakcijos adresas: V. Muchlia, 309 So. Coronado st., Los Angeles 57, Calif., U.S.A.

STUDENTAI TAUTOS LAISVĖS KOVOJE

RIMAS DUBINGIS

Kaip praėjusį kartą minėjau, SANTARA yra užsibrėžusi, tarpe kitų savo pagrindinių uždavinių: burti tautinio-demokratinio nusistatymo lietuvius studentus aktyvioje kovoje dėl laisvės, akademinio jaunimo tarpe kelti tos kovos dvasią, kovoti už minties ir žodžio laisvę...

Šių didžiųjų tikslų lietuvis studentas siekė ir sieks įvairiais būdais ir per įvairias organizacijas. Bet šie tikslai neabejotinai sutampa ir įkūnija patvarią, gilią ir šventą lietuvių tautos atgimimo tradiciją.

Tai yra viena iš nedaugelio tų didžiųjų ir vertingų tradicijų, kurią kiekvienas lietuvis šiandien gali ir privalo puoselėti be pažiūrų ir skonių skirtumo.

* * *

Aktyvaus studentų dalyvavimo tautos laisvės kovoje tradiciją matome susidarant visoje vėliausioje Lietuvos tautinio ir valstybinio atgimimo istorijoje. Nuo 19 šimtmečio antrosios pusės ji raudonu siūlu driekiasi ligi dabarties dienų.

Lietuvos studentus Maskvoje buria ir

dirbti lietuvybei ragina *studentas medikas* Jonas Basanavičius, vėlesnis pirmojo lietuviško žurnalo „Aušros“ įsteigėjas...

Maskvos liet. studentų ratelio dalyvis, „Kalvio Melagio“ redaktoriaus *technikos studentas* Petras Vileišis, vėliau pirmojo lietuviško dienraščio „Vilniaus Žinių“ leidėjas...

Varšuvos un-to lietuvių studentų būrelio dalyvis *studentas medikas* Vincas Kudirka, vėliau „Varpo“ įsteigėjas, žymiausias to meto publicistas, Lietuvos Himno autorius, mūsų tautinės liberalinės srovės pranakėjas...

„Anykščių šilelio“ kūrėjas *teologijos studentas* Antanas Baranauskas, vėliau vyskupas. Į patriotinės lietuvių poezijos viršūnes pradeda kopti *teologijos studentas* Mairo-nis ir eilė kitų.

Krinta džiovos pakirsti: uoliausias Lietu-vos bajorų lietuvintojas, visuomenininkas *studentas teisininkas* Povilas Višinskis; gamtos, komercijos, vėliau *filologijos stu-dentas*, beletristas Jonas Biliūnas; *studen-*

tas teisininkas Pranas Vaičaitis ir daug kitų...

[Vakarūs bėga uždraustos spaudos platinotojas, pirmųjų socialistinių laikraščių redaktorius, brošiūrų vertėjas *studentas teisininkas* Augustinas Janulaitis...

Trumpam sužiba *muzikos ir dailės studentas* M.K. Čiurlionis...

Žandarų persekiojamas, išplaukia Amerikon stambiausias Amerikos lietuvių lietuvių vybės žadintojas *studentas* Jonas Šliūpas...

Vardų neišminėsi, pavyzdžių neišskaičiuosi. Jų per daug! Studentai aukso raidėmis įsirašė į lietuvių tautos dvasinio, visuomeninio, politinio atgimimo istoriją.

Kraujo ir pasiaukojimo įnašais jie taip pat įsirašė į Lietuvos nepriklausomybės kovų istoriją. Šimtai moksleivių ir studentų išskubėjo į frontus savanoriais...

Voronežo lietuvių gimnazija Pirmojo pasaulinio karo tremtyje išugdė šimtus pirmieji darbininkų atgimusiai Lietuvos valstybei. Išblaškyti visos Europos ir Amerikos universitetuose, lietuviai studentai 1919-20-21 ir vėlesniais metais veržėsi Tėvynėn dirbti jos pažangai ir gerovei.

Veik per du dešimtmečius Vyt. Didžiojo (Kauno) Universiteto, Konservatorijos, Mėno Mokyklos studentai buvo „gyvasis sidabras“ visuomeniniame, kultūriniame, dažnai politiniame gyvenime, naujų srovių pradininkai literatūroje, muzikoje, dailėje, teatre...

Raudonajam okupantui įsibrovus, moksleiviai ir studentai buvo pirmieji rezistentai, — ne „augštosios politikos“ planavimuose, ne partijų derybose, bet ten, kur daugiausia reikėjo ryžto, veiksmo, aukos, pilkų darbų!

Jie kėlė vėliavas 1941 metų Birželio sukilime. Jie tuoj po to gausiausiai papildė priešnacinės rezistencijos grupių eiles. Platino pogrindžio spaudą, iš okupantų „konfiskavo“ jai spausdinti priemones... Jie perėjo kacetus.

Jie lemiamai įsijungė į partizanus antrosios bolševikų okupacijos metais. Šimtai paguldė galvas didvyriškose kovose.

* * *

Tai dabartis, apie kurią tegu kalbės ateinančių dešimtmečių istorikai.

Bet ta praeitis, jos kilnioji tradicija, ir ta dabartis, jos pavyzdžiai ir dvasia — mus įpareigoja milžiniškai. Įpareigoja, jei mums ir toliau degs savo brolių, draugų, kolegų pavyzdžio supratimas.

Amerikos ar kitų augšto lygmens kraštų gyvenimas nevieną mūsų graso paskatinti „prisaikymui“, „oportunizmui, išglebimui, suriebėjimui. Žmogus juk supūva, kaip sakė Kudirka, „dėl trupinio aukso, gardaus valgio šaukšto“...

Bet sekdami šią tradiciją ir nesibaigiančius pavyzdžius, „mes nesupelysim ir neisim į kapą, be likusio ženkle, kad žmonės buvom“!

Ramlos praeities dogmos yra nebetinkančios audringajai dabarčiai. Ji yra perpildyta sunkumų, ir mes turime pakilti ligi jų. Kadangi mūsų reikalas yra naujas, tai mes privalome ir naujaip mąstyti ir naujaip veikti. Išsilaisvinkime patys, ir tuomet išgelbėsime savo kraštą.

Abraham Lincoln

IMIGRANTAS IR REZISTENTAS

Reikia ne tik proto, bet ir (mūsų sąlygomis) drąsos apibūdinti šių dviejų „socialinių tipų“ brožuos. Pirmą tokį bandymą atliko SANTAROS pirmininkas Vytautas Kavolis, kuris naujai įvestame ir jo redaguojamame VIENYBĖS priede „Studentai ir Gyvenimas“ labai vykusiai aiš-

kina lietuvių tremtinio pasirinkimą. Ne tik studento, akademiko, bet stačiai kiekvieno lietuvių.

Tai tik minties žiežirbos, iš kurių skelbtinos didesnės ugnys. Mūsų skyriaus skaitytojus norime čia supažindinti su kello mis ištraukomis.

ŽMOGUS IR PRALAIMĖJIMAS

„Imigrantas, kaip ir tam tikros rūšies moteris, tvaska savo pralaimėtų kovų pasididžiavimu...“

„Priešingai rezistentas: jis niekad nepralaimi. Gali pralaimėti reikalas, už kurį jis kovoja, bet ne jis pats, nes kovos dvasią ir idealą, už kurį kovota, jis išsaugoja šviežią in nepaliečiamą savyje“.

PRITAPĖLIS IR KŪREJAS

„Kultūriniu požiūriu imigrantas nesiekia nieko kito, kaip **pritapti**. Rezistentas siekia **kurti**...“

„Rezistento siekimas kurti yra ne kas kita, kaip laisvo žmogaus veržimasis į savąją tiesą... Rezistencinio būdo žmogus kovoja už savąjį lietuviškumą, už jame glūdinčią asmenybės sąrangą, už laisvę gyventi savo autentišką gyvenimu. Jo vidinė sąrangą ir joje glūdinčios vertybės yra jam brangesnės už pigų pasisekimą“.

NUOLAUŽOS IR NAUJA PLOTMĖ

„Kiek imigranto kultūrinis interesas yra sekus ir kasdienis, tiek rezistento yra veržlus ir radikalus.“

„Kiek imigrantas jieško sklandžių frazių, etiketo nuolaūžų ir gudrybių, „kaip tapti Amerikos piliečiu“, tiek rezistentui rūpi tai, ką jis randa savyje — iš dviejų kultūrų susidūrimo išskilusį gyvenimo problematiškumą, veržimasi į savą išganyką ir konflikto išsprendimą naujoje, moralinėje plotmėje“.

ZOOLOGIJA IR MORALĖ

„Imigrantas yra amoralus: jo vyzyje teregime savo naivumu įspūdingą zoologinę egzistenciją.“

„Rezistentas kurią moralę, nes tik toji yra pajėgi išspręsti pagrindinę jo problemą — savęs paties.“

„Visa toji kūryba yra gilia prasme rezistencinė, nes jiniai vyksta priešinantis rutinos antplūdžiui. Jiniai yra sykiu giliai tautinė, nes tokia tegali būti iš asmens gelmių išplaukusį kūryba“.

SAVAS IR KITAS KRAŠTAS

„Socialiniu atžvilgiu imigrantas siekia išsismelti į bendruomenę to krašto, kurin jis nori pritapti.“

„Siekia to ir rezistentas, nes, turėdamas daugiau įtakos, jis sykiu galės daugiau ir nuveikti savo tikslus.“

„Tačiau jei imigrantui įsigavimas į svetimo krašto bendruomeninę organizaciją matuojamas vien jo paties pripažinimu, tai rezistentas eina į jas tam, kad iš jų išsunktų naudos savo kraštui“.

SAVO IR KITO KRAŠTO POLITIKA

„Politikoje imigrantas siekia jį priglaudusio krašto gyvenime įprastinių politinių tikslų: galios ir medžiaginės gerovės.“

„Priešingai rezistentas: jį domina svetimų kraštų politika tik tiek, kiek jį naudinga jo krašto labui.“

„Nepaneigia jis dalyvavimo aplinkos politinėje veikloje, tačiau vargu ar įžiūrėtų didžiulę prasmę aukoti savo laiką toje smulkioje — ir tai korupcija atlietoje — svetimo krašto politikoje, kurion jis būtų įleistas“.

PASIPIKTINIMAS BEPROTYBE

„Rezistentui palieka aktualus jo paties tautos politinis gyvenimas.“

„Jis jį kritikuoja ir, kalbant apie dabartines beprotybes lietuvių tarpe, turi piktintis iki širdies smūgio...“

„Tačiau jis prarastų savo kovos paskirtį, jeigu šiame politiniame gyvenime atsakytų dalyvaui“.

PASROVIUI AR PRIEŠ?

„Kaip asmuo, rezistentas skiriasi nuo imigranto tuo, kad jis nepasiduoda srovės nešamas, o tvirtas ir pastovus — sau keičius nustato.“

„Jis turi už save didesnę tikslą, kurio pakaks suteikti jo gyvenimui prasmės ir kuriam nebūs permaža visos jo energijos, proto ir širdies“.

AKADEMINIŲ AKIMIRKSNIŲ KRONIKA

Kodėl toks ilgas vardas?

Vienas skaitytojas su nusistebėjimu mus paklausė:

— Kodėl toks ilgas jūsų akademinio skyriaus vardas Santarvėje? Atrodo, kad jūs ne rašysite, o dainuosite...

Šiam ir kitiems skaitytojams atsakome: tikrai, mūsų skyriaus pavadinimas yra ilgas. Ir taip pat teisinga, kad jis skamba, kaip daina... Nes iš tikrųjų, žodžiai „Į laisvę veda mūsų kelias“ yra tiesiai paimiti iš dainos.

Yra viena autentiška Lietuvos partizanų daina iš 1945/46 ir dar vėlesnių metų, berods, laikoma viena iš gražiausių mūsų partizaninių dainų, kurios vieną eilutę mes paėmėm šio akademinio skyriaus pavadinimui.

Vardų gerumai ir gražumai nėra galo. Gal buvo galima ir geresnį surasti. Bet mums dar neatrodo, kad kitoks pavadinimas būtina geriau išreikštų aktyvaus lietuvių studento jausmus, polinkius ir nuotaiką...

Kaip su Santaros filisteriais?

Praėjusiame numeryje trumpai pranešėme, kad Amerikoje kilo sumanymas įsteigti Santaros Filisterių Klubą ir kad jau yra paruošti tokio klubo padalinių organizavimo laikinieji nuostatai.

Amerikos lietuviai jau nuo seno savo veiklos sulėtėjimą tam tikrais laikotarpiais mėgsta aiškinti „vasaros karščiais“. Jie sako: „Kai vasaros karščiai praeis, o tada tai mes vėl pradėsime veikti“...

Gal tie vasaros karščiai yra priežastis, kad dar neturime apčiuopiamų pranešimų, kaip Klubui sekasi organizuotis. Bet pats reikalas atrodo geras, naudingas, ir linkėtina, kad „karščiai“ greičiau pasibaigtų.

Klubo tikslai platus

Statuto projekte Santaros Filisterių Klubo tikslas ir priemonės taip apibūdintos: — Klubas bei jo padaliniai:

1. Remia Liet. Studentų Santaros organizacinį, kultūrinį ir visuomeninį darbą mokesčiais, aukomis bei visuomeniškai sutelkiamomis lėšomis.

2. Materialiai palengvina gabiams ir Santaros darbe veikliai pasireiškiantiems jo nariams tęsti ir baigti studijas.

3. Stiprina Santaros visuomeninį ir kultūrinį užnugarį, palaikant jos spaudą ir

idėjų išsiskleidimą visų sričių lietuviškoje veikloje.

4. Ugdo filisterių tarpusavinį bendradarbiavimą ir solidarumą asmeniniame ir viešajame gyvenime Santaros uždavinių ir jos idėjų plotmėje.

5. Steigia fondus, komisijas ir imasi visų kitų tinkamų priemonių šiems tikslams siekti.

Siūlo vėl naują organizaciją...

Inž. K. Krulikas, DIRVOJE (Nr. 26) gražiai aprašydamas studentų neolituano ir jiems giminingų korporacijų bei moksleivių organizacijų istoriją ir veiklą Nepr. Lietuvoje, Tautinių Korporacijų suvažiavimo Toronte, Kanadoje, proga, tarp kitko, suvažiavimui pasiūlė:

„Apsvarstyti ir nutarti tautinės jaunimo organizacijos kūrimo reikalą J.A.V.-bėse, o taip pat ir kitose valstybėse“...

Pats suvažiavimas tokią mintį palaikė. Ar būtų sveikintinas toks sumanymas?

Niekam nenaudingas skaldymasis

Mūsų ir, be abejo, daugelio naujojo Amerikos lietuvių ir kitur gyvenančio akademinio jaunimo nuomone, pasiūlymas įkurti Amerikoje, „o taip pat ir kitose valstybėse“ dar vieną naują jaunimo, ypač studentų organizaciją, — būtų tik niekam nenaudingas skaldymasis.

Pvz., įsteigus ar atsteigus iš naujo studentų neolituano korporacijas, moksleivių tautininkų organizacijas ar mišrias tautinio jaunimo organizacijas, galima laukti (ir tokios apraiškos vis dar yra), kad panašias savo organizacijas nutars atsteigti studentai ir moksleiviai socialistai, studentai ir moksleiviai varpininkai ir gal dar kokios neideologinės korporacijos.

Tuo negausios lietuviškos jėgos užsienyje bus tik dar daugiau išbarstytos, susmulkintos ir, atskirai paėmus, silpnutės.

„Tradicijų“ laikymas, ar ateitis?

Nė vienai studentų ar moksleivių organizacijai niekas negali drausti stengtis toliau siekti prieauglio, išlaikyti organizaciją ir palaikyti tradiciją iš Nepr. Lietuvos laikų. Nors kaip kurioms ta tradicija praktiškai visą dešimtmetį ar ilgiau buvo nutrūkusi...

Bet ar ne daugiau turėtume galvoti apie dabartį ir ateitį? Ar ne geriau būtų išeiti

iš dabarties sąlygų ir telkti bei stiprinti organizacijas, kurias dabar turime, kurios yra jaunos, veiklios ir gyvybingos? Ar ne užvis geriausia būtų žvelgti į ateitį, kaip ją turėsime pasitikti sujungtomis jėgomis? Taigi, vieningiausi, stipriausi, mažiausia susiskaldę.

SANTARA daugelį patenkintų

Jei kalbėti konkrečiai, Amerikoje turime SANTARĄ. Tai gyva, plati, iš naujų sąlygų išaugusi Amerikos lietuvių akademinio jaunimo organizacija. Ji gali lengvai išsiplėsti ir į kitus kraštus. Ji gali pagalvoti ir apie moksleivių santariečių ralių ugdymą...

Tautinė, demokratinė, patriotinė, liberalinė, rezistencinė, — visi šie momentai yra gyvi Santaros organizacijoje, visi šie dėsniai išreikšti jos statute. Palaikykime ją, burkime jon akademinį ir moksleivių veikimą, sukurkime platų moralinį ir materialinį filisterių paramos užnugarį. Aukime platesniu kūnu naujosios Lietuvos ateičiai.

Anot J. Lengvenio, nebesistatykim vėl iš naujo atskirų „šarūniškų pilaičių“!

Abejotinos vertės nutarimas

Kaip Draugas 139 nr. pranešė, Chicagoje geg. 28 ir 29 d. įvykęs Akademinio Skautų Sąjūdžio (ASS) rajoninis sąskrydis, tarp kitko nagrinėjo ir Vyties korporacijos vadovų primestą korporantams nusstatymą, draudžiantį jiems priklausyti kitiems studentiškiems padaliniam bei traukiantį juos garbės teisman už tokio draudimo nesilaikymą. Dauguma balsų buvo priimta rezoliucija, sakanti, kad Vyties korp. narių priklausymas „kitoms akademiniams, ideologiniams ar politinio pobūdžio organizacijoms, įskaitant „Santarą“, — „...nesiderina su korporanto pasižadėjimu, tradicijomis, įstatais“... „**Įskaitant Santarą!**“..

Kodėl toks pabrėžimas?

Pabraukėme rezoliucijos žodžius „įskaitant Santarą“, nes jie labai savotiški. Lyg ir būtų nukreipti specialiai prieš Santarą. Iš tikro, kaip tik veikliausi ir ryškiausi Vyties korporantai (kaikurie jau filisteriai) yra reikškesi Santaros organizavime, dalyvavę Stud. S-gos rinkimų bendruose su santariečiais sąrašuose ir t.t. Prieš aną minėtą Vyties vadovų nusistatymą jau pernai eilė veiklių skautų protestavo, kaip neatitinkantį gyvenamo laiko sąlygoms ir lietuvių tautiniams uždaviniams.

Laikas plačiau suprasti

Ar nebūtų sveikiau, jei į skautus, ypač tremties sąlygomis, žiūrėtume, kaip į patriotinę jaunimo auklėjimo organizaciją? Taip žiūrint, mūsų visuomenės didžiuma, jei jau ne ji visa, nuoširdžiai remis skautus.

Gi atsiras abejonės, jei kas norėtų auginti skautus, **sterilizuotus** nuo vėlesnio jų dalyvavimo platesnėse visuomeninėse, politinėse, religinėse, pasaulėžiūrinėse, rezistencinėse srityse. Skautybė tų visų sričių neapima ir neapims, ir ne toks jos tikslas.

Ką gyvenimas rodo?

Cituojame ištrauką iš vieno lietuvių tėvo laiško:

„Mano du vaikai dar tebėra vidurinėje mokykloje. Įtikinau juos priklausyti prie lietuvių skautų skilties, ir net uždegiau būti veikliais skautais. Kai jie bus studentai, raginsiu skautybės neapeleisti, būti skautais vyčiais ir pan. Ar tai reiškia, kad jie tada negalės būti ateitininkais, šviesiečiais, santariečiais, varpininkais, neolituonais? Ar tai reiškia, kad jiems bus draudžiama dalyvauti lietuviškuose politiniuose, rezistenciniuose, idėjiniuose, visuomeniniuose sąjūdžiuose? Juk gi skautai akademikai ir jų filisteriai tų visų sričių neapims ir tai ne jų tikslas! Ar ne klaidingai pasukau savo vaikų kelią? Ką sakytumėt dėl tokio Vyties korp. nutarimo?“

Mūsų nuomonė aiški

Ne mūsų teisė įsakyti liet. skautų organizacijoms, kaip jie privalo tvarkyti ir vesti lietuvių skautiją. Mes galime turėti tik savo nuomones, kaip tai galėtų geriausia būti. Ir kai santariečių, šviesiečių ar kitų studentiškų organizacijų narių dalis yra ir skautai, mes be abejo turime teisę tas nuomones sakyti.

Mes manome, kad studentai skautai, kurie ne tik nori, bet gali ir **sugeba** plačiau pasireikšti visuomeniškai, visai nenusikalsdami skautybės nuostatams, turi pilną teisę dalyvauti kituose kultūriniuose sąjūdžiuose. Ne drausti ar barti juos už tai, bet greičiau skatinti ir girti reikėtų.

Draudimas daugiau negu keistas

Mes pilnai palaikome aktyvaus skauto L. Sabaliūno teisingą mintį jo sraipsnyje „Studentų Žodyje“:

„...Jokių būdu nenorima, kad pats (akademinių skautų) Sąjūdis ragintų savo narius stoti į politines partijas ar pasisakintų politiniais klausimais. Ne tam Sąjū-

dis yra įsteigtas. Tačiau yra neleistina keliems korporantams, norintiems tokią veiklą dalyvauti, jiems tai uždrausti. Negalima lygiai taip, kaip negalima uždrausti skautui priklausyti sporto klubui ar betkokiam kultūriniam būreliui“.

Skautybės „veteranai“

Nepaslaptis, kad už anų draudžiamųjų nutarimų nugaros stovi daugiasia skautai, kurie nebėra studentai ir kurie net ne visi normaliai įgiję filisterių titulus, bet kurie vis dar nori maišytis tarp studentų ir veikti studentų skautų vardu. Ir dalis jų yra tokio „pereinamojo amžiaus“, kurie buvo perjauni, kad būtų galėję išgyventi savo metu gal pagrįstas tradicijas Nepriklausomoje Lietuvoje, ir perseni ar dėkitų priežasčių, idant galėtų suvokti dabartinius gyvenimiškus Amerikos liet. studentų skautų reikalus.

„Nubalsuota tradicija“

Draudžiančiose rezoliucijose, tarp kitko, remiamasi buv. nepriklausomos Lietuvos akademinėjų skautų tradicijomis. Nekalbant apie tų tradicijų tinkamumą dabarties metui, norėtūsi pastebėti, kad nieko nėra keistesnio, kaip balsuoti tradicijas, t.y. balsų dauguma nustatyti, kad tai ar tai bus laikoma tradicija, o kitkas — ne. Dėl tradicijų nebalsuojama: jos arba tikrai yra (nereikia balsuoti), arba jų dar nėra (nubalsavimu tradicijos neįvedamos).

Atrodo, kad Chicagos skautų sąskrydis rezoliucijomis ir balsavimais mėgino sukurti nevykusią ir dabarties lietuvių reikalui nenaudingą „tradiciją“. Tokios „tradicijos“, manome, tik be jokio rimto reikalo gali praretinti pačių Vyties korporantų eiles...

Vienas, kurs „nesilaiko tradicijų“...

Jis ne vienas. Bet vienas iš daugelio. Vienas iš to dinamiško jaunimo, kurie kelia sunkiausias naštas ir dėl kurių vis gyvėja Amerikos liet. studentų veiklos pulsas. Tai — Leonas Sabaliūnas, kuris neseniai perėmė Amerikos Liet. Stud. Sąjungos anglų kalba leidžiamo biuletenio „LITU-ANUS“ atsakingojo redaktoriaus pareigas. Tas pats asmuo vadovauja A. L. Stud. S. gos užsienio skyriui, yra Santaros centro

valdybos sekretorius, „Vienybės“ studentų skyriaus redaktorius, Liet. Skautų S. gos užsienio skyriaus narys ir aktyvus skautų Vyties korporacijos senjoras...

„Pagerbė“ Lietuvos okupantų atstovą

Molotovui grįžtant iš J. T. sukaktuvinių posėdžių per Čicagą, Don Varno legionierių posto ir Chicagos santariečių pastangomis buvo suruošta didžiulė prieškomunistinė demonstracija. Jos atbalsiai pateko į visą didžiąją amerikiečių spaudą ir televiziją.

Neramios atostogos

Visos ryškesnės Amerikos lietuvių studentų organizacijos ir šias vasaros atostogas praleido neramiai, įvyko visa eilė sąskrydžių, susirinkimų, paskaitų. Birželio 18-19 d. vidurinių vakarų Santaros sąskrydyje dalyvavo apie 40 santariečių iš Chicagos, Urbanos, Detroito, Clevelando ir Ann Harbor. Sąskrydis įvyko Detroito. Pirmininkavo S. Simas, sekretoriavo D. Variakojytė. Paskaitos: V. Kavolio „Mūsų jaunimo organizacijų praeities ir dabarties problemos“, S. Šimoliūno „Santara amžinai“ ir Z. Rekašiaus, L. Sabaliūno ir J. Šmulskio pranešimai organizaciniais reikalais.

New Yorko valstybės per šimtas šviesiečių ir santariečių liepos 4 d. savaitgalyje turėjo iškylą-stovyklą su įvairia programa, Dr. J. Pajaujo ir Santaros pirminko Vyt. Kavolio paskaitomis.

Svarbus metinis suvažiavimas

Bet pats stambiausias sąskrydis laukiamas atostogoms baigiantis, kai J. J. Bachuno Tabor Farmoje rugsėjo 8-11 dienomis įvyks antrasis visuotinis Liet. Stud. Santaros suvažiavimas. Suvažiavimui jau parengta įdomi ir įvairi programa su paskaitomis, diskusijomis, meno vakarais, laužais. Suvažiavimo dalyviai iš anksto registruojami pas kolegas V. Muchlią (Los Angeles), L. Sabaliūną (Chicago-Urbana), Z. Rekašį (Detroitas-Clevelandas), J. Bilėną (New Yorkas) ir V. Kavolį (Naujoji Anglija). Suvažiavimas aiškintis ir spres visą eilę esminių Santaros reikalų. Po metų našios veiklos — laukiama naujo šuolio. Mūsų linkėjimai: sėkmės, ryžto, drąsos!

PASAULIO POLITIKOS AIDAI

AR KREMLIUJE TIKRAI ŠIS TAS PASIKEITĖ ?

VYT. ARŪNAS

Šią vasarą Ženevoj įvykusi „Keturių Didžiųjų“ konferencija neabejotinai turės didelės įtakos į tolimesnį vystymąsi tarptautinių įvykių, kurių posūkis jau šiandien aiškiai matomas.

Kaip buvo prieita prie šio netikėto, užtikrinančio ir kartu nerimą keliančio reiškinio?

Paskutiniuoju laiku Vakarų spaudoje buvo daug rašoma apie „naują“ Sovietų Rusijos veidą. Bet rašyti galima tik apie tai, kas matyti, ir niekas Vakarų pasaulyje negali tvirtinti galįs aiškiai nusakyti „nųjų rusų“ siekimus.

Dar prieš porą mėnesių Londono Times korespondentas rašė apie naują Maskvos vaizdą: žmonės mažiau domisi politika, bet daugiau galimūmais, kuriuos jiems suteikia gyvenimas, ir sovietinis komunistas užleidžia vietą rusiškam žmogui. Literatūroje ir mene „realizmas“ pradėjęs užleisti vietą žmogiškiems sentimentams. Kontaktas su užsieniu nebesą nusikaltimas. Tiesa, kalbama apie tai atsargiai, tačiau kalbama. Po stalininio teroro, noras susisiekti su išorės pasauliu jau reiškiamas dienos šviesoje.

Prieš Ženevos konferenciją sugrįžęs iš Maskvos „N.Y. Herald Tribune“ korespondentas Franck Kelly pastebėjo sovietinio jaunimo susižavėjimą vakarietišką filmą, muziką ir romanais. Dar geriau. Per paskutinį šachmatų čempionatą Maskvoje tarp sovietų ir amerikiečių, kai minia sužinojo, jog laimėjo amerikietis, sukėlė didelės ovacijos ir prašė autografų. Žurnalas „Life“ atsispausdino tos scenos nuotrauką, kurios negalima būtų buvę įsivaizduoti prieš metus.

Aišku, sovietų piliečiai seka pavyzdžiu, kuris eina iš viršaus. Delegacijos, vyktancios į užsienį, elgiasi taip, lyg santykiai tarp Rytų ir Vakarų niekad nebūtų buvę atsidūrę ant peilio briaunos.

Dvylikos kolchozininkų svečiavimasis Iowa valstybėje (Amerikoje) tik patvirtina šį „new look“. Jie visiškai prisitaikė prie amerikinio gyvenimo, net buvo nuėję į bažnyčią pamokslą išklausti, leng-

vai pasiduodami visoms spaudos fotografų užgaidoms.

Kai vieną dieną kolchozininkai svečiavosi pas fermerį, kaimynas pasirodė su plakatu, kuriame buvo stambiomis raidėmis užrašyta „Rusijoje nėra laisvės“. Farmeris užprotestavo ir sudraskė plakatą, pareikalavęs, kad kaimynas pasišalintų.

Ženevoj sovietų delegacija važinėjosi atviruose automobiliuose, šypsodamasi gyventojams, maršalas Bulganin gnaibė žandus prezidento Eisenhowerio „kūno sargams“, nesibaigiančios šypsenos prieš fotografus, „ginklo draugų“ glebėščiavimaisi, atsisakymas nuo senojo įžeidžiančio žodyno, nebuvimas jokios polemikos ir ypač Bulganino pareiškimas Eisenhoweriui „Mes jums tikime“, buvo šio naujo reiškinio apvainikavimas. Stalino įpėdiniai norėjo sunaikinti vakariečiuose vaizdą tos baisenybės, kurios burnoj tik įžeidimai ir atsisakymas nuo kompromisų. Tas jiems pasisekė.

Kai pirmą kartą po dešimties metų Amerikos prezidentas nusifotografavo, spausdamas Sovietų Sąjungos vyriausybės pirmininko ranką, kai Bulganin viešai pripažino taikingus norus amerikiečių vadų, kuriuos anksčiau sovietų spauda vadino kraugeriais ir karo kurstytojais, „kapitalistinėmis hienomis“, sovietų piliečiai įsitikinę, kad ne Amerikos vadai, bet Kremliaus vadai yra pasikeitę. Jei šitas įspūdis rasis ne tik Rusijoje, bet ir visoje sovietų imperijoje, kur Ženevoj pasakytos kalbos buvo ištiesai spausdinamos laikraščiuose, susidaro hipotezė, kad Rusijoje įvyko dideli pasikeitimai.

Bet kaip negalima hipotezėm pagrįsti politikos, reikia pradžioj iškelti sovietų išgautus rezultatus dėka šios naujos taktikos, kuria vakariečiai taip džiaugiasi. Iowoj (Amerikoje) šiandien rusų akivaizdėje nebesakoma daugiau, kad Rusijoje nėra laisvės, o Ženevoj net visai apie tai nebuvo užsiminta.

Jei naujosios sovietų laikysenos ženklai yra gausūs, vienas aiškus politinis pasikeitimas yra tikras, tai asmeninės dikta-

tūros šiandien pakeitimas kolektyvine valdžia.

Vakarų stebėtojai Maskvoje tuo atžvilgiu yra vienos nuomonės: Chruščiov yra „šeimininkas“, bet šeimininkas, kuris turi partnerių ir skaitosi su jų balsu.

Ženevoj Chruščiov, Bulganin, Žukov ir Molotov pilnai atstovavo šią kolegiją, bet aišku, kad dar yra kiti: Kaganovič, Mikojan ir ypač jauni specialistai Saburov ir Pervuchin, kurie taip pat turi žodžio teisę. Sakoma net, kad su jais buvo tariamasi iš Ženevos.

Sugrįžęs į Washingtoną, Eisenhower atskleidė, kad Žukov jam išdėstęs šios naujos kolegijos valdžią, kurioj armija ir partija išlaiko pusiausvyrą, neleidamos viena kitai perdaug išgalėti. Žukov patikino Eisenhowerį, kad šita kolektyvinė valdžia vengia leistis į avantiūrą, kuri buvo žymė to laikotarpio, kai niekas negalėjo numatyti, kokie bus Stalino nutarimai. Iš kitos pusės Chruščiov patikino Eisenhowerį, kad jei „mažasis diktatorių“ pakeltų galvą, sovietų vadai jį tuojau sunaikintų.

Kremliaus valdovai dar Eisenhoweriui pasakė:

„Mes pergyvename didelę evoliuciją, bet tam reikės daug metų. Nereikia mus skubinti su nuolaidomis, mes jų negalime poryti daryti.“

Visa Kremliaus evoliucija aiškiai išdėstyta šioj frazėj. Stalino įpėdiniai negali daryti nuolaidų... nes jie nori išlaikyti užgrobitum su, kurio darbu nenori pasmerkti... bet priešingai jie poryti reikalauja iš vakariečių naujų nuolaidų...

Kada ateis sovietams eilė nusileisti? Vienas sovietų delegacijos narys pasakęs Eisenhoweriui, kad Sovietu Rusija reikalinga 15 metų taikos laikotarpio šiai evoliucijai įvykdyti.

Bet niekas negali garantuoti, kad kova dėl valdžios Rusijoje yra baigta, kad pusiausvyra bus išlaikyta, kad kolegijos sudėtis bus nekeičiama ir naujasis „mažasis diktatorių“ pirma nelikviduos tuos, kurie ji norės likviduoti.

Stebint sovietų politiką po Stalino mirties du Kremliaus siekimai yra aiškūs: 1) viską daryti, kad pataisius diktatoriaus klaidas, tačiau sustiprinti visus užgrobitumus, 2) jieškoti naujų taikingų priemonių Sovietų Sąjungos ir komunizmo ekspansijai pasaulyje tęsti.

Du nutarimai ženklina pirmąjį etapą: paliaubos be jokių rezultatų Korėjoje ir pergale atnešusios paliaubos Indokinijoje. Kiti du nutarimai ženklina antrąjį etapą: taikos sutarties su Austrija pasirašymas ir susitaikymas su Tito.

Sovietų vadai tuo pripažino, kad senos priemonės, kaip Prahos pučas ar Korėjos

agresija, reikš naują karą ir kadangi toliau nebegalima plėsti užgrobitumų senu stalininiu būdu, nutarė panaudoti prieš Ameriką „roll back“ doktriną, kurią 1952 metais patys respublikonai norėjo pavartoti prieš Rusiją.

Atsitraukdami iš Austrijos, sovietai padarė didelį nusileidimą, bet tuo pačiu išgavo Austrijos neutralitetą ir sukūrė patiesinimą panašioms kitiems įvykiams. Susitaikindami su Tito sovietai tuo pačiu pripažino kitą dalyką: kai negalima kurio krašto padaryti savo satelitu, nesvarbu jei jis bus nepriklausomas nuo Sovietų Sąjungos, svarbu, kad jis būtų nepriklausomas nuo Amerikos. Sovietų flirtas su Nehru ir kaikiurimis Artimųjų Rytų vyriausybėmis yra panašios reikšmės. Ir jei jie nepaleis iš akių Vokietijos ir laisvosios Europos, tokia politika sovietams labai apsimokės.

Galima sakyti, kad visa tai yra tik hipotezė. Tai tiesa, ir Vakarų diplomatai Maskvoje dėl tu visų įvykių reikšmės nėra vienos nuomonės. Bet rusai siekia, kad pagal tuos faktus vakariečiai sukurtų naują politiką. Kad tie faktai atrodytų tikresni, jie suvertė kaltę Berijai, esa jį buvęs kaltas dėl santykių nutraukimo su Tito ir norėjęs sukelti karą Balkanuose. Bet juk Berija buvo ministeris vyriausybės, kurios nariais buvo Molotov, Kaganovič, Mikojan..

Įpėdiniai niekad nėra pasmerkę savo buvusio viešpačio politikos. Jie susitaikė su Bielgradu, nes negalėjo sulikviduoti jugoslavų pasipriešinimo, bet jie nenutrynė Prahos dėmes, nes nori išlaikyti Čekoslovakiją savo rankose. Dėl tos pačios priežasties jie laiko visai normaliu Baltijos kraštų prijungimą bei Lenkijos, Bulgarijos, Vengrijos, Rumunijos ir kitų kraštų pavergimą.

Prezidentas Eisenhower prieš vykdamas į Ženevą sakė, kad „reikš pakeisti derybų dvasią su sovietų vadais“. Rusai, atvykdami į Ženevą, turėjo tikslą sužavėti Eisenhowerį, kaip savo laikui „Dėdė Joe“ buvo sužavėjęs Rooseveltą. Ar tai jiems pasisekė padaryti, tai kitas klausimas. Bet šį kartą rusai padarė nemažai „moralinių nuolaidų“, sakysim, susitardami dėl darbotvarkės per septynias minutes, kai anksčiau tai būtų pareikalavę septynių mėnesių. Jie pradėjo dalinę demobilizaciją sausumos kariuomenės, sutiko prisidėti prie Eisenhowerio plano dėl atominės energijos panaudojimo civiliniams reikalingams ir pirmą kartą savo spaudoj ištiesai išspausdino vakariečių pareiškimus Ženevoje. Tik pasiskaičius jų laikraščius gavosi įspūdis, kad ne Eisenhowerio, Edeno ar Faure dėka konferencija atsiekė šių rezultatų, bet tik dėlto, kad „taikos šalininkų sąjūdis“ padarė spaudimą..

„Mes jumis tikime“, sakė Bulganin Eisenhoweriui, kai anksčiau sovietų spaudoj buvo skelbiami prieš jį šmeižtai.

Bet iš pagrindų sovietai konferencijoje nepadarė jokių nuolaidų. Pagrindinis tikslas nuo Berlyno konferencijos liko nepasikeitęs: išlaikyti Europos suskaldymo status quo.

Atėję iš anapus geležinės uždangos pranešimai rodo pavergtųjų tautų didelį nusivylimą „mes jos jaučia, kad buvo paaukotos „Didžiųjų“ susitaikymui. Eden ir Faure nė žodžiu apie pavergtas tautas neužsiminė. Šis darbas buvo pavestas Eisenhoweriui, kuris pirmą dieną gal iš mandagumo dviem sakiniams palietė, bet vėliau tas klausimas nebebuvo prisimintas.

Šypsena yra dviašmenis ginklas. Nuotraukos vaizduojančios Eisenhowerį bičiuliškai besikalbantį su Bulganinu, leis sovietams parodyti pavergtoms tautoms, kad Amerika ir jos sąjungininkai pripažįsta jų pavergimą.

Galbūt negalima buvo sovietams pasakyti: „Mes nesiderėsime, kol jūs negražinsite jiems laisvės“, bet galima buvo pasakyti: „taikingas sugyvenimas neleis užmiršti tragedijos tų tautų ir jų noro gyventi laisvai“.

Walter Lippman yra teišus, rašydamas, kad problemos, kurios skiria Vakarų nuo Rytų, yra pasikeitusios, nes abu blokai pripažino, kad nė vienas jų nėra tiek didelis, kad galima būtų rizikuoti sukelti atominį karą.

Didžiausia vakariečių klaida buvo prišinimasis komunizmui kariniame plane. Per daug buvo tikėta sovietų ginkluotąja agresija. Tuo atžvilgiu tarp hitlerinės Vokietijos ir sovietinės Rusijos yra skirtumas.

Ženevos konferencijai pasibaigus, kitą dieną dauguma laikraščių paskelbė stambiū raidėm: „Nebebus karo“. Bet ar karo pavojus buvo prieš tai?

Karas, galbūt, buvo tęsinys politikos kitomis priemonėmis, pagal garsojo Clausewitzo formulę, senais laikais. Bet ši formulė nustoja reikšmės, kada atominis karas gali sunaikinti betkokią žmonijos politiką. Teisingiau galima būtų išreikšti, kad rusams politika yra nauja priemonė tęsti karštąjį ar šaltąjį karą.

Eisenhowerio pasiūlymas pasikeisti karinėmis informacijomis, leidžiant daryti nuotraukas iš oro, nėra jau toks naujas. 1951 metais valstybės sekretorius Dean Acheson buvo siūlęs pasikeisti kariniais

planais, ir kitais metais amerikiečių delegacija Jungtinėse Tautose buvo pasiūlysi šioms informacijoms patikrinti, leisti daryti nuotraukas iš oro. Bet tada abu pasiūlymus Višinskij atmetė, apkaltinęs Jungtines Tautas, kad jos norinčios šnipinėti Sovietų Rusijos teritorijoje.

Tai buvo dar Stalinui gyvam esant. Ar Bulganin su Chruščiovu dabar sutiks su Eisenhowerio pasiūlymu?

„Toks fotografavimas nereikšmingas, nes galima viską paslėpti, ką tik norima, pareiškė Bulganin Augščiausiajai Tarybai, grįžęs iš Ženevos. Bet kitą dieną pasitaisė, pareikšdamas, kad pasiūlymas vertas dėmesio ir bus peržiūretas.

Galima paslėpti, ką tik norima, bet Amerika jau seniai pas save nieko nebeslepia. Kai anapus geležinės uždangos menkiausia ir nereikšminga informacija, kuri Vakaruose užtikama kataloguose, žodynuose ir laikraščiuose, Sovietų Sąjungoje laikoma didžiausia paslaptimi ir jos atidengimas reiškia šnipinėjimą, priešingai Amerikoj laikraščiuose ir žurnaluose su nuotraukom ir braižiniais atskleidžiamos didžiausios karinės paslaptys, kurias sovietai viešai už ketetą centų gali nusi-pirkti.

Ar Truman savo laiku nebuvo sakęs, kad Amerikoj 95% karinių paslapčių yra išduodami per spaudą. Kad ir šią vasarą, Molotov, vykdamas į San Francisco, kad geriau galėtų stebėti pravažiuojamas apylinkes, gavo iš geležinkelių administracijos smulkų Amerikos žemėlapi su jame išvardintais kariniais įrengimais, strateginiais punktais. Geležinkelio administracija Molotovą atsiprašė, kad jam tegalėjo duoti seną 1953 metų laidos žemėlapi, nes naujas dar neišėjęs... Tegu pabando vakariečių diplomatai Rusijoj gauti Maskvos miesto planą...

Šiais laikais nieko nebegalima nuslėpti. Lėktuvai gali ne tik nufotografuoti, bet su detektoriais pasakyti, kur ir koks kiekis yra atominų ginklų. Bet Kremlius ne tiek savo atominų ginklų ar kariuomenę nori nuo vakariečių akių paslėpti, kiek visai kita, būtent milžiniškas koncentracijos stovyklas ir viską, kas vyksta už Uralo, kuris vakariečių pasilieka didžiausia paslaptis.

Bet jei šį kartą rusai sutiks su Eisenhowerio pasiūlymu, tai galima bus pasakyti, kad Kremluje tikrai šis tas pasikeitė.

JUNGTINĖS TAUTOS: JŲ DARBAI,

VILTYS, TRAGIKOMEDIJOS...

Šią vasarą, birželio mėnesį, specialia-me sąskrydyje San Francisco mieste, Amerikoje, Jungtinės Tautos paminėjo savo kuklių darbų ir milžiniškų vilčių dešimtmetį. Pasaulio laikraščiai ir knygos rašė apie jų uždavinius ir darbus, laimėjimus ir nepasisekimus miliarduose pusla-pių.

Bendra jų išvada: Jungtinės Tautos — gera idėja ir geras dalykas. Ko jos negalėjo padaryti, tas vistiek būtų eję savo ruožtu ir be jų. O šalia to, jos atsiekė ir atsiekia laimėjimų, kurie be jų nesidarytu.

Mes neturime vietos išsamiai apžvelgti šį didelį, painų ir sudėtingą dalyką. Tad paminėkime sukaktį keliais gyvenimiš-kais šypsniais ir nuotykiškais, kaikuriuo atžvilgiu gal labai esmingais...

* * *

Jungtinių Tautų Charta savo skambia-me įvade skelbia: „Mes, tautos,... esame pasiryžę gelbėti ateinančias kartas nuo karo rykštės“.

Po šio pasiryžimo, kruvini karai ėjo Graikijoje, Kinijoje, Izraelyje, Korejoje, Indokinijoje, už geležinės uždangos...

* * *

Jungtinės Tautos yra visuotinė organi-zacija ar turėtų tokia būti. Visoms tau-toms, „didelėms ir mažoms“ yra užtikrin-ta lygybė.

Bet keturioms didžiosioms tautoms su-teikta veto teisė. Rusija ją pasinaudojo jau 60 kartų.

Nei viena valstybė šioje organizacijoje neatsisako suverenumo, nei viena neatsi-sakytų ir nei viena to nėra prašoma.

Anglijai reikalaujant, JT specialiai draudžia kištis į kitų valstybių reikalus, kurie „esmškai priklausio kiekvienos valstybės vidaus teisdarybai“.

* * *

J. F. Dulles: „Jungtinės Tautos yra pa-saulio Magna Charta“...

* * *

New York Post dienraštis rašė: „Tai pats svarbiausias žmonių susibūrimas nuo Paskutinės Vakarienių laikų“.

* * *

JT išikūrimo dieną vienas New Yorko mechanikas, kaip dovana, padirbo meta-linę balsavimo dėžutę Saugumo Tarybai ir idėjo ten savo balsą su užrašu: „Tegu Dievas būna su kiekvienu JT nariu“...

Meksikos alpinistų būrys įkopė į augš-tą Popocatepetl kalną ir viršūnėje įsmei-gė JT vėliavą.

* * *

JT įsisteigus, viltys apie jų didžią ateitį buvo tokios didelės, kad Manhattano radijo stotis WNEW išpopuliarino dainelę, kurios žargoniškas turinys galėtų bū-ti panašiu žargonu lietuviškai išverstas:

„Reikės metų ar dviejų, o galbūt ir tri-ju, „Bet vistiek pasaulis bus laiminga fa-milyja, „Nes iš Jungtinių Tautų mes darom realiųjų, „Ir išvysim mes pasaulį, saugu, gerą ir laisvųjų“...

* * *

Karinio Štabo Komitetas, numatytas būti JT kietąja ranka, susideda iš tuzino generolų, admiralų ir oro maršalų, kurie susitikinėja dukart per mėnesį pasitei-rauti apie vienas kito sveikatą...

* * *

J. T-tų nepaklausė Pietų Afrika. Jas ignoravo net Izraelis. Jas apėjo derybose dėl Indokinijos ka-ro užbaigimo.

Iš jų tyčiojosi Višinskij, kuris pareiškė, kad vakariečių nusiginklavimo pasiūly-mai jam „visą naktį nedavė užmigti besi-juokiant“...

* * *

Amerikos kritikai apkaltino JT, kaip nuodijančias Amerikos jaunimą „vienpa-saulizmo“ idėja.

Amerikos Revoliucijos Dukterys nu-sprendė eiti paskui JT „su pagaliu ran-koje“.

* * *

JT padėjo išgyventi taikai ir laisvei: Buvo naujai sukurta Libijos karalija... Indonezams pašalinus olandus, buvo sukurta Indonezijos Respublika...

Pasiektos laikinos paliaubos Kašmire ir Izraelyje.

Graikija apsaugota nuo komunistų puo-limų.

Belgai sušvelnino kolonijinę priežiūrą Ruanda Urundi (Afrikoje).

Ir taip toliau ir panašiai.

* * *

Sir Winston Churchill pasakė: „Jung-tinės Tautos yra didelės daugumos tau-tų širdies troškimas nusipelninti kasdienę duoną taikoje“.

Prezidentas Eisenhower pasakė: „JT tebėra geriausiai atstovaujama žmogaus viltis mūsų laukui sudaryti pakaitalą prie konferencijos stalo“.

* * *

USA vyr. delegatas H. C. Lodge Jr. priėjo išvados, kad priverčiamoji galia didina sritinių organizacijų atsakingumą, kaip NATO ir panašių, o moralinė ir psichologinė galia liekasi JT Visumos Susirinkime ir Saugumo Taryboje.

* * *

O tuo tarpu N. Zelandijos atstovas Sir Carl Berendsen skundėsi: „Žodžių ir prakalbų versmės Jungtinėse Tautose yra visiškai neapatikėtinos ir su laiku darosi neapatenčiamos“.

* * *

„Mes esame tik kūdikiai ir privalome turėti daugiau laiko“, tikina JT gen. sekretorius Dag Hammarskjöld.

* * *

Tačiau bene nuostabiausią idėją yra iškelęs buv. USA vyr. delegatas Warren Austin, pateikdamas kariaujantiems arabams ir žydams patarimą „sutvarkyti savo reikalus tikrąja krikščioniška dvasia“!

* * *

JT Pasaulinė Meteorologijos Organizacija ruošia išpėjimus apie gresiančias audras Azijoje..

JT Pabėgėlių Agentūra aprūpino maistu 887,000 Palestinos arabų pabėgėlių ir pradžios mokslu 155,000 tų arabų vaikų...

JT Pasaulinė Sveikatos Organizacija tikisi šiais metais pašalinti maliariją iš Afganistano, skiepys Peru indėnus, o Siamo kaimus išpurks DDT...

JT Maisto ir Agrikultūros Organizacijos ekspertai Irane per pusantro mėnesio atrado 15 naujų vandens šulinių...

UNESCO ir kitos JT įstaigos atlieka daugybę panašių svarbių ir nesvarbių darbų.

* * *

Meksikos delegatas lygiai prieš dešimtmetį tvirtino, kad JT Charta sukūrė „tvarką girioje, kur bus išlaikytos tvarkoje visos pelės, bet ne liūtai“.

* * *

„Tai buvo teisinga“, rašo po dešimtmečio žymus Amerikos magazinas TIME, „tik vis tebėra paprastas gyvenimo faktas, kad pagaliau sunkų būtų policiškai

sutvarkyti didelę valstybę, nesukeliant pasaulinio karo“.

* * *

JT nėra jokia Pasaulio Federacija.

Jos narių tarpe dar stinga daugiau dviejų dešimtų valstybių, jų tarpe beveik pusės Europos valstybių.

* * *

Rusija trukdo priimti: Austriją, Ceiloną, Suomiją, Airiją, Italiją, Japoniją, Jordaną, Nepalą, Portugaliją, Korėją.

Vakariečiai priešina priėmimui: Albanijos, Bulgarijos, Vengrijos, Rumunijos, Mongolijos Liaudies Respublikos.

Elė kitų naujų valstybių tebėra dienotvarkėje.

Šveicarija nesuinteresuota JT-mis.

* * *

Sovietų Rusija savo laiku siūlė į JT priimti Lietuvą, Latviją ir Estiją.

Vakariečiai pasipriešino priimti nariais, kaip nepriklausomas valstybes, Rusijos okupuotas valstybes.

Niekas iš vakariečių nepasiūlė laikyti JT nariais teisiniu požiūriu nepriklausomas Lietuvos, Latvijos ir Estijos respublikas.

* * *

Jungtinėse Tautose kaikas vis tikisi matyti laisvą ir laimingą ateitį per Rusijos sutremptų tautų lavonus.

Pasiryžusios ginti taiką, tautų ir žmonių laisvę, pasiskelbusios savo veiksmus grįsti teisingumu, — Jungtinės Tautos šiandien tebėra tiek pat toli nuo šios pareigos ir užsibrėžto idealo, kiek ir prieš dešimtmetį.

* * *

Jos nepateisino savo išpareigojimų ir prasmės milijonams bolševizmo pavergtų tautų pasaulyje.

Tai jų silpnybė ir mirties mikrobas.

Pakęsdamos toliau tautų pavergimą, jos nykia išduoda savo pačių idealus ir savo konstitucijos dvasią.

Dirbdamos kartu su agresoriais ir tautų pavergėjais, nenujausdamos jos augina pavojų savo pačių laisvei.

Puošnios ir prakalbingos JT dešimtmečio iškilms pavergtosioms tautoms buvo ne kas kita, kaip vien tik ponų balius, į kurį jos galėjo žvelgti per grotais apkalto savo kalėjimų langus.

B. Erdvilas

UŽSIENIO LIETUVIŲ VEIKLOS BARE

LIETUVIŲ BENDRUOMENĖ TEBEJIEŠKO SAVES

AMERIKOS LIETUVIŲ BENDRUOMENĖS RINKIMŲ PROGA

Pasaulio lietuvių bendruomenės idėja yra sena. Ji pradėta puoselėti dar Lietuvos nepriklausomybės laikais. Tai visai sveika mintis, nes lietuvių tauta turėjo ir tebeturi labai gausų emigrantų nuosimtį. Dažnam rūpėdavo, kad lietuviai išlieviai svetimuose kraštuose nepabirtų, o išlaikytų ryšį su tėvyne ir savo tauta.

Draugija Užsienio Lietuviams Remti (DULR) buvo įkurta Kaune dar 1931 metų pabaigoje. Jos sumanytojų tarpe randame J. Grigoliaičio, K. Kasakaičio, R. Skipičio, J. Vanago-Simonaičio vardus... DULR suorganizavo sėkmingą Pirmąjį Pasaulio Lietuvių Kongresą Kaune 1935 m. rugpjūčio mėnesį. Kongresas išrinko Pasaulio Lietuvių Sąjungos valdybą, leidusią žurnalą „Pasaulio Lietuvis“. Iš čia matome, kas buvo pirmieji „Pasaulio Lietuvių Bendruomenės“ steigėjai, pasaulio lietuvių bendruomenės idėjos pradininkai (plg. naivius kairurios mūsų dabartinės spaudos postringavimus, jog PLB idėjos „kūrėju“ ir vykintoju esąs ne kas kita, o tremties Vlikas!)...

Toji pasaulio lietuvių bendruomenės mintis, jau labai pasikeitusiomis sąlygomis, iš naujo atgimė po 1944-45 metų katastrofos. Paaiškėjo, kad Lietuva ilgesniam laikui vėl bus svetimui okupuota. Nepriklausomos valstybės vėl nebeturėsime, ir reikės daug pastangų bei kraujo, kol laisvės aušra iš naujo patekės. Tuo pat metu užsieniuose atsidūrė dešimtys tūkstančių naujų išievių politinių emigrantų ar šiaip pabėgėlių nuo raudonojo tvano grėsmės.

Pradžioje jie visi degė viltimis ir noru dėtis į kovą už Lietuvos išlaisvinimą. Jie prileido, jog nuo seniau svetimuose kraštuose apsigyvenę lietuviai lygiai dega tokiomis pat viltimis ir norais. Tad dabar reikėtų tik tas viltis ir troškimus apjungti į „vieną centrą“ ir sutelkti visus lietuvius į Pasaulio Lietuvių Bendruomenę, kurios svarbiausias tikslas būtų — talka kovai už Lietuvos laisvę, savo tautybės išlaikymas, lietuviškų kultūrinių vertybių ugdymas, bendravimo bei tarpusavinės paramos skatinimas ir t.t.

Taip atgimė tauri ir žymia dalimi romantiška Pasaulio Lietuvių Bendruomenės mintis. Laikraštiniškai, rašytojai, visuomenininkai ją karštai palaikė. Politinėms grupėms bei jų organams paremiant, netrukus atsirado ir Pasaulio Lietuvių Bendruomenės Charta — jos dėsnių ir pagrindinių siekimų deklaracija.

PLATUS BARAS

Pirmieji užsimojimai buvo neabejotinai romantiški.

Jie tada nesiskaitė ar pražiūrėjo politines, teisines ir daugelį kitų sąlygų svetimame pasaulyje. Formaliai organizuota Pasaulio Lietuvių B-nė su savo centriniais organais, vyriausia viena valdyba, savo seimais ir tarybomis pasirodė dar neįgyvendinamas siekimas. Tam stigo ir stigs ekonominių priemonių. Tam stigo ir stigs pritarimo įvairių valstybių, kur lietuvių „kolonijos“ yra nuo seno ar dabar įsikūrusios.

Tad greit teko keisti organizacinę sąrangą ir pereiti prie lietuvių bendruomenių organizavimo atskirose valstybėse (Australijoje, Kanadoje, Venezueloje, Kolumbijoje, Argentinoje, Italijoje, Vokietijoje, Anglijoje, Prancūzijoje, Belgijoje, Danijoje, Švedijoje, Urugvajuje, Brazilijoje, Jungtinės Amerikos Valstybėse ir dar viename kitame krašte).

Darbai ir užsimojimai milžiniški! Ir neabejotinai tai labai teigiami darbai, kuriuos kada nors šviesiomis raidėmis atžymės lietuvių tautos istorija. Daug idealistų tam aukojo ir tebeaukoja savo laiką, energiją ir išteklius. Juos jungia viso pasaulio bendrumo idėja, troškimas atgauti Tėvynei laisvę, siekimas svetur išlaikyti tautinį savitumą.

Tos rūšies užsimojimai lieka ir kis brangūs ir kilniūs. Vienokiomis ar kitokiomis organizacinėmis priemonėmis jų bus siekiama, visada ta duos teigiamą įnašą lietuvių užsieniuose išlaikyti. Ir tai yra užsimojimai, neribojami ir neribotini vien

laisvės kovų laikotarpiu. Kaip buvo anksčiau, taip ir vėliau ateityje šimtai tūkstančių lietuvių pasiliks užsieniuose. Jų tautiniam savitumui ir kultūrai puoselėti visada reikės tokių organizacijų, kokiomis užsimojo būti pasaulio lietuvių bendruomenių padaliniai įvairiuose kraštuose.

VIKŠRAI ĮSISKVERBIA

Taip vertindami pasaulio lietuvių bendruomenės prasmę, būtime vienašališki ir naivūs, jei čia pat nepamintume vieno kito tikrai žalingo reiškinio, kuris kaip koks vikšras nuo pat pradžios įsiskverbė į tos geros idėjos branduolį. Tie vikšrai ją graužė ir tebegraužia iš vidaus. Jei nemokėsime ir nenorėsime jų pašalinti netrukus, jie neleis bendruomenės idėjai augti. Jie ugdys ligotus kūnus. Jie pagaliau išsprogdins tai, kas ligšiol pirmųjų idealistų buvo teigiama surakta.

Tikrai apgailėtina, kad bendruomenės idėja pateko į partinių komitetų rankas ir vėliau buvo visiškai įjungta į abejotinos vertės ir daug triukšmo keliančią bei lietuvių skaldančią Vliko įstaiga. Tokia mintis kaikam gali atrodyti stauginėška ar net nepagrįsta, tačiau praktika jau bus parodžiusi, kad ji yra visai tikroviška.

Vlikinės partijos čia gali pasiūlyti ir tarti: — tai juk ir gerai, kad mes šiai idėjai davėm paramą, ėmėmės ją įgyvendinti ir net įsteigėm Lietuvybės Išlaikymo Valdą, idant derintumėm ir rikiuotumėm Pasaulio Lietuvių Bendruomenių veiklą! Jei mes to nebūtumėm darę, tai gal nieko nebūtų buvę...

Toks paaiškinimas gal nebūtų labai klaidingas. Idėjų, kad ir gražiausių, dar neuženka. Reikia žmonių, priemonių ir įstaigų, kurios idėją praktiškai imtųsi įgyvendinti. Bėda čia buvo tačiau ta, kad partiniam organizmui ėmus puoselėti ir įgyvendinti iš esmės nepartinę, visiems lietuviams bendrą idėją, neišvengiamai į gemalą įsispraudė tas partinis vikšras. Gi komandavimo vaidmenį pasiėmus vlikinei institucijai, į bendruomenės idėjos vykdymą bei uždavinius neišvengiamai įsispraudė daug kitų vikšrų, kurie natūraliai siekė bendruomenę padaryti naudingą tik šiai institucijai.

Tegu čia neįsivaizduojame jokios blogos valios, bet pati organizacinė ir moralinė bendruomenių sąranga pateko į tokias aplinkybes, iš kurių neišvengiamai turėjo kilti įvairios negerovės.

Mūsų visuomenėje tie klausimai dažniausia nutyliami. Juos nagrinėti lyg vengiama, lyg būtų nepatogu, lyg atrodytų tai koks šios kilnios minties „griovimas“. Bet jei norime pagerėjimo, turime tuos klausimus aiškiai iškelti ir eiti prie naudingų išvadų.

PARTINĖ BENDRUOMENĖ MAŽA

Kokių vaisių davė dabartinė pasaulio lietuvių bendruomenės organizacinė ir moralinė sąranga?

Visi matome ir sutinkame, kad dar gana nedidelių Jungtinėse Amerikos Valstybėse, tame stambiausiame lietuviškos išeivijos aruode, reikėjo beveik dešimtmečio, kol naujai mestoji bendruomenės organizacijos idėja su didžiausiais vargais ir negalais priėjo ligi savo vadovaujamo organo išrinkimo, — ir sudomina tik veik mikroskopiškai mažą tautiečių skaičių!

Kituose kraštuose, kur senosios išeivijos būta daug mažiau ir kur ji neturėjo tiek nuo seno išugdytų kitokių lietuviškų organizacijų, bendruomenės padalinių steigimai įvyko greičiau ir sklandžiau. Bet ir ten, pvz., Kanadoje, kai tik atdavo to tikro bendruomeninio sąmoningumo išbandymo progą, rinkimuose tedalyvaudavo tik dalis, kartais tik be galo mažą dalis tautiečių.

Ką tai parodo? Tai parodo, kad Bendruomenės idėja plačiu mastu dar nėra populiarė.

Tai taip pat parodo, kad triuškinanti mūsų išeivių ir vėlesniųjų emigrantų dauguma nėra organizuota į politines partijas, joms priklausyti nenori, ir į partinių grupių nurodymus bei skatinimus nekreipia dėmesio. Partinė dvasia tad teapima tik labai mažą dalį lietuvių visuomenės, taigi ir bendruomenės.

Tad sutikime su aiškia išvada (malonu kam, ar nermalonu būtų...), jog visus lietuvius apimančiai bendruomenėi organizuoti partijos nėra ne tik geriausias būdas bei įrankis, bet greičiau gal nenaudingas, net žalingas, atstumiantis įrankis. Partijų vadai ir jų veikėjai gal yra labai mylimi ir garsūs savo grupėse, bet jie visai nepopuliarūs ir neįdomūs kitiems dvyiniams dešimtadiams užsienio lietuvių. Tai yra faktas...

KAS KAM RŪPI.

Dar blogiau atsitinka, kada įvairių kraštų lietuvių bendruomenės „pavedamos“ ar bent prikeriamos Vliko, t.y. jo įsteigtos „ministerijos“ — Lietuvybės Išlaikymo Valdąs globai.

Taip, deja, tebėra su pasaulio lietuvių bendruomenėmis. Vlikas tebesirūpina jas rikiuoti, leisti joms nurodymus, nustatyti joms uždavinius.

Kaikurie laikraštiniškai jau anksčiau ne be pagrindo, pusiau rimtai, pusiau juokais yra pavadinę tokios sąrangos pasaulio lietuvių bendruomenės organizacijas Vliko „sivaldybėmis“. Iš tikrųjų, Vlikui yra apčiuopiamos prasmės jomis rūpintis, nes jos tuo atžvilgiu buvo paverstos jam

naudinga melžiamąja karvute. Tūloje mūsų spaudoje dėl tokio „vulgarus“ išsireiškimo būta erzelio, bet iš tikrųjų tai visiškai atitinka tikrovę. Kažkokių nuostabių būdų Amerikoje ir kitur yra pavykę bendruomenių organizaciniuose nuostatuose praveisti taisyklę, kad visų bendruomenės mokesčių 40 procentų turi būti paskirta Vliko Fondui, kas dar gražiau pavadinta „Lietuvos laisvinimo reikalais“.

Čia ir yra šuva pakastas, kodėl bendruomenės Vlikui taip labai rūpi.

Kad pasaulio lietuvių bendruomenių padaliniai ir iš jų gaunamos pajamos Vlikui labai rūpi, tai žmogiška ir visai suprantama. Bet ar pasaulio lietuviams tiek daug Vlikas rūpi, tai jau kitas klausimas. Gyvenimiškas patyrimas rodo (malonu tai kam, ar nemalonu...), kad pasaulio lietuvių Vliku sielojasi dar mažiau, negu savo priklausymu politinėms partijoms. Naujieji emigrantai dar gal kiek daugiau, bet daugumai senosios išeivijos ir jo vardas dar mažai girdėtas. O jei girdėtas iš spaudos, tai nesuprastas ir nesudominęs. Jei, pvz., Amerikos lietuvių laikraščiuose sėdintieji partiniai politikieriai sukelia dėl Vliko ištisas audras savo puslapiuose, tai toli gražu nereiškia, kad nors dešimtajai dalimi juo tiek domisi plačioji publika. Tai irgi faktas.

KIAURA KEPURĖ IR MOKESČIAI

Vlikas yra nuolatinių ginčų versmė — jų priežastis ar taikynys. Tad jis jokių būdų netinka būti „kepure“ visų srovių ir ypač savo skaičiumi gausiausiai nepartinė lietuvių bendruomenei organizuoti.

Jis nesugebėjo našiai dirbti. Jis nesugebėjo ramiais, teigiamais ir kūrybingais veiksmais pelnyti visų lietuvių pagarbą. Jis nesugebėjo ir niekad rimtai nenorėjo į bendrą laisvinimo talką suburti visas gyvasias lietuviškas pajėgas užsienyje. Jis manė, kad pilnai užtenka remtis „aktingomis mažumomis“, t. y. organizuotomis partinėmis skeveldrėlėmis, — ir tai dar nevisomis! Jis skaldė kitus, ir pats iš vidaus skaldėsi ir tebesiskaldo. Jis nevengė, o specialiai įieškojo ko aštriausiu kirvių su Lietuvos diplomatine tarnyba užsienyje. Tad visai natūralu, kad nebuvo ir nėra duomenų jam pelnytis užsieniuose šimtų tūkstančių lietuvių įvertinimą, pagarbą ir didesnę paramą.

To nenusipelnęs, jis tačiau norėjo ir tenonori aplinkiniams būdais pelnytis savo Fondo naudai kone pusę visų surenkamų bendruomeninių mokesčių! Bet tautiečiai ne tokie naivūs. Jie nesisūlo su savo mokesčiais organui, kurio jie nepažįsta, nesidomi ir nejaučia jam simpatijos, — ir pagaliau abejoja, ar tie mokesčiai bus sunaudoti tam, kam jie oficialiai renkami.

Bendruomenių mokesčiai turėtų būti

renkami ir sunaudojami pirmiausia vietiniams bendruomenių kultūriniais ir socialiniams reikalams. Tik toks būdas padėtų plėstis organizacijai ir kiekvienam eiliniam tautiečiui parodytų, kad bendruomenės idėja yra apčiuopiamai reikšminga. Kai kultūrinėje ir patriotinėje veikloje bendruomenės sustiprėtų, jos rastų galimybių žymiau paremti ir bendruosius politinius žygius.

Pasaulio lietuvių bendruomenės stovi prieš labai rimtą klausimą. Jei jos savo veiklą grįs ligšioliniais organizaciniais dėsniais ir Reutlingeno užkulisuose sėdinčiais „valdytojais“, kurių „tautos laisvinimo darbams“ reikia atiduoti kone pusę bendruomeninių įnašų, tai bendruomenės idėja vargiai toliau plėsis ir uždegs naujus tūkstančius lietuvių.

Bet jei jos suras realią ir praktišką programą kiekvieno krašto lietuviybės kūrybai kelti, išsivaduos nuo partinės ir vlikinės įtakos, sugebės apsibrėžti bendraisiais ir patriotiniais lietuviškais uždaviniais — jos pateisins save ir gaus gerėjančias sąlygas nokti.

KUR MILIONAS? KUR DP PRIESAIKOS?

Nesigilinant šia proga į daugybę kitų klausimų, šios pavienės mintys reikėjo pasakyti, palydint Amerikos Lietuvių Bendruomenės Tarybos rinkimus, įvykusius praėjusį pavasarį.

Ir tai dėl dviejų sumetimų. Pirma, Amerikoje yra gausiausia lietuvių. Kaip čia seksis bendruomenei augti, nuo to žymia dalimi priklausys ir pasaulio lietuvių bendruomenės idėjos išlikimas. Antra, rinkimai Amerikos bendruomenėje pačiu būdingiausiu būdu parodė esminius ir politiška moralinius ligšiolinės bendruomenės organizacijos trūkumus. Parašėte būtų galima pažymėti, kad ryškūs jie buvo ir kaip tūlių partijų ar srovių tikrojo pajėgumo pasirodymas.

Nežiūrint per spaudą, radiją, draugijų susirinkimuose vestos gana uolios propagandos dalyvauti tautiečiams Tarybos rinkimuose (pirmiau Vliko naudai užsimokėjus vieną dolerį mokesčių!..), rinkimuose tedalyvavo nepilni septyni tūkstančiai tautiečių. Priskaičiuojantiems Amerikoje vieną milijoną lietuvių, tokią išdavą tektų laikyti visiškai tragiška, pasibaisėtina skandalinga... Bet ir tik porą šimtų tūkstančių sąmoningų lietuvių priskaičiuojantiems, visdėlto tie septyni tūkstančiai yra nepaprastai liūdnas skaičius.

Rinkimuose kandidato ir agitacijos dalyvavo nemažas skaičius vad. „senųjų“ lietuvių. Jie savo masių nepatraukė. Kandidato ir agitavo dar smarkiau vadina mieji „tremtiniai“. Jie privalėjo patraukti mažiausia 20,000 naujųjų atvykėlių, tu-

rinčių teisę balsuoti. Grubiai spėjant, jie patraukė gal tik 4 ar 5 tūkstančius. Atsižvelgiant į buvusias „kovingas“ nuotaikas DP stovyklose ir iškilmingus patriotinius pasižadėjimus, lipant į emigracinius laivus Europos uostuose, — šios išdavos yra šurprios! DP pasidarė tikri „displaced persons“ ir lietuviybės prasme... Lietuviybės Išlaikymo Valdytojai jų nemokėjo surasti, o jie nebesidomi Lietuviybės Išlaikymo Valdytojais. Galima teisinti vienus ir kitus. Galima kaltinti abudu. Gali jie vieni kitus kaltinti ir teisintis dėl savo sužlugimo. Tai būtų daina be galo.

Bet tikrenybė lieka ta, kad su bendruomenės idėja ir jos derama organizacija Amerikoje yra tragiškas nesisekimas. Naudotieji keliai ir būdai, nežūrint jų autorių ketinimų taurumo, yra pasirodę didžiai neveiksmingi, nepatraukia, neįtikina, nevykę, — taigi, negeri. Neįtikino platesnių sluoksnių ir LOK pirmininko prel. Balkūno graudenimai, kad reikia remti prel. Krupavičiaus pirmininkaujamo Vliko „laisvinimo fonda“ ir eiti „iš vieno“ su tuo „pačiu vyriausiu“ veiksniu. Ir kaip pasirodė, lietuvių „tauta“ Amerikoje tuo keliu neina, išskyrus labai mažą jos dalelytę.

Tad tikras kelias dar neparodytas. Reikia jo įieškoti, surasti, — o tada jį atras tegu ir ne anas fantastinis milijonas, bet bent šimtas tūkstančių Amerikos lietuvių. Pagaliau, tegu ir perpus mažiau, bet tai jau bus stambi jėga pradžia.

SROVĖS BE VERSMIŲ

Amerikos Lietuvių Bendruomenės laikinieji organai buvo sudaryti vadinamųjų srovių susitarimu. Pats centras ir poskyriai vietose. Visur gana rūpestingai buvo žiūrėta, kad vis įeitų keturių „srovių“ atstovai. Tikėta, kad srovės patrauks savo gausius šalininkus ir, kaip sakoma, „apims visus“. Pasirodė, kad srovių vadai arba savo šalininkų nepajėgė patraukti, arba kad tų srovių šalininkų visai nedaug tėra. Tad jie apėmė „visas sroves“, bet toli gražu ne visus lietuvius, ne daugumą, ne pusę, o tik mažą lietuvių dalelytę.

Sudaryti Vliką srovių atstovavimo pagrindu labai lengva, ir net nesunku skelbti, kad tuo jis atstovauja visos lietuvių tautos valią. Sudaryti keturių srovių atstovavimo pagrindu Amerikos Lietuvių Tarybą irgi buvo ne taip jau baisiai sunku. O dar lengviau skelbti, kad tik ji atstovauja Amerikos lietuvių politinius siekimus. Visa tai lengva, kol nereikia ir netenka patikrinti paties pagrindo — tos „lietuvių tautos“ ar tos Amerikos lietuvių visuomenės. Ligi tol srovės labai galingos. O kai įvyksta patikrinimas, paaiškėja skaudi tikrovė. Yra srovės, stinga versmių!

Reikia pasakyti, kad formaliai Amerikos Lietuvių Bendruomenės Tarybos rinkimai nebuvo vesti partiniu ar srovinu pagrindu. Kandidatus galėjo išstatyti, kas kokius norėjo, ir jų buvo pateikta netoli šimto. Išrinkti reikėjo tik 27. Tad pasirinkti buvo iš ko. Ir kokios atkaklios srovinės agitacijos irgi, bent viešai, nebūta. Tačiau kadangi sroviškumo vikšras, kaip minėjome, buvo padėtas jau pačioje bendruomenės organizavimo pirmojoje pakojoje, jis negalėjo nepasireikšti ir per rinkimus.

Agitaciją pradėjo tegu ir ne grupių centrai, bet pavieniai asmenys ar šiaip „aktyvas“. Pirmieji 27 tinkamų kandidatų lapelius paskleidė vadinamieji „katalikai“. Tada juos pasekė vadinamieji „tautininkai“ su savo rekomenduojamais kandidatais. Socialistai su liaudininkais, aišku, irgi nebegalėjo nusileisti ir sudarė savo bendrą sąrašą liaudies parikiavimui...

STAIGMENOS

Rinkimų duomenys atnešė gana didelių staigmenų.

Vadinamoji „katalikų“ srovė laimėjo 17 atstovų (iš 27). Pateko daugiausia prelatai, kunigai, kiek kultūrininkų ir nepartininkų katalikų. Visus vadinti krikščionių demokratų partiečiais tad būtų netikslu ir neteisingu, tačiau visuomenėje, išvertus į partinę kalbą, jie daugiau ar mažiau yra artimi šiai lietuvių politinei grupei. Staigmena laikytina tai, kad pagal vartotą rinkiminę tvarką jie nepravedė visų 27. Tarybos atstovų. To buvo galima laukti, turint galvoje, kad rinkimuose dalyvauti ragino vyskupas, prelatai ir klebonai, kuriems organizaciniu požiūriu lengvai priemamos parapijų masės — drausmingiausių religinių saitų sutelkta Amerikos lietuvių „bendruomenė“. Bet ir toji liaudis šį kartą pasirodė nerangi...

Kita staigmena — „tautininkų“ srovės pasiekti duomenys. Katalikinė ir socialistinė Amerikos lietuvių spauda šią srovę visuomet buvo linkusi laikyti maža, nežausia, nereikšminga, neturinčia masių pritarimo, išsikišusių ir priekį tik pavienėmis įtakingsiomis asmenybėmis. Rinkimai (iš tų, kurie rinkimuose dalyvavo) parodė visai kitą vaizdą. Tautininkai pravedė net 8 atstovus, kurie, kaip buvo sakyta ir dėl krikščionių demokratų, nėra visi tautininkai partine prasme, tačiau bendrai paėmus, anksčiau reiškęsi ar dabar tebesireiškiantieji, kaip tos tautinės srovės rėmėjai. Be to, tik vieno balso trūkumu tautininkai neteko dar vieno atstovo „katalikų“ naudai. Du likusieji atstovai, taip pat nesvetimi tautinei srovei (amerikietinė šio žodžio prasme), kurių vienas, adv. R. Skipitis, iš liaudininkų partijos pasi-

traukęs jau prieš 30 metų, o kita, Dr. M. Alseikaitė-Gimbutienė, niekad nebuvo nei partinė, nei srovinė, greičiau gavo publikos pasitikėjimą, kaip žinoma mokslininkė ir liberali kultūrininkė.

Trečia ir visai nelaukta staigmena tektų laikyti liūdną faktą, kad į Bendruomenės Tarybą nė vieno atstovo per visuotinius rinkimus nepajėgė pravesti nei Amerikos socialistai, nei čia pradėję reikštis valstiečiai liaudininkai. (Sandaros pirminkui M. Vaidylai nuolat pasisakant prieš bendruomenės siūlomą formą, galima prileisti, kad lietuviai sandariečiai rinkimais mažiausia domėjosi). Grigaičio „Naujienoms“ ir liaudininkų vadui p. Audėnui, kurie kalbėdavo apie savo grupių stiprybę Amerikoje, tai yra tikras smūgis. Pasirodė, kad ta stiprybė gerokai nepagrįstas dalykas. Kandidatavo eilė ryškių socialistų ir liaudininkų, ir nei vienas nepajėgė surinkti išrenkamojo balsų skaičiaus.

Ir pagaliau, ketvirta, — ne staigmena, o tik prielaida ateičiai. Smulkesnis statistinis rinkiminių duomenų tyrinėjimas rodo, jog jei šiuose rinkimuose būtų dalyvavę dviem darniom ir blaiviai apsiun-

gusiom idėjinėm grupėm — klerikaline ir tautine — liberaline, — tai pastaroji grupė būtų laimėjusi neabejotiną ir net žymią atstovų daugumą. Tačiau ligi tokio vieningumo dar tolimas kelias. Socialistams ir liaudininkams Vlike remiant klerikalus, ten kartais išeina labai sklandus bendradarbiavimos prieš tautininkus. Tačiau kai Amerikoje vyksta rinkimai, lieka apčiuopiami tik klerikalai ir tautininkai, o „kairiesiems“ priseina visiškai pralaimėti.

Bet šių klausimų nagrinėjimas nėra mūsų tikslas, ir jis mažai bendro teturi su lietuvių rezistencijos uždaviniais. Kiek sustojome ties juo, tik vedini įdomumo ir norėdami atžymėti kaipurias Amerikos lietuvių bendruomenines nuotaikas. Jei bendruomenė remsis tik srovinėmis artimetikomis, ji niekad nepasieks pačios bendruomenės gelmės. Čia bendruomenė dar tebejiško savęs ir tebe!aukia kitokių nuotaikų atsiskleidimo.

A. D-as

PASITARIMAS LIETUVIŠKOJO DARBO KLAUSIMAIS

Lietuvių Tautinio Sąjūdžio ir Lietuvių Žurnalistų Sąjungos pirmininko V. Rasteno lankymosi proga Vokietijoje, birželio 22-26 dienomis, įvyko pasitarimai lietuviškojo darbo klausimais. Be svečio, pasitarimuose dar dalyvavo LAS, LLKS, LRS ir LTS atstovai — S. Vykintas, J. Bataitis, S. Žymantas, K. Drunga ir T. Šidiškis. Pasikeitus nuomonėmis, nustatytas didelis

LAS, LLKS, LRS ir LTS pažiūrų vienodumas Lietuvos laisvinimo ir lietuviybės išlaikymo klausimais. Sutarta toliau vystyti bendrą darbą, kuriam pagrindai buvo padėti praeitų metų pabaigoje, padarius keiturioms grupėms atitinkamą susitarimą ir įsteigus Lietuvos Nepriklausomybės Fondą.

AMERIKOS LRS PASTOVIOSE VĖŽESE

Apie ketvertą metų Lietuvių Rezistencinės Santarvės padaliniai Jungtinėse Amerikos Valstybėse buvo organizacinėje stadijoje. Organizacinio tinklo plėtimą ir darbo derinimą atliko du organai: LRS Vyr. Komiteto Sekretoriatas Amerikos Reikalams, vadovaujamas VK nario Stepo Mackevičiaus, ir LRS Amerikos Krašto Komitetas, vadovaujamas VK nario Dr. Petro Pamataičio. Abu organai veikė pagal LRS Laikinąjį Statutą. Jie abu atliko didelį darbą, tiek organizuodami santarvininkų padalinius Amerikoje, tiek kitaip plėsdami jų veikimą ir kur reikia atstovaudami LRS reikalus.

1954 m. kovo mėnesį, Detroito LRS skyriaus pastangomis, LRS organizacija buvo inkorporuota Michigano valstybėje (pagal Act No. 327 of the Public Acts of 1931) ir gali viešai veikti visose JAV-se. Ji buvo pavadinta Amerikos Lietuvių Rezistencinė Santarvė (ALRS) ir, prisitaikindama vietos įstatymų dedamoms sąlygoms, paruošė atitinkamą ALRS statutą.

ALRS statutą buvo nuodugnai apsvaistytas visų vadovaujančių organų ir taip pat aptartas visų padalinių susirinkimuose. Įnešus reikiamas pataisas bei jas suderinus, ALRS statuto projektas visuotiniu narių balsavimu beveik vienbalsiai

buvo patvirtintas ir priimtas. Pagal nustatytą tvarką šis nuolatinis statusas įsigaliojo 1955 m. vasario 10 dieną. Laikinieji organai turėjo užbaigti savo darbą, kai bus išrinktas pagal naująjį statutą Amerikos Lietuvių Rezistencinės Santarvės Centro Komitetas.

ALRS Centro Komiteto rinkimai įvyko 1955 m. gegužės-birželio mėnesiais. Balsavimai buvo atlikti visų skyrių specialiuose susirinkimuose ar korespondencinių kelių. Rinkimus, pagal atitinkamas taisykles, pravedė speciali statute numatyta Rinkiminė Komisija, pirmininkaujama **Kazio Bario-Barausko**.

Rinkimuose dalyvavo per 95 procentai organizacijos narių, Jiems pasibaigus ir balsus suskaičiavus, Rinkiminė Komisija atitinkamu protokolu pranešė, kad į naująjį Amerikos Lietuvių Rezistencinės Santarvės Centro Komitetą, buvo išrinkti, kaip daugiasia balsų gavę, šie santarvininkai: **Vladas Žilinskas, Stepas Mackevičius, Aleksandras Daunys, Bronius Bieliukas, Laima Valiukėnienė, Ligija Bieliukienė** (visi iš ALRS New Yorko skyriaus), **Bronys Raila, Dr. Petras Pamataitis, pulk. Ignas Šešplaukis ir Bronius Gediminas** (visi iš ALRS Los Angeles skyriaus).

Šalia šių 10 Centro Komiteto narių, taip pat buvo, pagal balsų daugumos eilę, išrinkti keturi CK-to kandidatai: **Vincas Tamošiūnas** (Detroit sk.), **Henrikas Žemelis** (Rochesterio sk.), **Jonas Galminas** (New Yorko sk.) ir **Jonas Budrikis** (Chicagos sk.).

Rinkimams iš įvairių skyrių buvo nominuotas 21 kandidatas.

Liepos mėn. viduryje naujasis Amerikos Liet. Rez. S-vės Centro Komitetas šiaip pasiskirstė pareigomis:

ALRS Centro Komiteto pirmininku buvo išrinktas — **Bronys Raila**, vicepirmininkai — **Dr. Pamataitis ir Vladas Žilinskas**, sekretorius — **pulk. Ignas Šešplaukis**, išdininkas — **Aleksandras Daunys**, jaunimo ir studentų reikalams — **Laima Valiukėnienė**, nariai — **Stepas Mackevičius, Ligija Bieliukienė, Bronius Bieliukas ir Bronius Gediminas**.

Netrukus bus išrinkti Kontrolės Komisijos ir Garbės Teismo nariai.

Naujam Centro Komitetui teks pareiga plėsti ir stiprinti santarvininkų organizaciją ir veiklą Amerikoje. New Yorko C. K-to narių grupei, be to, praktiškai atitenka daug svarbių uždavinių LRS atstovavimo ir veiklos srityse, kaip Lietuvos Nepriklausomybės Fondo, keturių grupių bendradarbiavimo jungtiniuose organuose ir kt.

LRŠ EUROPOS PADALINIŲ ATSTOVŲ SUVAŽIAVIMAS

Š.m. liepos mėn. 9 ir 10 d.d. D. Britanijoje, Manchesteryje, įvyko LRS-ės Europos Padalinių Atstovų Suvažiavimas.

Suvažiavime buvo paskelbti šie pranešimai: 1. LRS-ės išeitas kelias ir jos politinė būklė, — S. Kuzminskas, 2. Okupuotosios Lietuvos dabartinės būklės klausimais — S. Zymantas, 3. Užsienio lietuvių politinės būklės klausimais — K. Druga, 4. LRS-ės organizaciniais ir Santarvės žurnalo reikalais — F. Neveravičius.

Pranešimų išklauses ir juos aptaręs, suvažiavimas priėmė rezoliuciją:

„1. Mūsų Tautai kenčiant sunkią okupaciją ir okupantai siekiant pavergti jos sielą, LRS-ės Europos padalinių atstovų suvažiavimas pagarbiai mini visus žuvusius dėl tautos laisvės, kenčiančius sovietiniuose kalėjimuose bei ištėrime, sveikina, tautiečius okup. Tėvynėje ir pakartotinai pareiškia, kad okupuotosios Lietuvos reikalai, mūsų Tautos kova dėl lais-

vės ir nepriklausomybės lieka pirminis ir svarbiausias LRS-ės rūpestis.

2. Suvažiavimas sveikina Lietuvos Diplomatinijos Šefą, visus Nepriklausomos Lietuvos Respublikos Atstovus užsienyje bei Lietuvos Diplomatinės Tarnybos narius ir pakartotinai pareiškia LRS-ės nusistatymą, kad vienintelė išlikusi Nepriklausomos Lietuvos valstybinė institucija užsienyje — Lietuvos Diplomatinė Tarnyba — ir jos atsakingas darbas Lietuvai yra visuotiniai remini. Vien tik Lietuvos Diplomatinė Tarnyba tegali kalbėti Lietuvos Valstybės vardu ir ją atstovauti. Tik Lietuvos Diplomatinė Tarnyba turi teisę vadovauti Lietuvos užsienio politikai.

3. Suvažiavimas sveikina keturių grupių — Lietuvos Atgimimo Sąjūdžio, Lietuvos Laisvės Kovotojų Sąjungos, Lietuvių Rezistencinės Santarvės ir Lietuvių Tautinio Sąjūdžio — susitarimą ir išreiškia viltį, kad prie jo prisidės ir daugiau organizacijų ir jis išsaugys į platų laisvės

lietuvius jungiantį centrą, kuris pozityviai ir našiai dirbs lietuvišką darbą.

4. Suvažiavimas sveikina Lietuvos Būklės Studijų Centro įsteigimą ir laiko šį sumanymą esant didžiai naudingą Lietuvos laisvės bylai ginti.

5. Suvažiavimas sveikina Lietuvos Nepriklausomybės Fondo įsteigimą, ragina savo narius ir visus laisvus lietuvius, kuriems rūpi remti realų lietuvišką darbą, aukoti Lietuvos Nepriklausomybės Fondui.

* * *

Lietuvių Rezistencinei Santarvei tiesiogiai ar per savo narius nuo pat pirmųjų Lietuvos okupacijos dienų aktyviai dalyvavus tautos kovoje dėl laisvės ir sudėjus skaudžių aukų, suvažiavimui yra aišku, kad kelias į tautos laisvės ir nepriklausomybės atstatymą yra sunkus, aukingas ir gali būti ilgas.

LRS-ės Europos padalinių atstovų suvažiavimas, vykštą Lietuvai skaudžiomis

okupacijos penkioliktomis mėtinėmis, reiškia dar tvirtesnį savo pasiryžimą neuilstamai dirbti, kovoti ir aukotis dėl Lietuvos laisvės ir nepriklausomybės atstatymo demokratiniais pagrindais, kurie kiekvienam lietuviui ir Lietuvos gyventojui savoje laisvoje tėvynėje užtikrintų teisingą ir laimingą rytojų.

Laisvė Laisvoje Tėvynėje!"

* * *

Suvažiavimas padarė eilę nutarimų ir išrinko naują LRS-ės Europos Komitetą, kuris pasiskirstė pareigomis šiaip:

K. Drunga, — pirmininkas, **S. Žymantas** — vicepirmininkas, **F. Neveravičius** — I-asis sekretorius — bendriems reik., **J. Bendorius** — II-asis sekretorius — organizaciniais reik., **J. Masiulis** — III-asis sekretorius — socialiniams reik., **T. Vidugiris** — išdininkas, **V. Dargis**, **V. Stabčinskas** nariai. Kandidatai: **J. Ramonis** ir **D. Banaitis**.

V LIETUVISKI LEIDINIAI SVETIMOMIS KALBOMIS

Lietuviškos informacijos svetimomis kalbomis reikalas nuo seno kėlė ir tebekeilia susirūpinimą. Nebuvo ir nėra daroma toje srityje to ir taip, ką ir kaip galima buvo ir tebegalima šiandien padaryti. Visa tai liūdno pasėkmės liūdnojo vlikinio palikimo.

Todėl Lietuvos Socialdemokratų Partijos išvijoje pastanga šiais metais vasarą įvykusiame Socialistų Internacionalo Kongresui pateikti Lietuvos laisvės reikalu propagandinį leidinį anglų kalba „LSDP for Lithuania's Freedom“ turėtų būti sveikintinas ir sektinas pavyzdys.

Lietuviškos spaustuvės Londone „Nida“ rūpestingai atspausdintas šis 32 psl. leidinys, kurio autorium nurodytas S.A. Viktoras, trumpai paminėjęs Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimą 1918 metais ir 1940 metais prasidėjusią Lietuvos okupaciją, toliau plačiau apžvelgia LSDPartijos istoriją ir veiklą nuo jos įkūrimo 1893 metais iki 1918 m. ir vėliau Nepriklausomoje Lietuvoje. Kita leidinio pusė skirta pirmosios sovietinės okupacijos įvykiams išdėstyti, vokiečių įsiveržimui į Lietuvą ir rudosios okupacijos metui, socialdemokratų kovai prieš okupantus ir antrajai bolševikų okupacijai.

Toliau šiame leidinyje, tenka pasakyti, silpnokai, aprašytos šių dienų okupuotos Lietuvos ūkio, pramonės ir žemės ūkio sąlygos, padarytos kaikurios išvados, ir leidinio turinys baigiamas LSDPartijos įsi-

tikinimu dėl žmoniškumo principų laimėjimo ir būsimos Lietuvos laisvės.

Iš tikrųjų, šis įvykdytas sumanymas būtų sveikintinas, jeigu... jeigu tame leidinyje būtų išvengta kaikurių teigimų ir stambių klaidų, dalykų, kurie Lietuvos laisvės reikalui vargu ar gali tarnauti.

Šiam leidiniui aptarti skirtos žurnale vietos aprėžimas neleidžia plačiau jo apžvelgti. Vieną kitą dalyką visgi tenka išskirti.

Galima abejoti, ar tikslinga buvo leidinį leisti, nurodant jo autorium slapyvardį S.A. Viktorą, ir vietomis jau net atsiminimų forma (15 psl.), vieton išleisus jį LSDP vardu, kaip oficialųjį jos dokumentą.

Nesime čia pateiktos ir, pripažinkime, garbingos LSDP istorijos, tačiau vargu, ar galima sutikti su tuo, kaip vaizduojama buvusi Lietuvos santvarka, ir ypač su nesuvaldomu partiniu pasitenkinimu bei pagieža, išreikšta sakiniu, kad tas režimas „collapsed sooner than it could itself have expected. The regime was wiped out by the Soviets, which occupied Lithuania in June 1940“ („žlugo greičiau, negu pats to galėjo tikėtis. Režimas buvo nušluotas Sovietų, kurie okupavo Lietuvą 1940 m. birželio mėnesį“).

Savaime aišku, negalima nei norėti, nei reikalauti, nei laukti iš socialdemokratų, kad jie buvusią Lietuvos santvarką mylėtų ar imtų ją garbinti. To niekas iš jų nė

nerieikalauja, ir būtų klaida, jeigu jie imtų tai daryti. Bet koks menkas atrodo tos santvarkos „political terror“ palyginti su žiauriomis okupacijos sąlygomis, kuriomis taip gąsdinami vakariečiai.

Kuriam reikalui tu buvusios santvarkos „politinio teroro“ perdėtas pabrėžimas šiandien gali tarnauti? Gal tam, kad Vakarai mielai pasitenkintų „neutralizuotomis“ Centro ir Rytų Europos valstybėmis su komunistų vadovaujamomis „koalicinėmis“ vyriausybėmis, nes, esą, negi grąžinsi buvusius kapitalistus ir žemvaldžius? Tokių balsų Vakarų spaudoje jau yra būvę.

Gaila, kad partinis momentas ir partinė pagieža pranešė lietuviškąjį jausmą ir patriotizmą. Teisybė, buvusioji santvarka buvo nušluota sovietinės kariuomenės, ji „žlugo greičiau, negu pati to galėjo tikėtis“, bet socialdemokratai nemato ar nenori matyti, kad drauge su tuo režimu visa Lietuvos Nepriklausomybė taip pat buvo sovietų „wiped out“ ir kad, jei tas režimas „collapsed“, tai svetimų tankų dėka.

Pagaliau, kur nuoseklumas? Penkioliktame puslapyje rašoma, kad tasis buvusio režimo „politinis teroras“ sulikvidavo visas politines partijas, o septynioliktame puslapyje kalbama, kad tai padarė bolševikai pačios okupacijos pradžioje.

Neatrodo, kad toks partinės pagiežos afišavimas šiomis sunkiomis Lietuvai dienomis galėtų patarnauti jos Laisvės reikalui.

Negeriau, jei ne dar blogiau, yra, kai bandoma pateikti okupacijos padarinius, skaičius ar atvaizduoti Lietuvos būklę antrosios bolševikų okupacijos metu. Šios leidinio vietos parodo visišką chaosą, viešpataujantį lietuviškame informaciniame darbe užsienyje.

Nežinia kodėl, išvežtųjų 1941 m. birželio mėn. 14-18 d.d. skaičius nurodomas 32.000, kai oficialūs duomenys nurodo 34.260 asmenų. Kauno ir Vilniaus universitetai vokiečių buvo uždaryti dėl lietuvių atsisakymo kurti SS legioną, o ne, kaip leidinyje nurodyta, dėl atsisakymo stoti į „darbo frontą“ (Labour Front). Partizanų skaičius Lietuvoje antros okupacijos pradžioje leidinio nurodytas apie 60.000 — dvigubai didesnis, negu buvo praneštas pačių rezistencinių sluoksnių.

Dar blogiau su pateiktais išvežtųjų 1948/9 m. ir vėliau skaičiais, kurie nurodyti apie pusę milijono žmonių! Kiek tad, Lietuvoj yra likę gyventojų, jei vien per 1948/9 metų išvežimus ir vėliau buvo išvežta pusė milijono žmonių?

Tik paskaičiuokime įvairiomis progomis pateiktus duomenis: 1941 metais išvežta 34.000, vokiečiai sunaikino 250.000 žydų,

partizanų žuvo 20.000 (22 psl.), i Vakarus pabėgo 75.000; einant oficialiais VLIK'o duomenimis vokiečių kacetuose žuvo 50.000; įvairiais oficialiais duomenimis, vokiečių išvežta darbams i Vokietiją 100.000; pasak socialdemokratų, 1948/9 m. ir vėliau išvežta 500.000 žmonių; i Lenkiją repatriavo 178.000, vadinasi, iš viso jau turime 1.507.000 žmonių, dingusių iš Lietuvos. Tuo būdu, pusę Lietuvos gyventojų dabar turėtų sudaryti rusai ir kitokie atvežtiniai.

Ne, su tokia propaganda, tokiais išvežtųjų ir sunaikintųjų Lietuvos žmonių skaičių manipuliavimais mes tikriausia ne gera darome, bet didelę žalą. Ką ir kuriuo tikslu mes norime įtikinti, nepagrįstai tvirtindami, esą per porą metų (1948/9) buvo išvežta iš Lietuvos apie 500.000 žmonių, ko norime pasiekti, taip tvirtindami? Nebent to, kad Lietuvoje lietuvių nebėra, ir todėl nėra reikalo jų laisvinti.

Šitokiomis informacijomis ir propagandinėmis klaidomis tikrai pakirstas gero sumanymo naudingumas. Gaila.

* * * * *

Prieš keletą metų Ministerio Paryžiuje dr. S. Bačkio rūpesčiu ir darbu rodėsi lietuviškas informacinis biuletenis prancūzų kalba „Bulletin Lithuanien“. Jo buvo išėję keturi numeriai, tačiau VLIK'ui nutraukus finansinę paramą, biuletenio leidimas turėjo būti sustabdytas.

Šių metų liepos mėnesį, finansinės paramos klausimą sutvarkius kitais pagrindais (subsidijuoja Lietuvos Diplomatinė Tarnyba), biuletenio leidimas atnaujintas ir išleistas jo 1955 m. 1 (5) numeris.

Gerai suredaguotas, sutvarkytas, dailiai grafiškai apipavidalintas ir gražiai išleistas, nors ir kuklus, šis biuletenis neabejotinai yra labai naudingas ir reikalingas dokumentacinis Lietuvos Diplomatinės Tarnybos leidinys.

Jame randame eilę dokumentų, ištraukų ir kalendoriumą. Trumpai priminta Sovietų Sąjungos sudarytoji su Lietuva 1926 m. nepuolimo sutartis, išminėtos kulkarios likiminės Pabaltijo valstybės datos, pateiktas Lietuvos Diplomatijos Šefo min. S. Lozoraičio raštas Jungtinių Tautų Plenumo Prezidentui E.N. van Kleffens, Europos Tarybos rezolucijos dėl pavergtųjų Europos tautų likimo ir religinių persekijimų Centro ir Rytų Europos kraštuose, Europinio Sąjūdžio Tarptautinės Tarybos rezolucija 1955.VI.11 ir 12 d.d., Prancūzų Komiteto Laisvajai Europai atsišaukimas i Rytų Europos tautas, Tarptautinio

LIEPSNELĖS IR DŪMELIAI UGNIAKURO PELENUOS

Peržvelgus kelių paskutinių mėnesių lietuviškų laikraščius, toliau tebematai mirguliuojančius tuos pačius žodžius: kova, politika, teisė, pareiga...

Iš tikrųjų, gal nėra čia nei kovos, nei politikos, labai nedaug teisių ir dar mažiau atliekamų pareigų. Bet širdžiai miela, kad mūsų tautietis dar mąsto ir kaip išmąnydamas dar „kovoja“.

Pasikapstykime ir mes šį kartą mūsų politikos ugniakure. Pajieškokime aukso, žibancio ir pelenuose. Neliūskime jo neradę. Aukštas ir valdžia gadina žmogų. O pelenai? Jie irgi daug nepraturtina. Bet radęs pelenų krūvelę bent žinai, kad anksčiau čia tikrai būta ugnies...

TAIKLIAI PATAIKYTA

Vis dar nesusitariama dėl Pasaulio Lietuvių Bendruomenės prigimties ir paskirties. Buvęs Vliko narys, liaudininkų atstovas J. Jaks-Tyris griežtai pasakė, kad Pasaulio Liet. Bendruomenė skirta ne politikai.

Visada veiklus ir energingas Vokietijos Lietuvių Bendruomenės pirmininkas Pranas Zundė „Europos Lietuvio“ savaitraštyje nemažiau energingai pasipriešino.

Jo įrodinėjimai blaivūs ir apčiuopiami: vienas iš PLB tikslų yra dėjimasis prie Lietuvos laisvinimo veiklos. Šis dėsnius pabrėžtas ir Lietuvių Chartoje. Tad ar tik savo mokesčiais pasaulio lietuviai turi remti Lietuvos laisvintojus, o šiaip jau jiems neleistina domėtis politika, neleistina joje dalyvauti

Pranas Zundė teigia, kad visų veiksmų, visų grupių, taigi ir visų lietuvių priemonės, skirtos laisvinimo darbui, iš esmės yra politinės. Jos igyja tikrąją prasmę tik tada, kai yra politinės. Priemonės gali būti skirtingos, bet tautinis interesas reikalauja, kad jos būtų suderintos.

Ir Zundė rašo: „Vienokių ar kitokių veiksmų svoris esamoj demokratinėj visuomenės santvarkoj priklausys nuo to, kiek jie vadovausis pagrindiniu tos santvarkos dėsniu: by the people, through the people, for the people — tautos, per tautą, tautai. Tai nėra tas pats, kas „veiksniui, per veiksnį, veiksmui“. Pastarąją koncepciją galima buvo vadovautis Liudviko XIV laikais, bet dabar ji yra jau savo amžių atgyvenusi“..

„TREMIES“ DEMOKRATIJA

Taigi, kad dar neatgyvenusi! Lietuvos emigrantų didžiama kaip tik šia „koncepcija“ tebesivadovauja. Ypač tas minėtasis „veiksny“!

Čia Pranas Zundė taikliai sumini Abraomo Lincolno esminę ir gražiausią vietą iš jo Gettysburgo prakalbos, nors trupčiuką ir netiksliai cituodamas. Autentiški Lincolno žodžiai apie demokratinės valdžios esmę buvo tokie: „government of the people, by the people, for the people“. Jų prasmė išversta teisingai — valdžia iš tautos, vykdoma per tautą, skirta tautai...

O kaip su mūsų vyriausiu ir vadovaujančiu veiksmu?

Kaip žinoma, mūsų emigracinė demokratija tebėra visiškai kitokia. Pasaulio

Teisinių Kongreso, įvykusio š.m. birželio mėn. Atėnuose rezoliucija, Pavergtųjų Europos Tautų Seimo specialios sesijos Strassburge š.m. liepos 1-4 d.d. rezoliucijos ir atsišaukimas į pavergtąsias Europos tautas, Lietuvos Diplomatių Šefo min. S. Lozoraičio raštas Pavergtųjų Europos Tautų Seimo Pirmininkui A.V. Masens, spaudos atgarsiai koegzistencijos klausimais, Lietuvos diplomatių Atstovų Washingtono, Londone ir Paryžiuje demaršai

atitinkamos vyriausybės Ženevos konferencijos išvakarėms.

Taipgi pažymėtas birželio mėn. išvežimų minėjimas Paryžiuje ir pateiktos JAV-ų Prezidento Eisenhowerio ir Valstybės Sekretoriaus Dulles pareiškimų Lietuvos ir kitų Pabaltijo valstybių reikalu ištraukos.

Tai labai reikalingas ir Lietuvos Bylai ginti naudingas diplomatinės dokumentacijos leidinys.

S. Ž.

Lietuvių Bendruomenei, t.y. „tautai“ (tegu ir mažai tautos daliai) vlikiniai atstovai nurodo, kad visai ne jos pareiga dalyvauti ir veikti politikoje. Tam yra partijų komitetai, kurių „valdžia“ ir „veiks“. Matyt, tai tik jų tokia „demokratinė“ teisė. Taigi, mūs „tremties valdžia“ eina ne iš „tautos“, ne iš Bendruomenės, bet iš partinių komitetų, kurie patys nustato, kas, ką, kaip ir kiek turi atstovauti.

Taipgi mūsų „tremties valdžia“ vykdoma ne per „tautą“, ne per Lietuvių Bendruomenę, bet pagal niekieno nerinktų „tautos atstovų“ aritmetiką, kurios sudėties ar atimties veiksmus atlieka įvairūs užkulisiniai komitetai. Nuostabi „demokratija“, apie kokią Lincoln net nesapnavo!

„TAUTA“, SKIRIAMA „VALDZIAI“!

Pagaliau, mūsų „tremties demokratijoje“ ne vyriausias veiksnys, t.y. valdžia, skiriama tautai, šiuo atveju pasaulio lietuviams, bet pasaulio lietuviai skiriami tam veiksmui.

Juk ant jaučio odos nebesurašytum griežčiausių veiksmų tvirtinimų ir graudenimų, kad — kas nepalaikys to save pasiskyrusio vadovaujančio veiksmo, tas ardsy vienybę... Tauta turi paklusti veiksmo nurodymams, viską aukoti veiksmui, girti veiksmo didelius darbus, remti moraliskai ir pinigiskai, pripažinti vienintelį jo autoritetą, laikyti vieninteliais augščiausiais vadais ir nekaišioti kuolų į jo darnų vežimą...

Žodžiu, pas mus viskas priešingai, ne gu kadaise galvojo prezidentas Lincoln.

Ir Pranas Zundė puikiai pataikė primindamas, kas yra demokratinė politika, ir kas buvo Liudviko XIV laikai. Pas mus gi vis tebėra liudvikėlių politika.

Užsienio lietuvių politiką jie nuvedė į akligatvį. Tokiais „Lietuvos laisvinimo reikalais“ užsienio lietuvių visuomenė (vadinasi, bendruomenė) vis mažiau besidomi.

Bet Dr. P. Pamataitis šiuo klausimu bus irgi nemažiau taikliai pataikęs, sakydamas:

„Lietuvos reikalais gal ji labai domisi, bet ji gal nenori domėtis tik kurios partijos reikalais. Taip yra“.

Taip yra!

METŲ IR DEŠIMTMEČIŲ DARBAI

A. J. Kaulėnas, „Laisvosios Lietuvos“ bendradarbis iš Londono, eilėje straipsnių nagrinėjo įvairius lietuvių politikos ir kultūros reikalus užsienyje.

Ir pradėjo juos su nedažnu mūsų spaudoje blaivumu, išeidamas iš pagrindo:

„Lietuviškoji politinė tremtis yra maža. Tai tik trupinėlis tautos“...

Bet pasirodo, kad vienam šios tremties trupinėlio trupinėliui gali būti suteiktas nepaprastai stambus vaidmuo. Straipsnyje „Nepameskime tikrojo kelio“ A. J. Kaulėnas rašo:

„Mes privalome plačiai atidaryti savo laikraščių skiltis ateinančių valandų darbui. Privalome daugiau nagrinėti esamą padėtį Lietuvoje ir realiai daryti reikiamas išvadas iš to. Reikia mums susirūpinti tautinės minties kadru — darbininkų parengimu, kad grįžimo valandą laisvon Lietuvon, kada išsisklaidysime po Lietuvos kaimus, miestelius ir miestus, iš kurių turėtų įsiliepsnoti galinga ateinančios Lietuvos nacionalinė srovė. Štai, kur mūsų pagrindiniai darbai.“

IR KONSERVAI SVAJOJA APIE ATEITĮ!

Tautai išlikti ir ypač jos laisvei atkovoti pagrindinių darbų yra labai daug.

Ir kiekvienas jų didžiai svarbus savo vietoje.

Svarbūs yra ir A. J. Kaulėno suminėti pagrindiniai darbai, tik gal kiltų dar tam tikrų abejonių, ar jie yra pagrindiniai iš pagrindinių.

Minties tikslumui ribų nėra, bet artintis prie idealinio tikslumo jau dabar galėtume mėginti. Dabartinės Lietuvos gyvenimo būklės studijos ir blaivių išvadų iš to pasidarymas, be abejo, turėtų būti vienas iš mūsų pagrindinių darbų. Tūlos užsienio lietuvių politinės grupės, nekreipdamos dėmesio į tikrąją Lietuvos gyvenimo būklę ir jos tikrovės raidą, neišvengiamai atsiskirs ir nuo jos ateities raidos!

O tačiau beveik visos jos tebegalvoja, kad kada nors jos parneš Tėvynei savo evangelijas, t.y. savo senas viltis ir svajones konservų dėžutėse...

Bet kaip kurios grupės ima jį pavoju nutrukti tautos gyvenimo besikeičiančią tikrovę. Jos ima suprasti mintį, kurią šiame žurnale įsakmiai buvome pareiškę prieš trejus metus, o kitose vietose ir kitais būdais jau prieš dešimtmetį.

Tik mums atrodytu, kad savo laikraščių skiltis turėtume atidaryti ne „ateinančių valandų darbui“, — bet ateinančių metų ir gal vis dešimtmečio.

Tai darbas ne valandų, bet ilgas ir nuolatinis.

KAS DAUGIAU NYKSTA?

Užvis daugiausia dėl savo pagrindinumo mums keltų abejonė apie „galingą Lietuvos nacionalinės srovės įsiliepsnojamą“ būsimąją laisvoje Lietuvoje.

Abėjonė gal dėlto, kad ši puošni mintis labai gimininga su kitomis jau žino-

momis ir dažnai kartojamomis puošnios mintimis.

Išivių ir pabėgėlių politinės skeveldros nuolat ir visais laikais liepsnoja užsimojimams parnešti evangelijas ir savo gimtuosius kraštus. Kas seka mūsų partinę spaudą, dažnai gali išgirsti, kaip misionieriškai nusiteikusių grupės skelbia parnešančios Lietuvai tai naują galingą katalikišką, tai demokratišką, tai socialistišką srovę. Aišku, kad ir galinga nacionalinė srovė sunkiai begali išvengti savo pasisakymų...

Mes manėme ir vis stipriau tebemanome, kad tai nėra tiesioginis „tremties“ uždavinys. Juo labiau tai joks pagrindinis jos darbas! Tai tik būdingos emigrantių iluzionierių svajonės.

Tarp kita ko, jos kyla iš prielaidos, jog būsimoj Lietuvoje tarsi turėtų pristigti tiek nacionalinės minties, tiek visuomeninio darbo vadų...

Igi aktyviosios rezistencijos metai Lietuvoje tokios išvadų nerodė. Tautoje nuolat reiškėsi nacionalinė mintis, augo jos nauji kovotojai ir vadai.

Priešingai, — daug greičiau ir labiau nyksta toji „tremtis“ su savo trupinėliais, nesugebama nei suburti rezistencinių pajėgų (daug lengvesnėmis aplinkybėmis), nei išaugindama naujų vadų, o bent tuo tarpu viską palikusi pasenusiems partiniams politikieriams.

Deja, vis dar taip yra...

KRIVIAI IR VAIDILUTĖS...

Ir daugelis jų — labai smarkūs savo pamokslais. Patys ligšiol nei per plauką nesugebėję įgyvendinti lietuviškos vienybės misijos užsienyje jie darosi labai iškalbingi, kai pradeda kitiems misionierišką pamokslus sakyti.

Šiems mokslo metams pasibaigus, mokykliniam jaunimui specialių atsišaukimą išleido net „vieningo ir pasiaukojusio“ Vliko visą pusmetį išbuvęs neteisėtas ir neperrinktas pirmininkas M. Krupavičius (žiūr. „Draugas“, 139 nr.).

Lietuviškas mokyklas užsienyje teisingai pavadinęs lietuviškomis šventovėmis, jis tuojau pat įpuola į kraštutiniausią emigrantių misionieriškumą bei tuščiažodžiavimą, tų mokyklų mokiniams sakydamas: jūs esate „kriviai ir vaidilutės, kurie, sugrįžę Lietuvon, šventąją lietuvišką ugnelę sukurs jos sugriautuose aukuruose ir ves savo tautą laimės, gerovės ir garbės keliais!“

Graži būtų mintis, ir paimta beveik tiesiai iš Vytauto Alanto „Pragarų pošvaisčių“ romano!.. Tik labai keistai katalikiško prelado lūpose skamba šie patys „pagoniškausi“ senovės lietuvių tikėjimo simboliai ir sąvokos: kriviai ir vaidilutės, aukurai, šventoji lietuviška ugnelė...

O toliau?... Krupavičius aiškina: „Su-

grįžę Lietuvon, rasime daug ir medžiaginių ir dvasinių griuvėsių. Mes iš tremties turėsime nuvežti tėvynėn to, kas ten bus reikalingiausia. O reikalingiausia — skaiti tautinė siela, pasiaukojimas, neribotas augštas moralinis lygis. Ir karšta Dievo mellė“...

Galima pilnai sutikti, kad lietuviui, kaip ir kiekvienos tautos tauriam žmogui, visuomet buvo ir bus reikalinga skaiti tautinė siela ir augštas moralinis lygis. Šių vertybių niekur ir niekad nebuvo ir nebus per daug. Reikia taip pat sutikti, kad per porą dešimtmečių bolševikams ugdžius Lietuvos jaunimą griežtai ateistinėje dvasioje, bus jo tarpe jaučiamai pasigendama ir karštos Dievo meilės. Misionieriams čia bus kur pasirodyti. Tik tegu Viešpats juos saugo nuo pagundos pasidaryti XX amžiaus kryžiuočiais, kurie nauja ugnimi ir kalaviju nešų krikščionybę į Lietuvą, kaip anuomet prieš 700 metų...

Tačiau saikas ir dabar reikalingas. Atsižvelgiant į jau sudėtas ir dar sudėsimas Lietuvos jaunimo beribes aukas rezistencijoje, kalbėti apie tremties jaunimo „pasiaukojimą neribotą“ — yra mažų mažiausia neskoninga. Jau ir taip neteko prasmės žodžiai, kaip „didvyriškumas“ ar „kova“...

KURIE VADAI BUS STIPRESNI?

Nežinome ateities, ypač jei praeitų dar du ar penki nauji lietuvių tautos nelaisvės dešimtmečiai.

Gal tuomet fos dvasinės vertybės, kuriomis lietuvių tauta amžiais gyveno ir išliko, gal tuomet jos ir būtų pavojingai uždušintos, išrautos, sunaikintos?

Gal tada be nacionalinės, katalikinės ar kitokios srovės apaštalu iš užsienio Tėvynės lietuvis ir „nebeprisikeltų“?..

Niekas to šiandien negali žinoti.

Bet remdamiesi senesnės ir dar visai nesenos praeities patyrimais, remdamiesi mūsų ir daugelio kitų, skaičiumi net stambesnių emigracijų tautinio pradingimo daviniais, — mes tikime, kad nacionalinė mintis ir kitos esminės lietuviškos vertybės, kaip buvo, taip ir liks visada pačios stipriausios su tauta, Lietuvoje, Tėvynės žemėje.

Ir labai, labai didelis klausimas: katrie katruos mokysime patriotizmo ar „pasiaukojimo begalinio“? Ir katrie savo gyvenimo pavyzdžiais pelnysime būti pavadinti nacionalinės minties liepsnomis ar dieviškosios meilės trykšlėmis?

Tauta turėjo ir turės vadų. Ir paprastai, — juo sunkesnė kova, tuo kietesnio būdo vadai joje grūdinasi.

Tad gal veltui puoselėjame išdidžią svajonę, jog tik mes, kada nors grįžę Tėvynėn, įžiebsime savo tautiečiams galiną nacionalinę ar religinę srovę. Galime.

ten rasti stipresnes sroves, negu mūsų dabartinės „tremtiniškos“ čiukslės!..

Per du pirmuosius Nepriklausomybės dešimtmečius daugelis Amerikos lietuvių, grįžę gimtinėn su (jų įsivaizdavimu) kilnėmis misionieriškais idėjų ar biznių viltimis, šiuo atžvilgiu jau buvo turėję labai karčių nusivylimų. Nevienas toks misionierius, nusvilęs pirštus, grįžo Amerikon.

Žinoma, nelygu žmogus, nelygu ir misionierius. Bet, svarbiausia, gal pats priėjimas prie reikalo buvo klaidingas. Emigrantai, kurie užsieniuose tesugeba prisirinkti tik paviršutinių blizgčių, dažniausia įgauna labai nevalyva įprotį — pūstis prieš savo Tėvynę. Ir Tėvynė su tokiais sunkiai besusikalba. Ir tokie iš Tėvynės vėl išbėga..

ATEITIES REGINYS

Jeigu išėvijios spauda ir organizacijos savo pagrindiniais darbais laikytų apaštaly ugdymą išblėsusiems srovių ugniakurams atkurti būsimoje Lietuvoje ir jeigu per stebuklą tie apaštalai kada nors ten suvažiuotų, mes galėtume vaizduotis tokį paveikslą:

Lietuvos miestuose, miesteliuose ir kaimuose pradeda atsikurti ilgos okupacijos ir žiaurūs karo suvarginti lietuviai. Jie sprendžia ir tvarko savo reikalus. Jie jaučiasi turį patyrimo ir išminties tvarkyti juos pagal esamas tikrovės sąlygas.

Grįžę iš Sibiro tikrieji tremtiniai, sužaloti fiziškai ir nerviškai, mėgina įsijungti į laisvą gyvenimą, — ne be sunkumų, nes jaučiasi labiausia nukentėję, nesuprasti, neatlyginti, neatsiskaitę su išdavi-kais..

O vėliau, viskam nurimus, pradeda važiuoti iš Amerikos, Kanados ir kitur keli tūkstančiai Tėvynės išsiilgusių „tremtinių“ su automobiliais, kaikurie pilnom kišenėm dolerių bei svarų, perka namus, atgauna ūkius, steigia fabrikus, krautuves..

Na, ir pradeda mokyti tautiečius patriotizmo, katalikybės, tikrosios demokratijos ar net tikrojo socializmo. Jie aiškina, kad reikia tuojau atkurti, įlepsnoti galingas sroves — vienį nacionalinę, kiti klerikalinę treči liberalinę, ketvirtį socialinę, penktį idealinę, šeštį materialinę..

Verta tik pagalvoti, koks turėtų rasti tų visų srovių „taikingas sugyvenimas“! Ir ar negaus apaštalai biznių?

O, kad atsirastų lietuvis „tremties“ rašytojas, kuris fantastiniame romane gabi atvaizduotų šį žavingą ir dramatišką būsimos Lietuvos paveikslą!

Tuomet, dirstelėjęs į tokį magišką ateities veidrodį, gal nevienas būsimas apaštalaus kiek perkratytų savo ateities galinčių srovių misionieriškas programas. Ir jau dabar pasidarytų kitokių pagrindinių uždavinių..

KETURIOS AKYS...

Bet ne! Mūsų galingosios politinės srovės, arba partijos, vis tebeteka. Ir būtent keturios politinės srovės, kurioms atitinka keturios politinės partijos.

Taip visi tebeaiškina, tai nenuostabu, jog taip tebeaiškina savo gražių sraipsnių serijoje ir Brooklyno „Vienybės“ bendradarbis E. Keturakis.

Žurnalistiniu požiūriu Keturakio straipsniai yra gera pastanga. Tai užsimojimas laisvai, savarankiškai patyrinti lietuviškos politikos klausimus, remiantis daugiau ar mažiau mūsų gyvenimo tikroviškais daviniais. Apstu čia tikrų faktų, karčių teisybės, bet, deja, apstu ir naivaus, nekritiško įvairių gandų kartojimo.

Pvz., autorius priima, kaip faktą, gryną išmislą, jog diplomatinį Lietuvos reikalų atstovavimas Bonnoje galėtų būti pagerintas, jei į Bonną, bendrai susitarę, kreiptųsi Krupavičius ir Lozoraitis ir kad taip, esą, vokiečiai norį.. Tai grynai pasaka, grynas išmislas, grynai fantazija laikyti save tokiu svarbiu „veiksniu“, be kurio negalys būti išspręstas Lietuvos diplomatinio atstovavimo užsieniuose klausimas.

Bet E. Keturakis vykusiai pasirinko sau slapyvardį, — jis tikrai yra keturakis.

Jis žiūri vis per keturias akis, taigi, ir mato visur keturius. Jis aiškina, kad kaip senoji lietuvių išėvija, taip lygiai ir naujoji ateivija Amerikoje yra aiškiai pasidalinusi į keturias politines sroves, kurioms Lietuvoje atitiko keturios politinės partijos — tautininkai, krikščionys demokrati, liaudininkai ir socialistai. Taip juk yra sudaryta ir Amerikos Lietuvių Taryba. Tos keturios srovės įeina ir į Vliką. Taigi, visos keturios pagrindinės lietuviškos srovės yra apjungtos, net stipriai sujungtos (konsoliduotos), ir esanti veiki nesamone dar toliau kalbėti apie kokią jį tolesnę konsolidaciją.

Visa blogybė esanti, kad tos keturios srovės dar tarpusavyje esančios suskilusios ar dirbtiniai susikaldžiusios ir nori būti atstovaujamos kelių papildomų atstovų. Ypač tai liečia krikščionys demokratus ir tautininkus, kurie esą susiskaldę dar į keturius padalinius.

KETURI IR VIENAS

Išaiškines, kad lietuviškų pagrindinių srovių tėra tik keturios, čia pat Keturakis rašo: „Bet juk dar perėitų metų gruodžio mėnesį paaikšėjo, kad tautininkai, laisvės kovotojai, Atgimimo Sąjūdis ir L. R. Santarvė sudarė bendrą centrą, tai yra koordinavosi. Ir tai visai natūralu, nes, pagaliau, tai viena ir toji pati tautininkiškoji srovė“..

Matot, kokia įdomi keturakio akių optika: vienoje vietoje iš daugelio jis mato tik keturius, o kitoje vietoje — iš keturių mato tik vieną...

Mes kiti daugelis, teturintieji tik dvi akis, visai natūraliu būdu greičiau pajėgtume išmatyti tik dvi lietuviškas idėines sroves — klerikalinę ir tautinę — liberalinę, jei taip būtų galima rupiai pasakyti. Bet kam čia dabar ginčytis dėl išgraužtų kiaušinių?

Tačiau visai aišku, kad antinacinės rezistencijos metu Keturakis nėra dalyvavęs nei vienoje „tautininkiškoje“ srovėlėje ir, galimas dalykas, jokioje kitoje, o tik iš kokio pašalio visa tai „objektyviai stebėjęs“.

Jei būtų dalyvavęs, būtų įsitikinęs, jog, pvz., Lietuvos Laisvės Kovotojus laikyti viena ir ta pačia politinės tautininkų srovės dalelyte yra gryna nesąmonė ir neatitinka faktų. Vyriausioje LLKS vadovybėje įtempčiausiu metu buvo kaip tik asmenys, kurių pakrikštymas tautininkais (partine prasme) jų būdų buvęs palaikytas įžeidimu, nes jie idėjiškai arčiau yra stovėję, liberalams ar net pvz., laudininkams ar socialistams, o šiaip daugumas būvęs nepartiniai ir visai nelinkę būti „įjungti“ į betkurią partiją. Tegu keturakis turi ir keturias akis, — bet niekas nėra jo įgaliojęs rezistencines organizacijas prijunginėti ar įjungti į politines bei partines grupes.

PIRŠLYS IŠ KANAPIŲ

Jei jis būtų arčiau dalyvavęs mūsų rezistencinių sąjūdžių pasikeitimuose ir rezistencijos uždavinių bei priemonių aptarimuose, jis būtų taip naiviai nepasigavęs ir kitos nesąmonės, jog ir Lietuvių Rezistencinė Santarvė esanti ne kas kita, kaip tik „viena ir toji pati tautininkiškoji srovė“.

Toks tvirtinimas yra visiškai nesupratimas nei LRS uždavinių, nei pačios jos priimtųjų. Jeigu ne nesupratimas, tai sąmoningas nenoras suprasti ir aklas kartojimas prasimanymų, kurie ligšiol daugiausia buvo „Draugo“ ir „Naujienu“ specialybė.

Kaip anksčiau BDPS, taip vėliau iš jos išsirutuliojusiai L. S. Santarvei visi lietuviai atrodė ir tebeatrodo geri ir tinkami tautos laisvės siekimo talkoje, kaip lygiai ir visų patriotinių mūsų partijų dalyviai.

Kaip anksčiau, taip ir dabar LRS vadovybė laikytų priešinga, savo pagrindiniams uždaviniams rūšiuoti savo narius pagal jų idėjinę priklausomybę. Kada reikėjo, reikia ar reikės, ji pasisakydavo ir pasisakys prieš visų keturių „pagrindinių srovių“ netinkamus veiksmus ar veikimo priemones Lietuvos išlaisvinimo srityje.

Per eilę metų LRS nevengė stovėti griežtoje ir atviroje opozicijoje, pvz., visai vli-

kinei ir visų Vliką sudarančių grupių laikysenai, ir buvo atvejų, kai LRS buvo viešai pasmerkta visų keturių „pagrindinių grupių“ atstovų Vlike, jų tarpe ir Tautinio Sąjūdžio atstovų!

LRS siekė ir siekia suburti galimai didesnę vertingų lietuvių patriotų talką Lietuvos rezistencijai pagelbėti ir naujosios Lietuvos atėities klausimams tirti, visai nejungiant to su jų partiniais ar ideologiniais katekizmais.

KAS YRA TAUTININKAS?

Politinėse diskusijose daugelis žodžių ir sąvokų pasidaro tokie daugiareikšmiai, kad nustoja betkuriuos prasmės. Kiekvienas juos tampo į savo pusę, kaip šunys padvėsusių kumele.

Jau seniau toks likimas ištikęs mūsų „kataliko“ sąvoką. Vieniems katalikas ir reiškia kataliką (religine prasme), o kitiems — jau krikščionį demokrata, frontininką ir pan. Tad pavadinsi ką kataliku, o daugeliui bus jau neaišku, ar tai tik katalikas, ar ir krikdemas.

Dabar panašiai yra atsitikę su „tautininko“ sąvoka.

Norėtusi manyti, kad tautininkai yra visi patriotai lietuviai užsienyje ir Krašte. Vadinasi, jie dirba tautai, tautą laiko didele vertybe, sielojasi savo tautos likimu, svajoja aukotis jos laisvei ir gerovai. Tokiais tautininkais tikrai yra santarvininkai. Tokiais tautininkais turėtų būti ir visi Keturakio ketursroviai: laudininkai, krik. demokratai, socialistai, ir visi.

O gal Keturakio norėta pasakyti, kad tie kiti nėra tautininkai? Kad tautinės vertybės jų jausmams ir jų programose nėra pagrindinės, nėra svarbiausios? Tada jie, žinoma, netautininkai ir todėl skiriasi nuo kitų, kurie jaučiasi esą tautininkai?

Kas tuomet yra tokie lietuviai? Klausimas dar neatsakytas...

SIMBOLIAI

Bet jis, nors ir netiesiogiai, yra atsakytas kituose Keturakio straipsniuose Vienybėje.

Tos kitos grupės, jo nuomone, užsienyje irgi nesančios partijos tikrąja to žodžio prasme, nes partijoms ne savo valstybėje rimto darbo kaip ir nėra. Tikra teisybė!

Užsienyje lietuviškos partijos yra, anot Keturakio, greičiau tik tam tikrų idėjinų srovių simboliai. Visai gerai pasakyta! Tai ir gali būti tik simboliai.

Bet ar nematėme, kokie tie „simboliai“ aršūs?

Kaip jie pjovėsi ir kovojo, ir tebekovoją!

Ir Vliką juk sudaro tik simboliai!

Būkime logiški iki galo: — vadinasi,

Vlikas nėra joks išlaisvinimo kovos organas, juo labiau joks vadovaujantis organas, o tik simbolis, simbolių suma. Ir tik simbolių firma tebūdama, — ko jis tačiau taip siekė ir tebesiekia valdžios?...

Taip prieiname ligi grynos nesąmonės. Ir grįžtame į ten, kur mes pradėjome jau prieš dešimtį metų.

Mes kiti nemanome, kad su simboliais bus atkovota Lietuvos laisvė. Todėl mes tvirtinome, kad Lietuvos politinių partijų pabėgę ar užsienin išstremti likučiai nėra nei pilnas visos lietuvių tautos balsas, nei pilna jos valia.

Ir kad nėra jiems nei moralinių, nei formalinių sąlygų vaidinti Lietuvos vyriausybę svetur. Toms visoms užsienyje esančioms pajėgoms tenka tik jungtis Lietuvos rezistencijai padėti, ir tiek.

Ir tai labai didelis vaidmuo, — labai sunkus ir pakankamai garbingas!

Už šias mintis mes iš BDPS Užsienio Delegatūros, vėliau iš LRS sluogsnų, — buvome pavadinti „skaldytojais“, „avantūristais“, „falsifikatoriais“, „vienybės griovėjais“, „Kremliaus talkininkais“...

Taip mus vadino, neraudamas iš gėdos, anas „simbolių komitetas“...

REZISTENCINĖ LAIKYSENA

Ir šiandien mes tebermanome, kad jei kas labai nori likti simboliais, tegu jais lieka.

Mes nesmerkėme ir nesmerkiame nei vienos partijos ideologijos. Ateis laikas, bus proga patikrinti, kiek jos betinka naujoms naujos Lietuvos sąlygoms ir kiek lietuviškai norės jomis naudotis.

Kolgi tas laikas ateis, reikalinga kitokia laikysena. Tai ta, kuri prasidėjo nuo 1940 metų vasaros.

Tada pasirodė, kad priešintis okupantui neužteko keturių srovių, neužteko dešimties partijų (kaip tik labai bloga, tai jos visai prapuola...), bet kad čia reikia visų lietuvių, ir kiekvienas lietuvis yra lygiai geras, jei tik gerai uždavinį atlieka.

Taip prasidėjo rezistencija.

Šimtai žuvo nelygioje kovoje.

Vėliau žuvo dešimtys tūkstančių.

Vis eiliniai lietuvių.

Tik tūli partijų lyderiai išsisaugojo (mat, simboliai reikalingi...).

Kiti dargi, vokiško kraujo lašu prisidengę, net tapo repatriantais.

Arba kai paskutiniame Lietuvos Ministrų Kabineto posėdyje, svarstant Rusijos ultimatumą, reikėjo apsispręsti: priešintis, ar pasiduoti, — tai tik labai nedaugelis pasisakė už priešinimąsi (t.y. rezistenciją!), o kitų partijų vadai su pasibaisėtinu ištižimu sakėsi už pasidavimą.

Tik šiandien, laisvoje „tretyje“, kai-

kurie iš jų net partijų pirmininkais tapę, kalba iš naujo apie „rezistenciją“.

Ir net dėsto, kad visos „trumpalaikės“ rezistencinės lietuvių grupės neturi „pastovaus pagrindo“. Joms, esa, dera tik prisidėti prie senųjų keturių partijų ir tuo... sumažinti partijų skaičių.

Partinių simbolių skaičių gal ir būtų gera sumažinti. Ypač tokių simbolių, kurie yra tapę pasidavimo simboliais kovoje su bolševizmu.

BENDRADARBIAVIMO SUSITARIMAS

Kaip matėme iš šių pastabų ir iš daugelio kitų lietuviškos spaudos pasisakymų, keturių grupių susitarimas bendradarbiauti Lietuvos laisvinimo plotmėje buvo kreivai ar visai nesuprastas.

Tikslio jo mintis, berods, buvo išdėstyta tik S. Kuzminko ir Dr. P. Pamataičio straipsniuose Santarvėje. Kiti daugelis nepajėgė išeiti toliau iš partinės ar tik srovinės plotmės. O toks keturių grupių bendradarbiavimo supratimas būtų kiaurai klaidingas.

LRS nuosekliai tebesilaiko savo steigėjų viešo pareiškimo visuomenei 1951 m. lapkričio 28 d. išdėstytu dėsnium.

Ten tarp kitko buvo mintis, jog LRS siekė ir sieks bendradarbiauti su visais lietuvišiais patriotais, su visomis lietuvių politinėmis, visuomeninėmis ir kultūrinėmis organizacijomis, kurios savo veiklą grindžia Lietuvos nepriklausomybės ir demokratijos dėsniais.

Buvo ir kita mintis, kad dabartinis Vlikas reikalingas pagrindinio pertvarkymo, kuris įvykdytinas, atsižvelgiant į esamą tarptautinę padėtį, remiantis Krašto padėties ir rezistencinės veiklos duomenimis ir taikantis prie realių tremties sąlygų.

Keturių grupių susitarimas buvo pirma pastanga suderinti darbą Lietuvos laisvinimo plotmėje. Ne partiniais ar ideologiniais pagrindais, bet konkrečiais reikalais.

Iš antros pusės, per šiuos ketverius metus Vlikas ne tik neparodė noro pagrindinai persitvarkyti, bet toliau ir vis giliau mirko į tremties „valdymo“ balą.

Būtų visai natūralu, jei tokiomis aplinkybėmis mūsų tautinės rezistencijos uždaviniams vykdyti gimtų platesnis jungtinis organas, atsiremdamas sveiką pamatą.

* * *

Bet tokio tikslo siekiant, vėjas dar turės išpuštyti daug pelenu, kol ugniakure atsigaus užšalintos liepsnos.

Dešimtmetis jas dusino, o atsikvošėjimas tik neseniai prasidėjo.

Mes tikimės, kad jis nebesustos, ir gyvieji tautiečiai ras naują kelią.

TARTUM SAPNUOTUME...

Kai „laisvinimo veiksmui“ niekas nesiveikė ir kai jo vadovai savo laikysena atstūmė nuo Vliko gausias lietuviškas grupes užsienyje, pasiteisinimui buvo giedama nuolatinė giesmelė: mes vieningi, ir galingi, ir reikalingi vadai! O jei mums nesiseka, tai kalti Vliko „priešai“, šmeižikai ir skaldytojai...

Tą giesmę giedojo ir tebegieda visa krikščionių demokratų sparno spauda, nežiūrint, kad Lietuvių Fronto išstojimas iš Vliko parodė, jog ne tiek „priešai“ kalti dėl jo silpnėjimo, bet kad kirminas graužėsi savojo obuolio viduryje.

Kuris metas panašiai pragydo ir liaudininkų nuotaikos spauda. „Sėja“ ir „Neprikl. Lietuva“ lenktyniauo su politiniais katalikais, kaip čia žodingiau ir sodriau pasmerkti Vliko „priešus“ ir juos pakaltinti antipatriotinėmis veiksmis. Tiedu laikraščiai Vliko vadus pradėjo vadinti net „žymiais ir nusipelnusiais mūsų valstybės vyrais“! O red. J. Kardelis dar liepos 13 d. Neprikl. Lietuvos vedamajame rašė:

Vliko diskreditavimui... „daug padarė intensyvi propaganda, kuri daugeliu atvejų buvo ir yra pikta, neteisinga ir nesąžininga, jau nekalbant, kad ji yra žiauriai antipatriotiška ir, tiesiog, neprotinga“ (!)...

Tai va kas kaltas, ir koks jis yra: antipatriotiškas ir neprotingas!

„NEPAGERĖS, BET DAR PABLOGĖS“...

Nei mėnuo nepraėjo, ir to paties liepos numerio, ty pačių liaudininku laikraštis „Sėja“ (7 nr.) vedamajį pavadina „Susiderinimo keliu“, bet pats pabrėžė, kad jos pasiūlymas toks, — kad iš Vliko reikia „išderinti“ prel. Krupavičių, tą žinomą „valstybės vyrą“, kaip atsakingiausią Vliko nesekmės kaltininką!

Tai jau ragaišis...

Mes daug kartų ir jau prieš keletą metų sakėme ir rašėme, kad Vlikas serga, kad reikia jį gydyti, kad būtina jo pagrindinė reforma — tiek paties Vliko, tiek visos vad. Lietuvos laisvinimo sąrangos. Tam nurodydavome dešimtis apčiuopiamų pavyzdžių, — ir todėl, anot Kardelio, buvome pikti, žiauriai antipatriotiški ir neprotingi.

Dabargi paties Kardelio partijos organas rašo: Vlikas „...serga tarpusavės ko-

vos, ginčų bei nuolatinų persitvarkymų liga. Serga nesugyvenimu su Lietuvos diplomatiniais atstovais“ ir tt ir tt.

Mes nekartą sakėme ir rašėme, kad už Vliko sumenkinimą, išsigimimą ir už surūtę Lietuvos laisvinimo sąrangoje didžiausią atsakomybę ligšiol kelia krikščionių demokratų bloko grupės, ir ypač Vliko dešimtmetis pirmininkas Krupavičius, kuriam per pastarus porą metų ėmė nykiai talkininkauti liaudininkų atstovas Vlike K. Zalkauskas... Tad buvom — žiaurūs antipatriotai ir neprotingi, vis anot Kardelio.

Dabar „Sėja“ rašo: „...Vliko pirmininkui per 10 metų nepasisėkė konsoliduoti lietuvių politines sroves ir jų sudarytąjį politinį centrą Vliką bei baigti chroniškus mažos vertės persitvarkymus... Ypač dėl tų negerovių didelė atsakomybė tenka Vliko pirmininkui gerb. prel. M. Krupavičiui... Jis yra griežtas savosios krikščionių demokratų srovės vadas, aštrių sprendimų žmogus, dažnokai nesugebąs objektyviai svarstyti ir priimti kitų politinių srovių nusistatymus, o juo labiau juos suderinti, o taip pat savotiškai neuclauidus santykiuose su Lietuvos diplomatais“.

Mūsų liberalų liaudininkų laikraštis nedviprasmiškai siūlo pagaliau Krupavičių pakeisti koku pasauliečiu krikdemu, arba net... vyskupu Brizgiu, ar koku kitu prelatu ar kunigu. Ir pavardes nurodo. Tik nedrąsiai užsimena, kad gal Vliko pirmininku galėtų būti ir koks kitos srovės valstybės vyras... Ai, vai!

Jei tokių „reformų“ ir „susiderinimo“ nebus dabar pravesta, tai, anot „Sėjos“, niekas nepagerės, bet dar pablogės.

AR NE PO PIETŲ ŠAUKŠTAI?

Nuostabu, kad tik po 10 metų liaudininkai atkasė šias „paslaptis“, „chroniškas ligas“ ir bent asmeniniu reformų reikala. Ir kai taip Vlikas kritikuojamas, tai ar pikti, nesąžiningi, žiauriai antipatriotiški ir neprotingi jie patys dabar pasidė? Ar nereikės dabar red. Kardeliui viešai prartyti savo nusikaltą aštrų kardą — savo paties žodžius?

Kokį vaidmenį beatlieka Vlikas, kiekvienam nors kiek blaiviau žiūrinčiam lietuviui parodė Zenevos didžiųjų konferencijos laikotarpis. Kaip tik per tą mėnesį Vlikas nutarė dar kartą „platesne baze persitvarkyti“, o „ambasadorius“ Karvelis Vliko vardu graudeno spaudoje, jog atėjęs lemiamas laikas vieningai veikti, nes Zenevos konferencija gali lemtingai pasisakyti dėl Lietuvos...

Kaip žinome, Vlikas per liepos mėnesį nepajėgė nei platesne baze persitvarkyti, nei susiderinti, o Ženevoje Lietuvos likimas visai nei buvo sprendžiamas. Visas šis „šumas“ buvo tik įprastiniai vlikiniai burbulai, kuriuos jis leidžia jau dešimtieji metai, ir į juos betiki eilinis pilietis nebent vienas iš šimto.

Ir nors „Sėja“ čia pat dar kelia padangėna Krupavičių šilkiniais komplimentais, kaip „didelį patriotą“, „patyrusį politiką“, „atsidavusį lietuvių tautai“, — vargu ir pačių liaudininkų tarpe kas tuo betiki, išskyrus nebent vieną Žalkauską. Mūsų nuomone, pagrįsta dešimtmečio tyrimu, Krupavičius buvo tik didelė Vliko ir visos politinės lietuvių emigracijos nelaimė, siaurutėliausias partinis politikierius, bažnytinės hierarchijos aprėžtas įrankis, demagogas, kuris, kai lankėsi anais metais Romoje drauge su Žalkausku, pvz., prieš LRS nevensgė imtis net niekšišku priemonių. Tokios nuotaikos žmonių ir jų vartojamų priemonių pašalinimas iš lietuviškos veiklos gal būtų vienas iš žingsnių į atoslūgį.

Bet ar mūsų liaudininkai ne po pietų pradėjo galąsti peilius ir barškinti šakutėmis?

Kai neseniai lietuvių socialdemokratų partijos vadovybė užsienyje blaviai paskelbė, jog ji, vertindama vieningo lietuviško politinio centro reikalą, tačiau nebetikinti Reutlingeno Vliko pataisymo galimybes ir kad ji net nebesidominti įeiti vlikinien „valdžion“, Vyk. Tarybon, — tai liaudininkų vadovybė bene bus pasijutusi gana nejaukiai, pasiilkdama viena su gerb. prel. Krupavičiaus bloku ir jo oportunistiniais satelitais.

GUDBAI, MISTER CIPS!

Taip tegalėtume vertinti „Sėjos“ smarkius pasisakymus. Rimtai į tokius straipsnius žiūrėti netenka — juose per daug visokių keistenybių — manymas, kad visa dar gali susitvarkyti, „susiderinimas“ įvykti, jei Vliko pirmininku kas nuskirs vysk. Brizgį ar kokį pasaulietį!

Vliko sąranga ir sąvoka (koncepcija), sudėtis, darbo būdai, išgalėjusi dvasia ir „bendradarbiavimo metodai“ per visą išėivijos dešimtmetį neatitiko tikrųjų Lietuvos rezistencijos reikalavimų, kaip ir tarptautinės padėties raidos. Deja, kol jis, kaip šiandien kad yra, tapo visiškai **anachronizmas** (išgyventas, persėnes ir dabarčiai nebetinkamas), jis spėjo padaryti nemaža žalos lietuvių tautinei rezistencijai.

Apie tai daug buvo rašyta šiame žurnale ir kitur. Tegu, anot Kardelio, „piktai“, „antipatriotiškai“ ir „neprotinai“, bet — visada **teisingai**. Teks, o net jau tenka ir liaudininkams panašiai prakalbėti, jeigu rimtai norėsime anachronizmus palikti nemaloniam praeičiai, užmiršti pagaliau Vliko „egziliškos vyriausybės“ ir jo „vadovavimą Lietuvos rezistencijai“, ir vieną dieną nuoširdžiai, kaip devyni lietuviški broliai, susitarti dėl rimto darbo.

O šūkauti apie velionį Vliką ir jo „reformas“ bei kėdučių perstatinėjimą ir kitaip „kovoti“ už „vyriausią vadovavimą“ palikime kitiems, kurie tame reikale visada ras pasimėgimo. Tokių juk dar greit nepritruks...

Spurgis Sunkenis

„Prieš veržlų ir įžulų partiškumą, berods, nėra kito vaisto, kaip visuomenės smerklantis reagavimas...“

„Veržte paveržę VLIK'o vadovybę, krikščionys-demokratai 1946-7 m. savaito ryšį su Kraštu vien dėlto, kad jis buvo ne jų srovės žmonių, o kitų vyrų karzygiškai sumegztas...“

J. Pajaujis — „Politinių grupių sociologiniai bruožai“, „Varpas“ Nr. 2, 1955 m., psl. 34-35.

Kartais atsitikdavo nelaimė, ir graži administracinė mašina sugėsdavo nebe-pataisomai. Neturint kitos išeities, tekdavo ją pakeisti paprastais žmonėmis. Ir žmonės viską išgelbėdavo.

Sainte-Exupery

PIRŠTU I AKI

VEIKSNIŲ SERENADA

Prof. Tylūnas Uodega

Nuo Sevilės lig Granados
Tamsi ir gili naktis..
Vieną saldžią serenadą
Nor dainuoti tau širdis..
Iš Čaikovskio romano

PIRMAS VEIKSNYS

*Kalnai kelmuoti, pakaušiai nuplikę —
Šeši plaukeliai apykreviviai likę...*

*Ziūrai Žalkauskui, Karveliui į plikę:
Kas jūsų grožei senobinei tiki?*

*Viskas prapuolę, viskas išnykę —
Liko tik Dievas ir Krupas Vlike!*

ANTRAS VEIKSNYS

*— Taip norėtus prikelti nors vieną senelį,
Kuris audžia svajas
Vašingtono...
Vatikano...
Albiono sodely...
Ir išgirsti nors vieną, bet tvirtą žodelį
Apie mūsų valdžias
Ir dėl daugelio
Maudžiančių mūsų „vienybės“ vargelių...*

*— Užsičiaupk, žmogeliuke, nedrumsk mums ramybės,
Nesmardink aplinkos ir sapnų nekaltybės!
Kai praeis dar daug metų trumpos amžinybės,
Tai anūkai supras, kiek mes teikėm stiprybės!*

TREČIAS VEIKSNYS

*Mes Taryba, mes Taryba — net iš keturių!
Jeigu Kersteną pridėtum — būtų iš penkių!
O jei Olij nurylėtum — būtų iš trijų!*

*Mes vaduojam, komanduojam ir šukuojam kišenes,
Kaikada polemizuojam, kaipada įsivaizduojam,
Kad Amerikoj ir sviete bepalikom tikrai mes!*

KETVIRTAS VEIKSNYS

Nors pasamdytas aš Komitetas,
Bet pastoviausias, nes apmokėtas.
Laisvę dainuoju, grupes rikiuoju
Ir taip į viršų kylu gražiuoju...

Tarnas klusniausias turtingo pono,
Aš visus veiksnius stumdaui iš šono,
Nusimanydams, kad jau atėjo
Laikas man būti valios reiškėju...

(Past.: Suprantama, lietuvių tautos valios!)

PAPRASTAS LIETUVIS

(Adomo Mickevičiaus mirties šimto metų sukakties proga paskaitęs įvairių vertėjų išverstą VĒLINIŲ ištrauką)

Visur tamsu, visur tuščia,
Kas čia bus čia, kas čia bus čia?

Tamsa viską tur apglobus—
Kas iš to bus, kas iš to bus?

Vienoj grįčioj stovi grabas,
Kitoj grįčioj kitas grabas —
O kas čia bus, o kas čia bus?!

SKAITYTOJŲ LAIŠKAI

AČIŲ UŽ PRIMINIMĄ

Prisipažinsiu, kad su dideliu įdomumu perskačiau Br. R. straipsnį. Retas mūsų kalbininkas tokiu lengvu stiliumi ir tokiomis taikliais pavyzdžiais kada nors lūkšteno svetimžodžius mūsų laikrastinėje kalboje. Tie svetimžodžiai juk madoj pas mus nuo seno. Kalbininkai retkarčiais pasibardavo, o mes vis lenktyniaudavome, idant įmančiau atrodytume prieš tą vargšą skaitytoją, panašų, kuris čia ir Santarvėje pasiskundė. Aš tik nesutikčiau, kad tie svetimžodžiai tik dabar, esant svetimai aplinkai, kaip grybai po lietaus, prigužėjo į mūsų laikrastinę kalbą. Juos atsivežėm iš Neprikl. Lietuvos, kartu su buv. titulais, partijėlėm ir kitom nebūti-

no vartojimo prekėmis, idant čia tremtyje vienas kitą apgaudinėtume, pūstume į akis miglas, o kad tas viskas iškilmingiau atrodytų — pradėjome rašyti tokia kalba, prireikė papildomų vertėjų mūsų rašinius išversti į lietuvių kalbą...

Ar galima nuo tokių pikžolių apsisvalyti? Br. R. įrodė, jog galima, tik turime visi, prieš reikšdami mintis, galvoti lietuviškai, o ne čigoniskai. Nors aš asmeniškai nepakliuvau į tų „nusikaltėlių“ eiles, nes buvo lukštenamas tik Santarvės 2 nr., tačiau pasižiūrėjęs į savo ankstyvesnius straipsnius, radau, jog irgi nedaug skyriuos nuo tų bendradarbių, kurie, autoriaus žodžiais, mėgsta ant sviesto tepti grietinę... Tad, ačiū Br. R. už priminimą. Iš tikrųjų, nėra taip lengva atsisakyti

nuo tų imantrių žodžių. Kai paminėto str. autorius, tik ką atvykęs į Ameriką, kurį laiką buvo vieno savaitraščio redaktorius — jis pakvietė mane parenti jį straipsniais. Ir jis tada ypatingai pabrėžė: nevertok svetimžodžių, rašyk trumpai ir suprantama lietuvių kalba. Ir ką jūs pasakysite — prie pirmųjų trumpų straipsnelių teko išsėdėti nuo 4 iki 6 valandų. Pats nustebau, kad trumpai ir suprantama lietuvių kalba rašyti yra žymiai sunkiau, negu švaistyti svetimžodžiais ir rašyti sieksinius straipsnius...

Ta proga, norėdami tarti keletą žodžių dėl kito negeistinio reiškinio mūsų visuomeniniame gyvenime. Jei prisimėmėm svetimžodžius, kurie vargina skaitytojus, tai manau, nebūs pro šalį prisiminti prakalbininkus, kurie su nemažesniu užsispyrimu kankina savo klausytojus ir dažnai priverčia juos arba saldžiai knarkti, arba aplamai daugiau panašių susirinkimų nelankyti. Mūsų visokie minėjimai ir susirinkimai pasidarė tokie nuobodūs, išstėti iki begalybės, jog nereikis nustebti, jei po kurio laiko tuose minėjimuose dalyvauti tik rengėjai ir auksaburnis prakalbininkas. Girdi, per trumpą laiką joks prakalbininkas nesuspėja išvystyti minties. O neseniai Amerikoje vieno sambūrio minėjimas nusitęsė iki 6 val. Idomu, ką toji sava visuomenė ir svetimtaučiai galvojo po tokio 6 val. užtrukusio minėjimo, kai jie pagaliau išsiveržė į gatvę?...

Juk Vasario 16 ir Birželio įvykių minėjimai pasidarė nuobodžiausi dėlto, kad ponai prakalbininkai sugalvojo mus mokyti gimnazistinės istorijos, o ne duoti, ta proga, naujų minčių, idant klausytojas, atėjęs į tokį minėjimą, atsišviežintų dvasia ir sustiprėtų meile pavergtam Kraštui, pasiryžtų kovingsnei ir lietuviškesnei laikysenai. Mes juk nenorime, kad tokie svarbūs minėjimai pavirstų vieta, kur klausytojai, susirinkę po sunkių savaitės darbų, galėtų netrukdomai snūduriuoti, o pabudę dargi sakyti, kad daugiau į tokius minėjimus neisime...

Labai vykusiai apie tokius minėjimus kartą pasakojo aktorius V. Zukauskas, kuriam dažnai tenka vadovauti programai. Girdi, kai gausi visuomenė susirenka į panašų minėjimą, auksaburnis prakalbininkas pradeda ją migdyti savo išmintim ir, kaip taisyklė, prakalbą pradeda nuo Mindaugo laiku. Kadangi, sako V. Zukauskas, aš tą jo prakalbą žinau atmintinai, tai su savo draugais nusileidžiu į bufetą. Kai po pusvalandžio pakylam į viršų — ponas prakalbininkas jau yra priartėjęs prie Kęstučio. Kai kitą kartą pavartojam panašų veiksma, jau ponas prakalbininkas mušasi prie Zalgerio ir vaikščioja su Vytautu Juodųjų jūrų pakrantėmis. Ir taip po gerų kelių pusvalandžių prakalbininkui vis keliant balsą ir gausiai visuo-

menei vis garsiau knarkiant — mes pradėdame artėti prie 1918 metų. O kur dar nepriklausomybės laikotarpis, okupacijos ir kitos velniavos — baigė šypsodamasis V. Zukauskas.

Jei tiems, kurie dargo laikraštine kalba svetimžodžiais, mes pasiūlėme lietuviškai galvoti, tai manau, prakalbininkams reiktų atsistoti prieš veidrodį ir mažiausiai 3 kart pagalvoti apie tai, ką ir kaip jis kalbės susirinkusiai visuomenei...

Vyt. Gedrimas

SEJĖJAI IR USNIŲ DERLIUS

Naudodamasis Redakcijos pasiūlymu pasisakyti skaitytojams savo nuomones, prašau gerb. Redaktorių, jei rasite galima, paskelbti ir manąją.

Keli lietuviški laikraščiai mažiausia kartą per savaitę parašo, kad jiems ir visuomenei ginčai tarp Krupavičiaus ir Lozoraičio yra nusibodę ir įgrisę. Ir kaip tik tie patys laikraščiai, ypač Čikagos Naujienos ir Draugas, tous ginčus jei ne kas savaitę, tai reguliariai bent kas mėnesį atnaujina. Tad tų redaktorių veidmainystė labai aiški. Kai jie ar jų bendradarbiai reikalauja tuos ginčus baigti, tai jie supranta, kad „reikia baigti su Lozoraičiu“...

Iš tikrųjų, tie ginčai jau ilgas laikas yra tapę visai vienpusiški. Socialistų ir krikščionių demokratų spauda pilna puolimų. Nei p. Lozoraitis, nei kiti ministrai, nei jų nuomones anksčiau palaikiusieji laikraštiniškai daugiau veiks nebeatšiliepiama. Bent esmiškiau į tuos ginčus nebesileidžia.

Bet vadinamieji ginčai per Draugą ir Naujienas savo turiniu yra labai pagilėję. Tai jau jokie ginčai, bet greičiau šmeižtai, puolimai, prasimanymai, įžeidinėjimai. Kai į tokios etikos ir lygmens rašinius niekas nieko nebeatsako, tai anų autorių vėl toliau varo ir tvirtina: kodėl neatsakote į tuos klausimus, kodėl nepaaiškinote mūsų iškeltų „faktų“?

Kaip ten bebūtų, didelė dalis visuomenės ima tuo tikėti, bent abejoti. O per tai Šimučio-Grigaičio „ašis“ jaučiasi pasiekusį laimėjimą.

Nuo pernai rudens puolimai nuėjo tiek toli, kad p. Lozoraitis jau paskelbtas „lenku“ ir kad visa Lietuvos užsienio politika jo ministeriavimo laikais buvusi vedimas į naują uniiją su Lenkija... Ir t.t.

Prაėjusį pavasarį, berods, A. Baltrūnas per Čikagos „Laisvąją Lietuvą“ išsamiai tais klausimais pasisakė, pareikšdamas rimtų abejonių: ko tuo siekia „Draugo“

ir „Naujienu“ redaktoriai, kurie tuo pat metu yra Amerikos Lietuvių Tarybos vykd. komiteto nariai ir skelbiasi kovoja už Lietuvos išlaisvinimą?

Taip pat buvo klausimas, ką dėl tokio Lietuvos valstybinės praeities šmeižimo ir Lietuvos užsienio politikos vadovų (buv. užs. reik. ministerio ir diplomatų, šiandien tebestovinčių Lietuvos diplomatijos užsienyje vadovybės priekyje) juodinimo galėtų ir turėtų pasisakyti ir visuomenei paaiškinti tie ministeriai ir diplomatai, konsulai ir panašūs. Buvo net pavardėmis išminėti visi, kurie tais klausimais turėtų ką tikro ir autoritetingo pasakyti.

Praejo jau gana daug laiko. Nė balso! Nė vieno balso! Tyla. Arba tie klausimai niekam nerūpi, arba laikoma, kad reikia stovėti „augščiau“, nesivelti į naujus ginčus su ALT vadovų redaguojamais laikraščiais...

Sėjėjai, tos tylos dar paskatinti ir padrašinti, kas mėnuo kabinasi naujus siekus ir barsto naujus „grūdus“. Visi tie šmeižtai kartojami, stiprinami, iš naujo kreipiamas mūsų visuomenės dėmesys ir, neabejotina, dėmesys tų didžiųjų mūsų draugų kitataučių, kurių įstaigos juk irgi paseka „viešąją lietuvių nuomonę“...

Sėjėjai juk siekia platesnio derliaus. Po įvairių slapyvardininkų, išeina vis nauji ir gilūs, nors dar ligtol negirdėti valstybinės ir tarptautinės teisės „žinovai“, kaip Draugo J. Meškauskas, Naujienu inž. V. Žemaitis ir dr. J. Zubrickas, ir puslapių puslapiais lieja tas pačias ir naujas pamazgas.

O diplomatuose, konsuluose, politiniuose, mūsų kultūros ar tautos darbo veteranuose — tyla. Anei rašto, anei druko, anei žodžio, anei žioptelėjimo. Berods, min. B. K. Balutis kažkur pasakė, kad diplomatu tyla tai auksas, o kas buvo ligšiol mūsų tremties politikoje — tai ožio smarvė.

Taip, ta tyla didina smarvę. Smarvė atsiranda iš pūvančių daiktų. O jei tyli, jei niekas piršto neprideda pūvėsiams apvalyti, tai neįmanoma tos smarvės trokšta? Būtų nepatikėtina?

Tam tikrų bacilų rolė ir yra — pūdyti ir smardinti. Bacilos nekaltos, jei jos yra tam Kūrėjo paskirtos.

Ar neneš didesnės atsakomybės tie, kurie galėtų ir turėtų su tokiais bacilomis kovoti, jas neutralizuoti, — bet tyli ir nieko nedaro?

Tokios mintys dabar neretai ateina paprastam lietuviui. Ir norėtusi, kad kas rimtai išaiškintų, kodėl taip yra ir kur pagaliau mes stovime?

P. Samuolėnas, JAV.

AMŽINASIS MŪSŲ PARTIETIS...

Gen. V. Grigaliūnas-Glovackis savo atsiminimuose iš 1918 metų taip atsiliepia apie ano meto mūsų partietį: „... mūsų partietis visų pirma yra tam tikros partijos narys, o tik po to lietuvis, tautos sūnus, ir partijos reikalai jam yra suprema lex (augščiausias įstatymas)“...

Kas aprašys dabartinį lietuvių partietį? Ar jis išėivijoje toks pat, kaip buvo 1918 m.? Atrodytų lyg ir toks pat. Bet ar anuomet nebuvo išimčių? O Vliko Krupavičius — išimtis ar taisyklė?

K. Morkūnas, J.A.V.

STORAS TAŠKAS

...Santarvės 3 nr. bendradarbis J. B. (gaila, kad pavardės pilnai nepasirašė, būčiau dovanų pasiuntęs, jei tai koks DP Vokietijoje...), atsakydamas kun. S. Ylai dėl jo puolimų prieš liberalizmą, padėjo ant i drašų ir storą tašką. Pritariu jo visoms mintims ir ypač išvadai: „Kas kovoja prieš liberalizmą, tas kovoja už barbarizmą“.

Per pastarąjį pusšimtį bolševizmas, nacizmas, fašizmas, frankizmas — visi jie kovojo ar tebekovoja prieš liberalizmą pirmoje vietoje. O ką laimėjo Tik barbarizmą. Tegul lietuviai neapsikrečia ta pat dvasia!

K. Variakojis, USA

Dėl vietos stokos ir atsižvelgiant į gaunamų laiškų eilės tvarką, visi gautieji laišukai negalėjo būti šiame numeryje atspausdinti. Jie bus įdėti kituose SANTARVĖS numeruose.

Redakcija

SANTARVĒS Atstovui Venecuēlojē p. V. Kuzaviniui dēl darbo sālgyū iūšikē-lus iū Caracaso ir negalīnt žurnalo atstovauti, Atstovo pareigas prisiēmē p. J. Menkeliūnas — Urbanizacion Los Acacias, Ave America, Edif. Santa Rita Paola, Caracas.

P-nui V. Kazaviniui uū rūpeštingā žurnalo reikalū tvarkymā SANTARVĒ reiškia nuoširdziā padēkā.

REDAKCIJOS IR ADMINISTRACIJOS adresas:

SANTARVĒ, 46, Aberdare Gdns., London, N.W.6, Gr. Britain. Tel.: MAIda Vale 9140.

ADMINISTRACIJOS JAV-ēse adresas:

SANTARVĒ, c/o M. Zidonis, 78 Nash Str., New Haven, Conn., U.S.A.

ATSTOVAI:

BRAZILIJOJE — M. Laupinaitis, Caixa Postal 118, Sao Paulo

KANADOJE — A. Kuolas, 143, Claremont st., Toronto, Ont.

PRANCŪZIJOJE — J. Masiulis, 6, rue Massenet, Paris, 16e.

VOKIETIJOJE — K. Drunga, (14b) Tuebingen, Hechingerstr. 10.

VENEZUELOJE — J. Menkeliūnas, Urbanizacion Los Acacias, Ave America, Edif. Santa Rita Paola, Caracas.

SANTARVĒS atskiro Nr-io kaina: JAV-ēse ir Kanadoje — 50 cnt., D. Britanijoje ir Australijoje — 2/-, Prancūzijoje — 100 fr., Vokietijoje — 1 DM, Švedijoje — 1,5 šv. kr., Šveicarijose — 1,50 šv. fr.

SANTARVĒS metinē prenumerata: JAV-ēse ir Kanadoje — 4 dol. 50 cnt., D. Britanijoje ir Australijoje — 15/-, Prancūzijoje — 900 fr., Vokietijoje — 9 DM., Švedijoje — 12 šv. kr., Šveicarijose — 12 šv. fr.

Kituose kraštuose atitinkamai kainai J. A. V. pagal vietinēs valiutos kursā.

2,1

